ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΠΜΣ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ
ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ ΤΗΣ ΤΑΧΥΔΡΟΜΙΚΗΣ ΑΓΟΡΑΣ ΚΑΙ ΚΡΑΤΙΚΕΣ ΕΝΙΣΧΥΣΕΙΣ ΠΡΟΣ Φ.Π.Κ.Υ. ΚΑΤΑ ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΚΑΙ ΤΟ ΕΝΩΣΙΑΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

ΕΙΣΗΓΗΤΡΙΑ: ΜΑΡΙΑ Γ. ΜΠΑΜΠΟΥΡΗ (Α.Μ.: Μ011615018)

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΗΛΙΑΣ Ι. ΣΟΦΙΩΤΗΣ

ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟ ΕΤΟΣ 2016-2017

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Κατάλογος Συντομογραφιών	**V**
Περίληψη	**VII**
Εισαγωγή	**1**
Δομή & Περιεχόμενο	**3**
Κεφάλαιο Πρώτο: Πρότυπο Ενωσιακού Δικαίου - Άρθρο 106 ΣΛΕΕ	**5**
Ι. Κανονιστικό πεδίο του αρ. 106 ΣΛΕΕ	**5**
Α. Ratio του άρθρου 106 ΣΛΕΕ	**6**
Β. Δημόσιες επιχειρήσεις	**7**
Γ. Κρατικά μέτρα	**8**
Δ. Χορήγηση ειδικών ή αποκλειστικών δικαιωμάτων	**10**
ΙΙ. Προϋποθέσεις υπαγωγής στο αρ. 106 Ι ΣΛΕΕ	**12**
Α. Κρατικά μέτρα και απαγορευμένες συμπράξεις (αρ. 106 Ι ΣΛΕΕ και 101 ΣΛΕΕ)	**13**
Β. Κρατικά μέτρα και κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης (αρ. 106 Ι ΣΛΕΕ και 102 ΣΛΕΕ)	**14**
1. Ύπαρξη δεσπόζουσας θέσης	**15**
2. Κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης	**15**
3. Δυνητική κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης	**16**
4. Αποτέλεσμα παρόμοιο με εκείνο της κατάχρησης δεσπόζουσας θέσης	**18**
ΙΙΙ. Εξαιρέσεις από τον απαγορευτικό κανόνα του αρ. αρ. 106 ΣΛΕΕ	**19**
Α. Υπηρεσίες Γενικού Οικονομικού Συμφέροντος	**20**
1. Κριτήρια εκτίμησης ΥΓΟΣ στη νομολογία του ΔΕΕ	**21**
2. Η έννοια των ΥΓΟΣ κατά το αρ. 14 ΣΛΕΕ	**23**
3. Η έννοια των ΥΓΟΣ κατά το άρθρο 36 ΧΘΔΕ	**24**

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

Β. Προϋποθέσεις εξαίρεσης	**24**
1. Διασφάλιση υπηρεσίας γενικού οικονομικού συμφέροντος	**25**
2. Τήρηση της αρχής της αναλογικότητας	**25**
IV. Συμπέρασμα	**27**
Κεφάλαιο Δεύτερο: Συνταγματικό υπόβαθρο	**29**
Ι. Οικονομικό Σύνταγμα- Έννοια και Περιεχόμενο	**29**
ΙΙ. Ελευθερία του Ανταγωνισμού (αρ. 5 Ι Σ και 106 ΙΙ Σ)	**32**
Α. Πεδίο προστασίας	**33**
Β. Πεδίο Ισχύος	**36**
1. Υποκείμενα δικαιώματος	**36**
2. Αποδέκτες	**37**
Γ. Περιορισμοί της ελευθερίας του Ανταγωνισμού	**38**
1. Νομιμοποιητικές βάσεις κατά το αρ. 5 Ι Σ	**38**
α. Σύνταγμα	**38**
β. Δικαιώματα των άλλων	**39**
γ. Χρηστά ήθη	**40**
2. Νομιμοποιητικές βάσεις κατά το αρ. 106 ΙΙ Σ	**41**
α. Ελευθερία	**41**
β. Ανθρώπινη αξιοπρέπεια	**42**
γ. Εθνική Οικονομία	**43**
δ. Δημόσιο συμφέρον	**44**
Δ. Όρια των περιορισμών και του κρατικού παρεμβατισμού	**46**
1. Αρχή της νομιμότητας της διοικητικής δράσης	**46**
2. Αρχή της ισότητας	**47**
3. Αρχή της αναλογικότητας	**49**
4. Αρχή του απαραβίαστου του πυρήνα	**51**
ΙΙΙ. Συμπέρασμα	**52**

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

Κεφάλαιο Τρίτο: Το νομοθετικό πλαίσιο για την απελευθέρωση των δημόσιων ταχυδρομικών υπηρεσιών και η κρατική ενίσχυση των ΦΠΚΥ **55**

I. Πρότυπο δευτερογενούς ενωσιακού δικαίου (Οδηγίες 97/67/ΕΚ και 77/388/ΕΚ) **55**

Α. Διασφάλιση καθολικού δικαιώματος ταχυδρομικών υπηρεσιών (αρ. 3 Οδηγία 97/67) **56**

Β. Αποκλειστική ανάθεση ταχυδρομικών υπηρεσιών σε φορέα παροχής καθολικών υπηρεσιών (αρ. 7 Ι οδηγία 97/67) **57**

Γ. Απαλλαγή ταχυδρομικών υπηρεσιών ως ΥΓΟΣ (αρ. 13 Οδηγία 77/388/ΕΚ) **58**

II. Εθνικό νομοθετικό πλαίσιο κρατικών ενισχύσεων στην ταχυδρομική αγορά (ν. 4053/2012) **58**

Α.Γενική επιταγή απελευθέρωσης ταχυδρομικής αγοράς (Οδηγία 2008/6/ΕΚ) **59**

Β. Επιλογή ΕΛΤΑ ως ΦΠΚΥ (αρ. 7 ν. 4053/2012) **61**

Γ. Χρηματοδότηση ΦΠΚΥ (αρ. 8 ν. 4053/2012) **63**

Δ. Γενική και Ειδική άδεια παροχής ταχυδρομικών υπηρεσιών (αρ. 20 ν. 4053/2012) **65**

Ε. Απαλλαγή ΕΛΤΑ από το ΦΠΑ (αρ. 135 Ι α Οδηγία 2006/112/ΕΚ) **66**

III. Η φοροαπαλλαγή των ΕΛΤΑ ως παράδειγμα κρατικής ενίσχυσης ΦΠΚΥ υπό το πρίσμα της ενωσιακής νομολογίας (Υπόθεση C 357/07 ΔΕΕ) **67**

Α. Πραγματικά περιστατικά **67**

1. Αντικείμενο της κύριας δίκης **68**

2. Τα προδικαστικά ερωτήματα **69**

Β. Ερμηνεία έννοιας δημόσιων υπηρεσιών **70**

Γ. Απαλλαγή **71**

1. Γενικές προϋποθέσεις καθορισμού απαλλαγής δημοσίων υπηρεσιών στην ταχυδρομική αγορά **71**

2. Έκταση απαλλαγής **72**

3. Ερμηνεία όρων απαλλαγής **73**

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

IV. Συμπέρασμα	**73**
Επίλογος	**76**
Βιβλιογραφία	**82**
Ευρετήριο Νομολογίας	**89**
Κατάλογος Νομοθεσίας	**91**
Ευρετήριο Θεμάτων	**92**

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ

Ελληνικές συντομογραφίες

α.α	αντίθετη άποψη
Α.Π.	Άρειος Πάγος
αρθρ. ή αρ.	άρθρο
ατομ.	ατομικού (δικαιώματος)
Βλ.	Βλέπε
ΓενΔικΕΕ	Γενικό Δικαστήριο Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΓΔΑ	Γενική Διεύθυνση Ανταγωνισμού
ΔΕΕ	Δικαστήριο Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΔιΔ	Διοικητική Δίκη (περιοδικό)
ΔΕφΑθ	Διοικητικό Εφετείο Αθηνών
δηλ.	δηλαδή
ΕΑ	Επιτροπή Ανταγωνισμού
εδ.	εδάφιο
ΕΔΔΔΔ	Επιθεώρηση Δημοσίου Δικαίου και Διοικητικού Δικαίου (περιοδικό)
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΕΕυρΔ	Ελληνική Επιθεώρηση Ευρωπαϊκού Δικαίου (περιοδικό)
Ε.Επ.	Ευρωπαϊκή Επιτροπή
ΕΚ	Ευρωπαϊκή Κοινότητα
ΕΛΤΑ	Ελληνικά ταχυδρομεία
επ.	επόμενα
Επ. Εφ.	Επίσημη Εφημερίδα
ΕΤΕΕ	Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων
κ.α.	και άλλα
Καν.	Κανονισμός
Κεφ.	κεφάλαιο
κλπ	και λοιπά
κ.ο.κ.	και ούτω καθεξής
ν.	νόμος
ΝοΒ	Νομικό Βήμα (περιοδικό)

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

Ολ.	Ολομέλεια
ό.π.	όπως παραπάνω
παρ.	παράγραφος
περ.	περίπτωση
ΠΕΚ	Πρωτοδικείο Ευρωπαϊκής Κοινότητας
ΠΔ	Προεδρικό Διάταγμα
Πρβλ.	Παράβαλε
π.χ.	Παραδείγματος χάρη
σελ.	σελίδα
σημ.	σημείωση
σκ.	σκέψη
ΣΛΕΕ	Συνθήκη Λειτουργίας Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΣτΕ	Συμβούλιο της Επικρατείας
Σ ή Συντ.	Σύνταγμα
Συλλ.	Συλλογή
ΤτΕ	Τράπεζα της Ελλάδος
Τμ.	Τμήμα
ΤοΣ	Το Σύνταγμα (περιοδικό)
ΥΓΟΣ	Υπηρεσία γενικού οικονομικού συμφέροντος
υποσ.	υποσημείωση
ΦΠΚΥ	Φορέας παροχής καθολικής υπηρεσίας

Ξενόγλωσσες συντομογραφίες

CJEL	Coloumbia Journal of European Law
CML	Common Market Law
CMLR	Common Law Market review
EC	European Community
ECJ	Euroepan Court of Justice
EStAL	European State Law Quarterly
EURLR	European Law Review

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

Περίληψη

Αντικείμενο της παρούσας εργασίας αποτελεί η διερεύνηση της συμβατότητας των κρατικών ενισχύσεων προς Φορείς Παροχής Καθολικής Υπηρεσίας (Φ.Π.Κ.Υ.) στην ελληνική ταχυδρομική αγορά με τη ελευθερία του ανταγωνισμού κατά το Σύνταγμα και το Ενωσιακό Δίκαιο.

Αφετηρία της παρούσας μελέτης αποτελεί η συναγωγή των γενικών κατευθυντήριων αρχών που απορρέουν από το πρωτογενές Ενωσιακό Δίκαιο (αρ. 106 ΙΙ ΣΛΕΕ) και το Σύνταγμα (αρ. 5 Ι Σ και 106 ΙΙ Σ) και συνθέτουν το θεσμικό πλαίσιο που ρυθμίζει την συμβατότητα της κρατικής παρεμβατικότητας στην ταχυδρομική αγορά με την ανταγωνιστική ελευθερία.

Εν συνεχεία λαμβάνει χώρα η παράθεση της νομοθετικής εξειδίκευσης των ανωτέρω γενικών αρχών από τον εθνικό νομοθέτη και ειδικότερα η διακρίβωση των ειδικότερων ρυθμίσεων του ν. 4053/2012 ο οποίος αποβλέπει στην απελευθέρωση της ταχυδρομικής αγοράς στην Ελλάδα σε εκτέλεση αντίστοιχης επιταγής του ενωσιακού δικαίου (οδηγία 2008/6/ΕΚ). Η εργασία ολοκληρώνεται με την έρευνα της συμβατότητας των κρατικών ενισχύσεων προς Φ.Π.Κ.Υ. στην ταχυδρομική αγορά με την ανωτέρω επιδιωκόμενη απελευθέρωση της εστιάζοντας στο παράδειγμα της απαλλαγής των ΕΛΤΑ από την υποχρέωση καταβολής Φ.Π.Α ιδωμένου υπό το πρίσμα της σχετικής ενωσιακής νομολογίας.

- Ο βαθμός επικαιροποίησης της νομολογίας και της νομοθεσίας στην οποία παραπέμπει η παρούσα εργασία εκτείνεται έως και τον Ιανουάριο του 2017.

Λέξεις κλειδιά:

Ελευθερία του Ανταγωνισμού, οικονομική ελευθερία, οικονομικό Σύνταγμα, κρατικές ενισχύσεις, δημόσιες ταχυδρομικές υπηρεσίες, καθολική υπηρεσία, φόρος προστιθέμενης αξίας

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

Abstract

The present dissertation aspires to investigate the compatibility of the state aid to universal service providers in the Greek postal market with the freedom of competition in accordance with the Constitution and the Union law.

The study of this dissertation takes as a starting point the drawing of the general guidelines derived from the primary Union law (Article 106(2) TFEU) and the Constitution (Articles 5(1) and 106(2) of the Constitution) and composing the regulatory framework for the compatibility of the state interference in the postal market with the freedom of competition.

Subsequently, this dissertation aims to outline how the aforementioned general principles are specified by the national legislator and particularly to verify thoroughly the specific provisions of the Law 4053/2012, which aims at the liberalization of the postal market in Greece in pursuance of corresponding order in the Union law (Directive 2008/6/EC). The dissertation concludes with the study of the compatibility of the state aid to UPSP with the general objective in the Union law of liberalizing the postal market. Examining the state of compatibility, the study focuses at the example of the exemption from the obligation to pay VAT, from which benefits Hellenic Post company, as seen in the light of the relevant Union case-law.

- The case-law and the legislation of the present dissertation is updated until the January of 2017.

Key words:

Freedom of competition, economic freedom, economic Constitution, state aid, public postal services, universal service, value added tax

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

Εισαγωγή

Η σύγχρονη ταχυδρομική αγορά αποτελεί το εμπορικοοικονομικό πεδίο όπου δραστηριοποιούνται επιχειρηματικά φορείς ή οργανισμοί που παρέχουν σε τοπικό, εθνικό όσο και διασυνοριακό επίπεδο υπηρεσίες περισυλλογής, μεταφοράς, διαλογής και διανομής ταχυδρομικών αντικειμένων, δυνάμενες να διακριθούν κατά κλάδο και αντικείμενο α) στις υπηρεσίες επιστολικού ταχυδρομείου (αλληλογραφία και επιστολές), β) στις υπηρεσίες διαφημιστικού ταχυδρομείου, γ) στις υπηρεσίες εντύπων, δ) στις υπηρεσίες δεμάτων και ε) στις υπηρεσίες ταχυμεταφορών.

Η παροχή των ανωτέρω υπηρεσιών και εν γένει η ρύθμιση της ταχυδρομικής αγοράς ανέπτυσσε πάντοτε ένα ιδιαίτερο ενδιαφέρον από οικονομική άποψη καθώς η εύρυθμη λειτουργία της εν λόγω αγοράς αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για την αποτελεσματική λειτουργία και οικονομική ανάπτυξη άμεσα ή έμμεσα λειτουργικά εξαρτώμενων από αυτή αγορών, όπως η τραπεζική αγορά, η ασφαλιστική αγορά, η εκδοτική αλλά και η διαρκώς αναπτυσσόμενη αγορά του ηλεκτρονικού εμπορίου. Ωστόσο, παράλληλα με τη συμβολή της στην αύξηση της αποτελεσματικότητας στους ανωτέρω τομείς της οικονομίας η προσφορά ταχυδρομικών υπηρεσιών αποτελεί έκφανση της συνταγματικά κατοχυρωμένης οικονομικής ελευθερίας (αρ. 5 Ι και 106 ΙΙ Σ) των συμμετεχουσών στην εν λόγω αγορά επιχειρήσεων και συμβάλλει αποφασιστικά στην κατοχύρωση συγκεκριμένων ατομικών ελευθεριών των καταναλωτών νευραλγικής σημασίας για την εν γένει πραγμάτωση της ελευθερίας αυτοδιάθεσής τους, όπως η ελευθερία έκφρασης και διάδοσης γνώμης (αρ. 14 Ι Σ), η εμπιστευτική επικοινωνία μέσω επιστολών, που κατοχυρώνεται από το απόρρητο της επικοινωνίας (αρ. 19 Σ), αλλά και η οικονομική τους ελευθερία (αρ. 5 Ι Σ) εφόσον επωμίζονται το αντίτιμο των ταχυδρομικών υπηρεσιών[1].

Πρωταρχικής σημασίας, επομένως, παράγοντα για την κατοχύρωση των ανωτέρω ατομικών ελευθερίων αποτελεί η διασφάλιση από τον ενωσιακό και εθνικό νομοθέτη και από τις αρμόδιες εποπτικές διοικητικές αρχές της σύννομης λειτουργίας

[1] Βλ. Γεωργόπουλος Κ., Επίτομο Συνταγματικό Δίκαιο, 12η έκδοση, Αθήνα 2001, σελ. 554 επ.; Δημητρόπουλος Ανδρ., Συνταγματικά Δικαιώματα, Ειδικό Μέρος, Παραδόσεις Συνταγματικού Δίκαιου, τομ. ΙΙΙ, ημ. Β, Αθήνα 2005, σελ. 180 επ.; Δημητροπούλου Ελένη, Το απόρρητο των επιστολών, σε: Παμπούκης Κ./Τουντόπουλος Β. (επιμ.), Οι ταχυδρομικές υπηρεσίες –Απελευθέρωση-Ανταγωνισμός, Αθήνα 2006, σελ. 82 επ.; Παραράς Π., Σύνταγμα 1975 – Corpus I. Άρθρα Ι-50, Αθήνα 1982, σελ. 292 επ.; Παραράς Π., Σύνταγμα και Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Αθήνα 118 επ.; Παυλόπουλος Π., Τεχνολογική εξέλιξη και συνταγματικά δικαιώματα, Οι σύγχρονες περιπέτειες του απορρήτου των ανταποκρίσεων, σε: ΝοΒ 1987, σελ. 1511;Τάχος Α., Το απαραβίαστο του απορρήτου των επιστολών και της εν γένει ανταποκρίσεως, Αθήνα 1967.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

της ταχυδρομικής αγοράς με σεβασμό στην -κορυφαία για τη διασφάλιση της δημοκρατικής λειτουργίας της εν λόγω αγοράς- θεσμική επιλογή τόσο του πρωτογενούς ενωσιακού δικαίου όσο και του Συντάγματος περί κατοχύρωσης του ελεύθερου ανταγωνισμού. Η ταχυδρομική αγορά οφείλει να λειτουργεί κατά τρόπο συμβατό με την ελευθερία του ανταγωνισμού, ώστε αφενός να κατοχυρώνεται η ελεύθερη είσοδος μιας επιχείρησης σε αυτή και η ελεύθερη χάραξη της επιχειρηματικής/ανταγωνιστικής της στρατηγικής, αφετέρου να διασφαλίζεται το δικαίωμα των καταναλωτών να επιλέξουν ελεύθερα από τις προσφερόμενες ταχυδρομικές υπηρεσίες την οικονομικά και ποιοτικά συμφερότερη για εκείνους.

Κομβικής σημασίας θεσμικό εργαλείο για την αποτελεσματική προστασία της ανταγωνιστικής ελευθερίας στην ταχυδρομική αγορά και την πρόληψη ή καταστολή στρεβλώσεών της από συμπραξιακές ή μονομερείς καταχρηστικές επιχειρηματικές πρακτικές αποτελεί η ρυθμιστική επέμβαση των αρμοδίων αρχών μέσα πάντοτε στα πλαίσια που προδιαγράφει η αρχή του κράτους δικαίου και συγκεκριμένα ο σεβασμός της οικονομικής ελευθερίας των συμμετεχόντων στην ταχυδρομική αγορά μερών[2]. Εκκινώντας από την πολιτική απόφαση της πλήρους απελευθέρωσης της ταχυδρομικής αγοράς στην Ευρωπαϊκή Ένωση, η οποία διεδηλώθη με την έκδοση της 3ης Οδηγίας 2008/6/ΕΚ[3], ο εθνικός νομοθέτης ανταποκρίθηκε άμεσα ενσωματώνοντας τον ευρωπαϊκό νόμο στην εθνική έννομη τάξη με την ψήφιση του ν. 4053/2012. Ο ν. 4053/2012 καθιέρωσε μεν την ελεύθερη άσκηση της εν λόγω επιχειρηματικής δραστηριότητας υπό την προϋπόθεση της εξασφάλισης γενικής ή ειδικής άδειας για την παροχή ταχυδρομικών υπηρεσιών, προέβη δε στη χορήγηση συγκεκριμένων κρατικών ενισχύσεων προς τον ΦΠΚΥ (ΕΛΤΑ), όπως την απαλλαγή του από το ΦΠΑ και την πρόβλεψη αποζημίωσής του για την παροχή της καθολικής υπηρεσίας. Οι ενισχύσεις αυτές ως πρακτικές παρεμβατικού χαρακτήρα στην ταχυδρομική αγορά απετέλεσαν αντικείμενο νομικού προβληματισμού σχετικά με τη

[2] Βλ. Chung C. M.,, The Relationship between State Regulation and EC Competition Law: Two Proposals for a Coherent Approach, σε: ECLR 1995, σελ. 87 επ.

[3] Βλ. Εμίρη Θ., Η απελευθέρωση των ταχυδρομικών αγορών, σε: Παμπούκης Κ./Τουντόπουλος Β. (επιμ.), Οι ταχυδρομικές υπηρεσίες –Απελευθέρωση-Ανταγωνισμός, Αθήνα 2006, σελ. 193 επ.; Ταπραντζής Ανδρ., Ταχυδρομικές υπηρεσίες – Απελευθέρωση –Ανταγωνισμός, σε: Παμπούκης Κ./Τουντόπουλος Β. (επιμ.), Οι ταχυδρομικές υπηρεσίες –Απελευθέρωση-Ανταγωνισμός, Αθήνα 2006, σελ. 9 επ.; Geradin D./Humpe C., The Liberalisation of Postal Services in the European Union: An Analysis of Directive 97/67, σε: The Liberalisation of Postal Services in the European Union (2002), σελ. 101 επ.; Commandini V.V., The Postal Service in the European Union: Public Monopoly Competitive Market? A Transaction Cost Approach, σε: Annals Pub. Cooperative Econ 1995, σελ. 7 επ.; Ryder N., The Reinvention of the Post Office?, σε: Business Law Review 2001, σελ. 193 επ.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

συμβατότητα τους με την ενωσιακή και εθνική νομοθεσία περί κρατικών ενισχύσεων και την επιχειρούμενη απελευθέρωση της ταχυδρομικής αγοράς.

Δομή και Περιεχόμενο

Η στόχευση της παρούσας εργασίας συνίσταται στην αξιολόγηση της συμβατότητας των κρατικών ενισχύσεων προς το ΦΠΚΥ στην ελληνική ταχυδρομική αγορά με την επιχειρούμενη απελευθέρωση της εν λόγω αγοράς κατά το Ενωσιακό Δίκαιο και το Σύνταγμα. Προς το σκοπό αυτό η προκείμενη μελέτη αποσκοπεί στη διακρίβωση των κριτηρίων αξιολόγησης της κρατικής ενίσχυσης των δημόσιων ταχυδρομικών υπηρεσιών, όπως αυτά δύνανται να συναχθούν μέσα από το πρότυπο του α) πρωτογενούς και δευτερογενούς ενωσιακού δικαίου, β) του Συντάγματος της Ελλάδος και γ) του ισχύοντος νομοθετικού πλαισίου.

Ειδικότερα, η συστηματική διάρθρωση της προκείμενης εργασίας συνίσταται στις ακόλουθες επιμέρους θεματικές ενότητες και αναλυτικά

α) στη διακρίβωση των κριτηρίων αξιολόγησης της νομιμότητας των κρατικών μέτρων χορήγησης ειδικών και αποκλειστικών δικαιωμάτων σε δημόσιες επιχειρήσεις και επιχειρήσεις παροχής ΥΓΟΣ υπό το πρίσμα του πρωτογενούς ενωσιακού δικαίου και δη του άρθρου 106 ΣΛΕΕ και της συναφούς ενωσιακής νομολογίας (κάτωθι κεφάλαιο Α),

β) στη συναγωγή των συνταγματικών κριτηρίων αξιολόγησης της νομιμότητας των κρατικών μέτρων ενίσχυσης επιχειρήσεων παροχής ΥΓΟΣ ως μορφής κρατικού παρεμβατισμού στην οικονομία με βάση την οικονομικο-πολιτική ουδετερότητα του Συντάγματος σε συνδυασμό με την κατοχύρωση της ανταγωνιστικής ελευθερίας (αρ. 5 Ι Σ και 106 ΙΙ Σ) (κάτωθι κεφάλαιο Β) και

γ) στη διαπίστωση του βαθμού ενσωμάτωσης των γενικών αρχών ρύθμισης της ταχυδρομικής αγοράς που απορρέουν από το ενωσιακό δίκαιο και το Σύνταγμα στο εθνικό νομοθετικό πλαίσιο ρύθμισης της εν λόγω αγοράς (ν. 4053/2012) (κάτωθι κεφάλαιο Γ).

Η εργασία ολοκληρώνεται με τη διατύπωση των συμπερασματικών επισημάνσεων επί του αντικειμένου της εργασίας, δηλ. επί της αξιολόγησης της

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

συμβατότητας των κρατικών ενισχύσεων προς το ΦΠΚΥ (ΕΛΤΑ) με την επιχειρούμενη απελευθέρωση της ελληνικής ταχυδρομικής αγοράς, και με τη διατύπωση προτάσεων σχετικά με την περαιτέρω θεσμική/νομοθετική ρύθμιση της ταχυδρομικής αγοράς (κάτωθι Επίλογος).

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

Κεφάλαιο Πρώτο: Πρότυπο Ενωσιακού Δικαίου – Άρθρο 106 ΣΛΕΕ

Στο πρώτο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας παρατίθεται το κανονιστικό πεδίο του άρθρου 106 ΣΛΕΕ που αφορά στον προσδιορισμό της έκτασης της θεμιτής και επιτρεπόμενης κρατικής επέμβασης στην επιχειρηματική δραστηριότητα μέσα από τη λήψη μέτρων ενίσχυσης επιχειρήσεων που προσφέρουν υπηρεσίες γενικού οικονομικού συμφέροντος (όπως εν προκειμένω οι ταχυδρομικές υπηρεσίες) χωρίς να παρεμποδίζεται ο ελεύθερος ανταγωνισμός[4].

Η οριοθέτηση του κανονιστικού περιεχομένου της διάταξης του άρθρου 106 ΣΛΕΕ εκκινεί με τον ορισμό των εννοιών α) των υποκειμένων του απαγορευτικού κανόνα του άρθρου 106 ΣΛΕΕ και β) των μέσων που υπάγονται στον κανόνα απαγόρευσης (κάτωθι Ι).

Ακολουθεί η διερεύνηση της συστηματικής σύνδεσης της εν λόγω διάταξης με τους πρωτογενείς κανόνες του ενωσιακού δικαίου που αφορούν στην προστασία του ελεύθερου ανταγωνισμού στην κοινή αγορά. Συγκεκριμένα, παρατίθενται οι προϋποθέσεις υπαγωγής κρατικών πρωτοβουλιών υπέρ των επιχειρήσεων ΥΓΟΣ στο κανονιστικό πεδίο των προστατευτικών του ελευθέρου ανταγωνισμού διατάξεων του ενωσιακού δικαίου και δη των άρθρων 101 ΣΛΕΕ και 102 ΣΛΕΕ (κάτωθι ΙΙ).

Η παράθεση του ρυθμιστικού περιεχομένου του άρθρου 106 ΣΛΕΕ ολοκληρώνεται με τη συναγωγή των προϋποθέσεων εξαίρεσης κρατικών επεμβατικών πρακτικών προς όφελος επιχειρήσεων ΥΓΟΣ από το πεδίο του εν λόγω απαγορευτικού κανόνα του άρθρου 106 ΣΛΕΕ (κάτωθι ΙΙΙ).

Ι. Κανονιστικό πεδίο του αρ. 106 ΣΛΕΕ

Η παράθεση του κανονιστικού πεδίου του άρθρου 106 ΣΛΕΕ εκκινεί με αναφορά στην ratio της εν λόγω διάταξης (κάτωθι Α) και συνεχίζει με την οριοθέτηση της ρυθμιστικής του εμβέλειας μέσα από τον προσδιορισμό α) της έννοιας της δημόσιας επιχείρησης (κάτωθι Β), β) της έννοιας των κρατικών μέτρων

[4] Βλ. Battista J., Latest Developments in regional and horizontal State Aid, σε: EStAL 2005, σελ. 407 επ.; Biondi A., The law of state aid in the European Union, Oxford 2004.; Bishop S./Walker M., The Economic of EC Competition Law: Concepts Application and Measurement, London 2010, σελ. 34 επ. Savvides Ch./Antoniou D., "Ailing Financial Institutions: EC State Aid Policy Revisited", σε: WComp. 32, 3/2009, σελ. 347-366.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

(κάτωθι Γ) και γ) της έννοιας των αποκλειστικών και ειδικών δικαιωμάτων (κάτωθι Δ).

A. Ratio του άρθρου 106 ΣΛΕΕ

Το άρθρο 106 παρ. 1 ΣΛΕΕ αποτελεί ειδική εφαρμογή της γενικής αρχής του άρθρου 4 παρ. 3 ΣΛΕΕ, η οποία θεμελιώνει την ενωσιακή αρχή της καλόπιστης συνεργασίας και αναφέρεται στην υποχρέωση των κρατών μελών να απέχουν από οποιοδήποτε μέτρο δυσχεραίνει την εκπλήρωση της αποστολής της Ένωσης ή θέτει σε κίνδυνο την πραγματοποίηση των στόχων της[5].

Δικαιολογητική βάση της διάταξης του άρθρου 106 παρ. 1 ΣΛΕΕ αποτελεί η διασφάλιση των όρων του ελεύθερου ανταγωνισμού μέσα από τον έλεγχο και την περιστολή της κυριαρχικής εξουσίας του κράτους ή της επιρροής, την οποία δύναται να ασκήσει το δημόσιο στη λήψη επιχειρηματικών αποφάσεων όταν π.χ. αυτό άμεσα ή έμμεσα επεμβαίνει στην αγορά ασκώντας οικονομική δραστηριότητα υπέρ συγκεκριμένων επιχειρήσεων[6]. Ειδικότερα, με την διάταξη του άρθρου 106 ΣΛΕΕ, αρχικά, εμποδίζεται η κρατική επέμβαση στην ελεύθερη κοινοτική αγορά με την ανάληψη, θέσπιση και εφαρμογή μέτρων (υπό οποιαδήποτε νομική μορφή) ικανών να νοθεύσουν τον ανταγωνισμό σε αυτή. Περαιτέρω, διασφαλίζεται η τήρηση ιδιωτικοοικονομικών κριτηρίων στη λειτουργία της αγοράς και στην οικονομική δραστηριότητα του κράτους, όπως επιβάλλουν οι κανόνες του ελεύθερου ανταγωνισμού. Επίσης, αποτρέπεται η διακριτική μεταχείριση υπέρ δημόσιων επιχειρήσεων ή επιχειρήσεων που εξομοιώνονται με τις δημόσιες, όπως π.χ. στην

---

[5] Βλ. Καρύδης Γ., Ευρωπαϊκό Δίκαιο Συναλλαγών, Αθήνα 2012, σελ. 392; Φαραντούρης Ν., Κρατικές παρεμβάσεις και δίκαιο ελεύθερου ανταγωνισμού: Η συμβολή του κοινοτικού/ενωσιακού δικαίου, Αθήνα 2012, σελ. 125; Κεκελέκης Μ., 2005, Κοινοτικός έλεγχος κρατικών ενισχύσεων; Νέος ορισμός για μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις – σχετικοί προβληματισμοί, σε: ΔηΣΚΕ 2005, σελ. 191; Σκουρής Β., Η έννοια των κρατικών ενισχύσεων κατά το κοινοτικό δίκαιο και οι συνθήκες των παραβιάσεων του άρθρου 93 ΙΙΙ ΣυνθΕΚ, σε: ΕΕΕυρΔ 1995, σελ. 825επ.; Πρβλ. περαιτέρω Slot P. J./Johnston A., An Introduction to Competition Law, 2nd edition, Leiden 2014, σελ. 111 επ; Kokoris I., Competition Cases for the EU, London 2009; Korah V./Lianos I., Competition Law, 4th edition, Oxford 2014 σελ. 72 επ.; Korah V., An introductory Property Rights on the EC Competition Rules, 7th edition, Oxford 2007, σελ. 67 επ.; Kroes N., "Antitrust and state aid control- The lessons learned". Speech at the 36th Annual conference on international antitrust law and policy, Fordham University 2009;

[6] Βλ. Καρύδης Γ., Ευρωπαϊκό Δίκαιο Συναλλαγών, Αθήνα 2012, σελ. 403; Γιαταγάνας Ξ., Η πολιτική κρατικών ενισχύσεων της ΕΕ στη δοκιμασία της οικονομικής κρίσης, σε: Ευρ. Πολιτεία 2/2009, σελ. 412 επ.; Σταθόπουλος Α., Προβληματικές επιχειρήσεις και κρατικές ενισχύσεις, εις εθνική διοίκηση και κοινοτικό δίκαιο, Αθήνα 1993, σελ. 72 επ.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

περίπτωση που τα κράτη μέλη τούς χορηγούν αποκλειστικά ή ειδικά δικαιώματα[7] και αποκλείεται η καταστρατήγηση των πρωτευόντων ενωσιακών κανόνων περί ανταγωνισμού από τα κράτη μέλη μέσω των ελεγχόμενων από αυτά επιχειρήσεων[8].

Η δεύτερη παράγραφος του άρθρου 106 ΣΛΕΕ εισάγει αποκλίσεις από τον απαγορευτικό κανόνα της πρώτης παραγράφου. Ειδικότερα, τίθενται οι προϋποθέσεις εξαίρεσης για λόγους υπέρτερου γενικού οικονομικού ή δημοσιονομικού συμφέροντος της Κοινότητας. Η εξαίρεση αφορά μόνο τις μονοπωλιακά ή ολιγοπωλιακά δημόσιες επιχειρήσεις που καλούνται να υπηρετήσουν το γενικό συμφέρον. Ειδικότερα, το ευεργέτημα της απαλλαγής τους πρέπει να χορηγείται πάντοτε κατόπιν αναλογικής στάθμισής του με τις συνέπειες που συνεπάγεται για τον ελεύθερο ανταγωνισμό και κατόπιν αναλογικής στάθμισης των στόχων του ελεύθερου ανταγωνισμού και εκείνων της υπηρεσίας γενικού οικονομικού συμφέροντος[9].

Η τρίτη παράγραφος του άρθρου 106 ΣΛΕΕ θεσπίζει την αρμοδιότητα της Επιτροπής για τη διασφάλιση της εφαρμογής του. Η Επιτροπή έχει δικαίωμα να παρεμβαίνει μέσα από την έκδοση γενικών κανόνων διευκρινιστικών των υποχρεώσεων των κρατών μελών που απορρέουν από τη Συνθήκη. Επίσης, η Επιτροπή διαθέτει την εξουσία παρέμβασης μέσα από την έκδοση οδηγιών έναντι κράτους μέλους το οποίο κατά την κρίση της περιορίζει τον ανταγωνισμό κατά παράβαση του άρθρου 106 ΣΛΕΕ. Επιπλέον, το αρμόδιο εποπτικό του ανταγωνισμού θεσμικό όργανο διατηρεί περαιτέρω την αρμοδιότητα καθορισμού των εννόμων συνεπειών για το κράτος μέλος που παραβιάζει τους κανόνες περί ανταγωνισμού διατάσσοντας κάθε σχετική δράση αναγκαία για την παύση της προσβολής του ανταγωνισμού καθώς και για την αποκατάσταση της παραβίασης.

Β. Δημόσιες επιχειρήσεις

Ο ορισμός των δημόσιων επιχειρήσεων στο ενωσιακό δίκαιο δίδεται στο άρθρο 2 στοιχείο β της Οδηγίας 2006/111/ΕΚ, όπου ως δημόσια επιχείρηση νοείται «κάθε επιχείρηση στην οποία οι αρχές μπορούν να ασκούν άμεσα ή έμμεσα

[7] Βλ. Καρύδης Γ., ό.π., σελ. 392; Πρβλ. περαιτέρω Μπούζιος Α., Ο κοινοτικός μηχανισμός ελέγχου των κρατικών ενισχύσεων – Οι διαδικαστικοί κανόνες, σε: ΕΕΕυρΔ. 3/2001, σελ. 549επ.
[8] Βλ. Φαραντούρης Ν., ό.π., σελ. 125
[9] Βλ. Καρύδης Γ., ό.π., σελ. 392

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

αποφασιστική επιρροή λόγω κυριότητας ή χρηματοοικονομικής συμμετοχής τους σε αυτή ή δυνάμει των κανόνων που τη διέπουν. Η άσκηση αποφασιστικής επιρροής από τις δημόσιες αρχές στην επιχείρηση τεκμαίρεται όταν, άμεσα ή έμμεσα, οι αρχές αυτές: α) κατέχουν την πλειοψηφία του εγγεγραμμένου κεφαλαίου της επιχείρησης, ή β) ελέγχουν την πλειοψηφία των δικαιωμάτων ψήφου, που συνδέονται με τα μερίδια που έχει εκδώσει η επιχείρηση, ή γ) μπορούν να διορίζουν περισσότερα από τα μισά μέλη του διοικητικού, διευθυντικού ή εποπτικού οργάνου της επιχείρησης».

Όπως δύναται να συναχθεί από τον ανωτέρω ορισμό οι δημόσιες επιχειρήσεις, όπως κάθε επιχείρηση, αποτελούν εταιρικές μορφές νομικών προσώπων που ασκούν συγκεκριμένη οικονομική δραστηριότητα. Ο προσδιορισμός «δημόσια» υποδηλώνει τον περιορισμό της αυτονομίας τους, συγκριτικά με τις ιδιωτικές, εξαιτίας της καθοριστικής επίδρασης που δύναται να ασκήσει το δημόσιο στη λήψη των επιχειρηματικών αποφάσεων και τη λειτουργία τους στην αγορά[10]. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται στην εν λόγω διάταξη κριτήριο για την κατάφαση του δημόσιου χαρακτήρα μιας επιχείρησης αποτελεί η αποφασιστική επιρροή που δύναται να ασκήσει άμεσα ή έμμεσα «ο διοικητικός μηχανισμός ενός κράτους μέλους σε αυτή σε εθνικό, περιφερειακό ή τοπικό επίπεδο»[11].

Η αποφασιστική ή κυρίαρχη επιρροή του Δημοσίου σε μια επιχείρηση υφίσταται, επομένως, όταν αυτό ελέγχει την κεφαλαιακή διάρθρωση με την πλειοψηφική συμμετοχή στη σύνθεση των μετοχών της επιχείρησης. Το ίδιο ισχύει και στην περίπτωση που το Δημόσιο βάσει καταστατικού έχει την πλειοψηφία των δικαιωμάτων ψήφου στο διοικητικό συμβούλιο ή εμπλέκεται έστω έμμεσα στην άσκηση της οικονομικής δραστηριότητας με την εξουσία να ορίζει παραπάνω από τα μισά μέλη των οργάνων διοίκησης, διεύθυνσης ή εποπτείας.

Γ. Κρατικά μέτρα

Η έννοια των κρατικών μέτρων στο άρθρο 106 παρ. 1 ΣΛΕΕ αφορά οποιοδήποτε μέτρο θεσπίζεται από τις κρατικές αρχές. Μπορεί δηλαδή να λάβει τη μορφή νομοθετικής, κανονιστικής και διοικητικής πράξης ή ακόμη και διοικητικής

[10] Βλ. Αυγερινός Γ., Εισαγωγή στο δίκαιο ανταγωνισμού της Ε.Ε., Αθήνα 2011, σελ.127; Καρύδης Γ., ό.π., σελ. 393.
[11] Βλ. Φαραντούρης Ν., ό.π., σελ. 129; Καρύδης Γ., ό.π., σελ. 394 επ.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

σύμβασης. Προκειμένου να τυγχάνουν εφαρμογής οι κανόνες του ανταγωνισμού που θεσπίζει η εν λόγω διάταξη, το μέτρο θα πρέπει να αφορά στην οικονομική δραστηριότητα δημόσιας επιχείρησης και όχι στην άσκηση δημόσιας εξουσίας. Σημειώνεται επίσης, ότι το περιεχόμενο του μέτρου πρέπει να αναφέρεται στη δραστηριότητα συγκεκριμένης ή συγκεκριμένων δημόσιων επιχειρήσεων και να μην εμπεριέχει γενική ρύθμιση για το σύνολο των επιχειρήσεων[12].

Υπό την έννοια αυτή αποκλείεται αυτομάτως από το κανονιστικό πεδίο του άρθρου 106 ΣΛΕΕ οποιοδήποτε μέτρο προέρχεται από την πρωτοβουλία των ίδιων των επιχειρηματικών οντοτήτων που εμπλέκονται σε μια αντι-ανταγωνιστική πρακτική. Η υπαγωγή, επομένως, ενός μέτρου στο απαγορευτικό του κανόνα της εν λόγω διάταξης θα πρέπει να οφείλεται σε κρατική πρωτοβουλία. Κάθε μη κρατική αντι-ανταγωνιστική πρακτική οφείλει να εξετάζεται, επομένως, σύμφωνα με τα άρθρα 101 και 102 ΣΛΕΕ.

Περαιτέρω, το περιεχόμενο των κρατικών μέτρων που υπάγονται στο άρθρο 106 ΣΛΕΕ θα πρέπει να έχει ρυθμιστικό χαρακτήρα. Με βάση το τυπικό κριτήριο θα πρέπει, δηλαδή, να ρυθμίζει έννομη σχέση δημοσίου δικαίου προκειμένου να εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της διάταξης του άρθρου 106 παρ. 1 ΣΛΕΕ. Η διάκριση αυτή ωστόσο δεν πρέπει να στηρίζεται αποκλειστικά στο εν λόγω τυπικό κριτήριο. Λαμβάνοντας υπόψη το ουσιαστικό περιεχόμενο ενός μέτρου, όπως το λειτουργικό χαρακτήρα του, ακόμη και μια διάταξη ιδιωτικού δικαίου μπορεί να φέρει ρυθμιστικό περιεχόμενο ως προς τη δραστηριότητα ιδιωτικών επιχειρήσεων που αφορά στο δημόσιο συμφέρον. Αντιθέτως, όταν το περιεχόμενο μιας πράξης επιτελεί αποκλειστικά εμπορικό σκοπό που δεν άπτεται του γενικότερου συμφέροντος, τότε η τελευταία δεν δύναται σε καμία περίπτωση να υπαχθεί στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 106 ΣΛΕΕ[13].

Εντούτοις, το ουσιαστικό κριτήριο από μόνο του δεν αρκεί για την αποσαφήνιση και οριοθέτηση μιας γενικής έννοιας όπως εκείνη της οικονομικής δραστηριότητας. Κρίνεται επομένως, αναγκαία μια τελεολογική θεώρηση της διάταξης με εστίαση στο σκοπό των ενωσιακών κανόνων του ανταγωνισμού όπως αυτός προκύπτει και από την νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου. Υπό αυτή την

[12] Βλ. Καρύδης Γ., ό.π., σελ. 394 επ.; Αυγερινός, ό.π., σελ. 128.
[13] Βλ. Φαραντούρης Ν., ό.π., σελ. 126; . Καρύδης Γ., ό.π., σελ. 397

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

έννοια, οικονομική δραστηριότητα αποτελεί η παροχή δημόσιας υπηρεσίας ή υπηρεσίας κοινής ωφέλειας ή υπηρεσίας δημοσίου συμφέροντος, η οποία θα μπορούσε να εκτελεστεί και από ιδιωτική επιχείρηση του κλάδου. Εξαιρούνται, βεβαίως, οι ευαίσθητοι τομείς δημόσιας εξουσίας, όπως η υγεία, η κοινωνική ασφάλιση, η εκπαίδευση, η εθνική άμυνα και εσωτερική ασφάλεια. Η οικονομική διαχείριση των τελευταίων τομέων ως οικονομική δραστηριότητα αποτελεί μέρος της κυριαρχικής δημόσιας εξουσίας των κρατών μελών που διασφαλίζει την εδαφική ακεραιότητα και την κοινωνική συνοχή εντός των συνόρων της Ένωσης και δεν θα μπορούσε να ανατεθεί σε επιχείρηση που διέπεται από το ιδιωτικό δίκαιο ή που ασκεί και εμπορική δραστηριότητα[14].

Δ. Χορήγηση ειδικών ή αποκλειστικών δικαιωμάτων

Ο απαγορευτικός κανόνας του άρθρου 106 παρ. 1 ΣΛΕΕ εφαρμόζεται σε κρατικά μέτρα που αφορούν «προνομιούχες» επιχειρήσεις, είτε δημόσιες είτε ιδιωτικές, στις οποίες τα κράτη μέλη επιλέγουν να εκχωρούν ειδικά ή αποκλειστικά δικαιώματα. Υπό αυτή την έννοια, πέραν του ανωτέρω ορισμού των κρατικών μέτρων, πρόσθετη προϋπόθεση υπαγωγής στο κανονιστικό πεδίο του άρ. 106 Ι ΣΛΕΕ αποτελεί η χορήγηση μέσω αυτών των προνομίων – δικαιωμάτων σε μια ή περισσότερες επιχειρήσεις[15]. Για την κατανόηση των εν λόγω προνομίων κρίνεται απαραίτητη η διάκριση ανάμεσα σε αποκλειστικά και ειδικά δικαιώματα και βεβαίως η εξέταση των χαρακτηριστικών τους και ειδικότερα της φύσης και της έκτασής τους, όπως αυτά προκύπτουν από μια σειρά νομοθετικών πράξεων της Επιτροπής.

Συγκεκριμένα, σύμφωνα με το άρθρο 2 παρ. 1 στοιχείο ζ της Οδηγίας 2000/52/ΕΚ ως αποκλειστικά δικαιώματα περιοριστικά του ελεύθερου ανταγωνισμού ορίζονται «τα δικαιώματα που χορηγούνται από κράτος μέλος σε μια επιχείρηση και μάλιστα χάρη στα οποία η επιχείρηση έχει το δικαίωμα να παρέχει κατ' αποκλειστικότητα μια υπηρεσία ή να αναλάβει μια δραστηριότητα εντός συγκεκριμένης γεωγραφικής περιοχής». Πρόκειται, επομένως, για δικαιώματα που

[14] Βλ. Καρύδης Γ., ό.π., σελ. 398 επ.; Φαραντούρης Ν., ό.π., σελ. 127 επ.
[15] Βλ. Φαραντούρης Ν., ό.π., σελ. 132; Καρύδης Γ., ό.π., σελ. 394 επ.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

χορηγούνται σε κρατικά μονοπώλια, τα οποία επικεντρώνουν την άσκηση της επιχειρηματικής τους δραστηριότητας σε μια συγκεκριμένη σχετική αγορά[16].

Όπως προκύπτει από την ανωτέρω διάταξη της Οδηγίας 2000/52/ΕΚ, η παροχή αποκλειστικού δικαιώματος από το κράτος σε μια επιχείρηση μπορεί κατ΄ αρχάς να δοθεί προκειμένου να αναλάβει η επιχείρηση κατ' αποκλειστικότητα την άσκηση μιας συγκεκριμένης οικονομικής δραστηριότητας εντός δεδομένης γεωγραφικής περιοχής[17].

Αναφορικά με την έκταση του χορηγούμενου αποκλειστικού δικαιώματος είναι χρήσιμο να γίνει ο διαχωρισμός της έννοιας του αποκλειστικού δικαιώματος από τη συγγενή έννοια της δεσπόζουσας θέσης του άρθρου 102 ΣΛΕΕ. Η χορήγηση ενός αποκλειστικού δικαιώματος από το κράτος σε μία επιχείρηση και δη με τη μορφή μονοπωλίου την καθιστά πρακτικά δεσπόζουσα σε μία αγορά. Ωστόσο, η συνδρομή δεσπόζουσας θέσης κατά το άρθρο 102 ΣΛΕΕ θα πρέπει να εξετάζεται κυρίως με οικονομικούς παράγοντες και να μην ερείδεται μόνο στην ύπαρξη αποκλειστικού δικαιώματος που έχει νομική βάση και οφείλεται στην άσκηση δημόσιας εξουσίας, όπως στην περίπτωση του αποκλειστικού δικαιώματος[18].

Συγκεκριμένα, το νομικό κριτήριο, που προκρίνεται για τον προσδιορισμό της φύσης του αποκλειστικού δικαιώματος, προσδιορίζεται από το άρθρο 106 παρ. 1 ΣΛΕΕ ως αποτέλεσμα άσκησης δημόσιας εξουσίας (λειτουργικό κριτήριο) από δημόσιο φορέα (οργανικό κριτήριο). Η παραχώρηση αποκλειστικού δικαιώματος κατά την προκείμενη διάταξη αποτελεί αποτέλεσμα εκδήλωσης κρατικής βούλησης είτε υπό τη μορφή κανονιστικής πράξης είτε ατομικής διοικητικής πράξης είτε διοικητικής σύμβασης και διακρίνεται από άλλες μορφές κτήσης δικαιωμάτων. Ακριβώς στο σημείο αυτό διακρίνεται η κτήση αποκλειστικών δικαιωμάτων κατά το άρθρο 106 ΣΛΕΕ από άλλα αποκλειστικά δικαιώματα, όπως για παράδειγμα τα δικαιώματα πνευματικής και βιομηχανικής ιδιοκτησίας των οποίων η κτήση τελεί υπό την αίρεση πλήρωσης συγκεκριμένων νομικών προϋποθέσεων[19].

---

[16] Sieraa Buendia J.L., Exclusive Rights and State Monopolies under EC Law, Oxford University Press, 1999, σελ. 61 επ.
[17] Βλ. Αυγερινός Γ., ό.π., σελ.127
[18] Βλ. Φαραντούρης Ν., ό.π., σελ. 131; Αυγερινός Γ., ό.π., σελ.128; Καρύδης Γ., ό.π., σελ. 395.
[19] Βλ. Φαραντούρης Ν., ό.π., σελ. 132; Αυγερινός Γ., ό.π., σελ.129

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

Περαιτέρω, ως ειδικά δικαιώματα το Δικαστήριο[20] ορίζει τα δικαιώματα εκείνα «που χορηγούνται από το κράτος σε περιορισμένο αριθμό επιχειρήσεων με νομοθετική, κανονιστική ή διοικητική πράξη, η οποία εντός δεδομένης γεωγραφικής περιοχής: α) περιορίζει σε δύο ή περισσότερες τις επιχειρήσεις στις οποίες επιτρέπεται να παρέχουν μία υπηρεσία ή να αναλάβουν μία δραστηριότητα, χωρίς να τηρούνται αντικειμενικά κριτήρια που να βασίζονται στην αρχή της αναλογικότητας και δεν εισάγουν διακρίσεις, ή β) ορίζει, με κριτήρια άλλα από εκείνα που αναφέρονται ανωτέρω, περισσότερες της μίας ανταγωνιζόμενες μεταξύ τους επιχειρήσεις οι οποίες επιτρέπεται να παρέχουν μία υπηρεσία ή να αναλάβουν μία δραστηριότητα, ή γ) παρέχει σε οποιαδήποτε επιχείρηση ή επιχειρήσεις, με κριτήρια άλλα από εκείνα που αναφέρονται ανωτέρω, νομικά ή κανονιστικά πλεονεκτήματα που επηρεάζουν ουσιωδώς την ικανότητα να ασκεί την ίδια δραστηριότητα στην ίδια γεωγραφική περιοχή με ουσιαστικά ίσους όρους»[21].

ΙΙ. Προϋποθέσεις υπαγωγής στο αρ. 106 Ι ΣΛΕΕ

Όπως ήδη αναφέρθηκε, η διάταξη του άρθρου 106 παρ. 1 ΣΛΕΕ δεν έχει αυτοτελή σημασία και πρέπει να ερμηνεύεται σε συνδυασμό με συγκεκριμένες διατάξεις του ενωσιακού δικαίου. Συγκεκριμένα, το άρθρο 106 ΣΛΕΕ εφαρμόζεται συνδυαστικά ιδίως με τους κανόνες των άρθρων 18 ΣΛΕΕ σχετικά με την απαγόρευση των διακρίσεων βάσει εθνικότητας και την ελευθερία κυκλοφορίας, εγκατάστασης και παροχής υπηρεσιών και των άρθρων 101 έως 109 ΣΛΕΕ σχετικά με την προστασία του ελεύθερου ανταγωνισμού και της ελεύθερης οικονομίας. Η παραβίαση του άρθρου 106 ΣΛΕΕ από ένα κρατικό μέτρο δύναται, επομένως, να συνιστά ταυτόχρονη παραβίαση και κάποιου άλλου κανόνα της Συνθήκης, όπως συνήθως των προστατευτικών του ανταγωνισμού διατάξεων.

Στην παρούσα ενότητα επιχειρείται η ανάλυση των συχνότερων ερμηνευτικών ζητημάτων που προκύπτουν από τη συνδυασμένη εφαρμογή του άρθρου 106 ΣΛΕΕ με τους πρωτογενείς ενωσιακούς δικαϊκούς κανόνες περί ανταγωνισμού. Πιο

[20] Βλ. ΓενΔΕΕ Υπόθεση Τ 209/98, Commission v. Stichting Administratierkantoor Portielje and Gosselin Group NV. Συλλογή 1999, σελ. Ι-1287

[21] Βλ. Αυγερινός Β., ό.π., σελ. 128; Φαραντούρης Ν., ό.π., σελ. 130; Πρβλ από την σχετική νομολογία του ΔΕΕ/ΔΕΚ: ΔΕΕ Υπόθεση C-6/73 και 7/73, Instituto Chemioterapico Italiano and Commercial Solvents v. Commission, Συλλογή 1974, σελ. Ι-223; ΔΕΕ Υπόθεση C-260/89, ERT v. DEP, Συλλογή 1990, σελ. Ι-2925; ΔΕΕ Υπόθεση C-179/90, Merci Convenzionali Porto die Genova SpA v. Siderirgica Gabrielli SpA, Συλλογή1991, σελ. Ι-5889; ΔΕΕ Υπόθεση 249/95, GT-Link A/S v. De Danske Statsbaner, Συλλογή 1998, σελ. Ι-4449.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

συγκεκριμένα, επιχειρείται η συνδυαστική ερμηνεία της διάταξης του άρθρου 106 ΣΛΕΕ αφενός με το άρθρο 101 περί απαγορευμένων συμπράξεων επιχειρήσεων (κάτωθι Α) και αφετέρου με το άρθρο 102 περί απαγορευμένης καταχρηστικής εκμετάλλευσης δεσπόζουσας θέσης επιχείρησης (κάτωθι Β).

Α. Κρατικά μέτρα και απαγορευμένες συμπράξεις (αρ. 106 Ι ΣΛΕΕ και 101 ΣΛΕΕ)

Στην περίπτωση που ένα κρατικό μέτρο εμπίπτει στο πεδίο συνδυασμένης εφαρμογής των άρθρων 106 παρ. 1 ΣΛΕΕ και 101 ΣΛΕΕ, αυτό σημαίνει ότι το ρυθμιστικό του περιεχόμενο επιβάλλει, ωθεί, υποστηρίζει ή ενθαρρύνει μία ή περισσότερες δημόσιες επιχειρήσεις ή επιχειρήσεις ειδικών ή αποκλειστικών δικαιωμάτων να πραγματοποιήσουν –είτε μεταξύ τους ή με άλλες επιχειρήσεις- συμφωνίες που υπονομεύουν τον ελεύθερο ανταγωνισμό. Υπό την έννοια αυτή απαγορεύεται κάθε κρατικό μέτρο το οποίο παροτρύνει «προνομιούχες» επιχειρήσεις να συνάπτουν συμφωνίες με περιεχόμενο αντίθετο προς το άρθρο 101 ΣΛΕΕ ή να επικυρώνει τις συνέπειες τέτοιων συμφωνιών.

Χαρακτηριστική περίπτωση σωρευτικής πλήρωσης του άρθρου 106 και 101 ΣΛΕΕ που απασχόλησε το Δικαστήριο αποτέλεσε η πράξη έγκρισης από κράτος μέλος διμερούς συμφωνίας επιχειρήσεων περί καθορισμού ναύλων από δύο αεροπορικές εταιρείες σε συγκεκριμένη αεροπορική γραμμή[22]. Το Δικαστήριο έκρινε εν προκειμένω ότι η έγκριση από τα εμπλεκόμενα κράτη μέλη της συμφωνίας περί κοινών ναύλων αποτελούσε μέτρο που διατηρεί και ενθαρρύνει αντι-ανταγωνιστική σύμπραξη και μεταξύ άλλων παραβιάζει και το άρθρο 4 παρ. 3 ΣΕΕ που επιβάλλει την υποχρέωση συνεργασίας μεταξύ κρατών μελών για την εφαρμογή των κανόνων των Συνθηκών[23].

[22] Βλ. ΔΕΚ Υπόθεση C66/86, VZW Vereniging van Vlaamse Reisbureaus v. ASBL Sociale Dienst van de Plaatselijke Gewestelijke Overheidsdiensten, Συλλογή 1987, σελ. I-3801.
[23] Βλ. Φαραντούρης Ν., ό.π., σελ. 136 επ.; Καρύδης Γ., ό.π., σελ. 396; Αυγερινός Γ., ό.π., σελ.125.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

Β. Κρατικά μέτρα και κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης (αρ. 106 Ι ΣΛΕΕ και 102 ΣΛΕΕ)

Οι δημόσιες επιχειρήσεις και οι επιχειρήσεις ειδικών ή αποκλειστικών δικαιωμάτων συχνά κατέχουν δεσπόζουσα θέση στη σχετική αγορά που δραστηριοποιούνται. Για το λόγο αυτό αποτελεί σύνηθες φαινόμενο να απασχολούν την Επιτροπή και το Δικαστήριο υποθέσεις που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 106 παρ. 1 ΣΛΕΕ σε συνδυασμό με το άρθρο 102 ΣΛΕΕ. Περιπτώσεις, δηλαδή, στις οποίες η κρατική πρωτοβουλία ενισχύει άμεσα ή έμμεσα την αντι-ανταγωνιστική κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης από μέρους μιας ή περισσότερων επιχειρήσεων.

Οι προϋποθέσεις για τη συνδυασμένη εφαρμογή των άρθρων 106 παρ. 1 και 102 ΣΛΕΕ που προκύπτουν από τη νομολογία του Δικαστηρίου και της Επιτροπής[24] είναι οι ακόλουθες: α) η ύπαρξη μιας δημόσιας επιχείρησης ή επιχείρησης ειδικών ή αποκλειστικών δικαιωμάτων που κατέχει δεσπόζουσα θέση στη σχετική αγορά, και μέσω της τελευταίας σε σημαντικό κομμάτι της κοινής αγοράς της Ένωσης (κάτωθι 1), β) η λήψη ενός κρατικού μέτρου που οδηγεί ή δύναται να οδηγήσει μια δημόσια επιχείρηση ή επιχείρηση ειδικών ή αποκλειστικών δικαιωμάτων σε καταχρηστική συμπεριφορά (κάτωθι 2 και 3) ή στην ανάπτυξη αντι-ανταγωνιστικής δράσης με

[24] Για τη νομολογία του ΔΕΕ περί ελεύθερου ανταγωνισμού και κρατικών ενισχύσεων βλ. αναλυτικά Σχινάς Ι., Όρια αρμοδιοτήτων κοινοτικής και εθνικών αρχών ανταγωνισμού για τον έλεγχο συγκεντρώσεων επιχειρήσεων, σε: ΔΕΕ 1996, σελ. 904 επ.; Μπόσκοβιτς Κ., Κοινοτικός δικαστής και οικονομικό σύνταγμα: η συμβολή του ΔΕΚ στη διαμόρφωση του συντακτικού οικονομικού προτύπου της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, σε: ΤΟΣ 2/2001, σελ. 235 επ.; Πρβλ. επίσης Τριανταφυλλάκης Γ. (επιμ.), Ελεύθερος Ανταγωνισμός, Πρακτική-Νομολογία εθνική και ευρωπαϊκή, Αθήνα 2005; Πρβλ. επίσης για την σχέση εθνικού και κοινοτικού δικαίου του ελεύθερου ανταγωνισμού, Ηλιόπουλος Κ., Η εφαρμογή του ευρωπαϊκού κοινοτικού δικαίου του ελεύθερου ανταγωνισμού στην Ελλάδα, (1981-2005), Αθήνα 2006; Καλαβρός Γ., Ευρωπαϊκό κοινοτικό Δίκαιο του Ανταγωνισμού, Αθήνα 2003; Καλαβρός Γ.,/Γεωργόπουλος Θ., Το Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τ. ΙΙ, 2η έκδοση, Αθήνα 2013; Σκουρής Β. (επιμ.), Ερμηνεία Συνθηκών για την Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ευρωπαϊκή Κοινότητα, Αθήνα 2004; Κασωτάκης Μ., Το αντικείμενο του κοινοτικού δικαίου του ανταγωνισμού υπό το πρίσμα της πολιτικής ανταγωνισμού της Επιτροπής και της νομολογίας των κοινοτικών δικαστηρίων, σε; ΕΕμπΔ 2010, σελ. 286; Χιόνη Γ., Δίκαιο του ανταγωνισμού και ν. 703/1977: Οι πρόσφατες τροποποιήσεις, σε: ΕΕΕυρΔ 2009, σελ. 453 επ.; Ζευγώλης Ν./Κόκκορης Ι., Πολιτική ανταγωνισμού μετά τη συνθήκη της Λισαβόνας: Ο ανταγωνισμός ως μέσο για την επίτευξη της εσωτερικής αγοράς ή ως σκοπός της εσωτερικής αγοράς, σε: ΕΕΕυρΔ 2010, σελ. 29 επ.; Μεταξάς Α., Θέματα ευρωπαϊκού δικαίου – Νομολογία Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Κριτική προσέγγιση, Αθήνα 2004, σελ. 100 επ.; Χριστιανός Β., Εφαρμογές κοινοτικού δικαίου, Αθήνα 2002, σελ. 61 επ.; Korah V./Lianos I., Competition Law, 4th edition, Oxford 2014; Slot P. J./Johnston A., An Introduction to Competition Law, 2nd edition, Leiden 2014; Whish R./Bailey D., Competition Law, 7th Edition, Oxford 2012; Kokkoris I., Competition Cases for the EU, London 2008; Amato G.,/Ehlermann C.-D./Komninos A., EC Competition Law – A Critical Asessment, Oxford 2007 Bellamy Chr./Child Gr., European Community Law of Competition, Oxford University Press 2008.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

αποτελέσματα παρόμοια με αυτά της κατάχρησης δεσπόζουσας θέσης (κάτωθι 4) στην κοινή αγορά.

1. Ύπαρξη δεσπόζουσας θέσης

Όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, η χορήγηση από το κράτος ενός αποκλειστικού ή ειδικού δικαιώματος σε μια επιχείρηση εγκαθιστά συνήθως στην επηρεαζόμενη αγορά ένα μονοπώλιο ή ένα ολιγοπώλιο αντίστοιχα, το οποίο πρακτικά συνεπάγεται τη δημιουργία δεσπόζουσας θέσης της επωφελούμενης αυτής επιχείρησης στη σχετική αγορά.

Ωστόσο, η ύπαρξη ενός αποκλειστικού δικαιώματος έχει νομική βάση και θα πρέπει να διακρίνεται από την στοιχειοθέτηση δεσπόζουσας θέσης που ερείδεται επί της ανάλυσης οικονομικών παραγόντων. Υπό αυτή την έννοια η σύνδεση δεσπόζουσας θέσης με τη χορήγηση αποκλειστικού ή ειδικού δικαιώματος θα πρέπει να γίνεται με οικονομικά κριτήρια. Όταν, δηλαδή, η έκταση του χορηγούμενου δικαιώματος δίνει σημαντικό προβάδισμα οικονομικά προσδιορίσιμο σε μια επιχείρηση και μάλιστα σε σημαντικό τμήμα της σχετικής αγοράς, τότε θα πρέπει να εξετάζεται η δημιουργία ή ενίσχυση δεσπόζουσας θέσης σε μια αγορά με βάσει το άρθρο 102 ΣΛΕΕ[25].

2. Κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης

Όταν ένα κρατικό μέτρο επιβάλλει, επιτρέπει ή ωθεί μια δημόσια επιχείρηση ή επιχείρηση ειδικών ή αποκλειστικών δικαιωμάτων με δεσπόζουσα θέση στην αγορά να προβεί σε καταχρηστική της εκμετάλλευση, ήτοι να υιοθετήσει με δική της πρωτοβουλία μια συμπεριφορά που αντίκειται στο άρθρο 102 ΣΛΕΕ, τότε το άρθρο 106 παρ. 1 ΣΛΕΕ τυγχάνει εφαρμογής σε συνδυασμό με το άρθρο 102 ΣΛΕΕ.

Συνήθεις περιπτώσεις καταχρηστικής εκμετάλλευσης με τη βοήθεια της κρατικής παρέμβασης αποτελούν οι ρυθμιστικές κρατικές επεμβάσεις στην τιμολογιακή πολιτική των επιχειρήσεων παροχής υπηρεσιών κοινής ωφέλειας με σκοπό τον καθορισμό ανώτατων ή κατώτατων τιμών αγοράς ή διάθεσης αγαθών και

[25] Βλ. Φαραντούρης Ν., ό.π., σελ. 131, 137 επ.; Καρύδης Γ., ό.π., σελ. 394 επ.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

υπηρεσιών δημοσίου συμφέροντος. Σε απόλυτα ελεύθερο καθεστώς ανταγωνισμού με πλήρη αυτονομία επιχειρηματικής πρωτοβουλίας και επιλογής από την πλευρά των ιδιωτικών επιχειρηματικών οντοτήτων, μια καταχρηστική τιμολογιακή πολιτική όπως η ανωτέρω περιγραφείσα συνιστά «άδικη, αθέμιτη, υπερβολική ή ληστρική τιμολόγηση» που νοθεύει τον ανταγωνισμό και απαγορεύεται από το άρθρο 102 περ. α) ΣΛΕΕ[26]. Αντίθετα, όταν οι «προνομιούχες» επιχειρήσεις υιοθετούν αντίστοιχη τιμολόγηση συμμορφούμενες με τη σχετική κρατική ρύθμιση ή επιταγή, προβαίνουν σε κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης με την κρατική ανοχή ή άδεια, γεγονός που συνεπάγεται τη σωρευτική εφαρμογή των άρθρων 106 παρ. 1 και 102 ΣΛΕΕ.

Περαιτέρω περίπτωση σωρευτικής εφαρμογής των απαγορευτικών κανόνων των άρθρων 102 και 106 ΣΛΕΕ αποτελεί και κάθε καταχρηστική πρακτική όπως η άρνηση ή περιορισμός διάθεσης ή συναλλαγής καθώς και η επιβολή άνισων όρων συναλλαγής, που υπαγορεύεται σε μια δημόσια επιχείρηση ή επιχείρηση ΥΓΟΣ από συγκεκριμένη κρατική παρέμβαση[27].

3. Δυνητική κατάχρηση δεσπόζουσα θέσης

Η νομολογία του Δικαστηρίου σε πολλές περιπτώσεις δεν αναζητά πλήρως διαπιστωμένη κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης εκ μέρους της επιχείρησης στην οποία χορηγούνται με κρατική πράξη ειδικά ή αποκλειστικά δικαιώματα κατά τη διερεύνηση υποθέσεων τήρησης των κανόνων των Συνθηκών από τα κράτη μέλη. Αντίθετα αρκείται στην ύπαρξη κινδύνου ή αντικειμενικής δυνατότητας κατάχρησης δεσπόζουσας θέσης[28].

---

[26] Βλ. Φαραντούρης Ν., ό.π., σελ. 138; Αυγερινός Γ., ό.π., σελ.128.

[27] Βλ. Αυγερινός Γ., ό.π., σελ.128; Φαραντούρης Ν., ό.π., σελ. 139; Πρβλ ΔΕΕ, Υπόθεση C- 340/99, TNT Traco SpA v. Poste ITaliane SpA, Συλλογή 2001, σελ. I-4109; ΔΕΕ Υπόθεση C-41/90, Klaus Hoefner and Fritz Elser v. Macrotron GmbH, Συλλογή 1991, σελ. I-1979; ΔΕΕ C-62/86, AZKO v. Commission, Συλλογή 1991, σελ. I-3359; ΔΕΕ Υπόθεση 333/94, Συλλογή 1995, σελ. I-5951; ΔΕΕ Υπόθεση 85/76, Hoffman –La Roche v. Commission, Συλλογη 1979, σελ. I-461; ΔΕΕ Υπόθεση 322/81, Michelin v. Commission, Συλλογή 1983, σελ. I-3461; ΔΕΕ C-22/78, Hugin v. Commission, Συλλογή 1979, σελ. I-1869; ΔΕΕ Υπόθεση C-147/97 and C-148/97 Deutsch Post AG v. GZS and CKG, Συλλογή 1999, σελ. I-825; ΔΕΕ Υπόθεση C-340/99, TNT Traco SpA v. Poste Italiane SpA, Συλλογή 2001, σελ. I-4109; ΔΕΕ, Υπόθεση C-39/93, Syndicat francais del' express international v. Commission, Συλλογή 1994, σελ. I-2681; ΔΕΕ, Υπόθεση C-449/98, International Express Carriers Conference v. Commission , Συλλογή 2001, σελ. I-3875; ΔΕΕ, Υπόθεση C 363/05, JP Morgan Fleming Claverhouse Investment Trust και The Association of Investment Trust Companies, Συλλογή 2007, σελ. I-5517.

[28] Βλ. Καρύδης Γ., ό.π., σελ. 396; Φαραντούρης Ν., ό.π., σελ. 140; Πρβλ. και Μεταξά Α., Η ανάκτηση παράνομων κρατικών ενισχύσεων, σε: ΔΕΕ 8.9.2009, σελ. 903, 908.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

Δυνητική κατάχρηση δύναται να συνεπάγεται ένα μέτρο κρατικής πρωτοβουλίας όταν δημιουργεί συνθήκες που καθιστούν ενδεχόμενη την καταχρηστική συμπεριφορά εκ μέρους της δεσπόζουσας δημόσιας ή προνομιούχου επιχείρησης χωρίς όμως να είναι απαραίτητο να έχει εκδηλωθεί η καταχρηστική συμπεριφορά. Υπό την έννοια αυτή το Δικαστήριο στην υπόθεση RTT[29] έκρινε παράνομη τη χορήγηση κρατικής άδειας που επέκτεινε αδικαιολόγητα το μονοπώλιο δημόσιου οργανισμού σχετικά με την εγκατάσταση και εκμετάλλευση του τηλεφωνικού δικτύου έως την αγορά τηλεφωνικών συσκευών καθώς και την ανάθεση ρυθμιστικών αρμοδιοτήτων στη δεσπόζουσα επιχείρηση ως προς την έγκριση των προδιαγραφών των τηλεφωνικών συσκευών.

Κατά την αιτιολόγηση της ανωτέρω απόφασης το Δικαστήριο έκρινε ότι η ανάθεση στη δεσπόζουσα του ρυθμιστικού ρόλου ελέγχου και έγκρισης των προδιαγραφών προϊόντων που διέθεταν οι ανταγωνιστές της ήταν ασυμβίβαστη με την εμπορική της δραστηριότητα στην οικεία ανταγωνιστική αγορά των τηλεφωνικών συσκευών ως δημιουργούσα δυνητικά σύγκρουση συμφερόντων[30]. Το γεγονός και μόνο ότι η δεσπόζουσα διέθετε λόγω της προαναφερθείσας ρυθμιστικής της εξουσίας τη δυνατότητα να φέρει τους εμπορικούς ανταγωνιστές της σε μειονεκτική θέση - αδιάφορα αν εν τέλει ασκούσε αυτή την εξουσία- αποτέλεσε επαρκή λόγο για το Δικαστήριο προκειμένου να απαγορεύσει το εν λόγω κρατικό μέτρο. Κατά συνέπεια, ένα κρατικό μέτρο δύναται κατά το Δικαστήριο να αντιβαίνει στα άρθρα 102 και 106 παρ. 1 ΣΛΕΕ όταν αναθέτει ρυθμιστική λειτουργία σε μια δεσπόζουσα επιχείρηση παράλληλα με την εμπορική της λειτουργία ή επιχειρηματική της δραστηριότητα διότι καθιστά πιθανή την καταχρηστική συμπεριφορά αυτής[31].

---

[29] Βλ. ΔΕΚ Υπόθεση C-18/88, Regie des telegraphes et des telephones v. GB-Inno-BM SA, Συλλογή 1989, σελ. I-5973.

[30] Βλ. σχετικά με τις αντιστοιχίες των υπηρεσιών γενικού συμφέροντος στην ταχυδρομική και στην αγορά των τηλεπικοινωνιών Comandini V./Lettieri C., Comparing postal and telecommunications networks: similarities and differences, σε: Journal of network industries 2011, σελ. 163 επ.; Slot P./ Skudder A., Common features of community law regulation in the networkbound sectors, σε: CMLR 2011, σελ. 87 επ.**;** Dickie J., Internet and Electronic Commerce aw in the European Union, Oxford Portland Oregon 1999, σελ. 70 επ.; Πρβλ. Περαιτέρω σχετικά με την ηλεκτρονική αλληλογραφία Campbell J., Evolution of terminal dues and remail provisions in European and international postal law, σε: Journal of Networк Industries 2011, σελ. 1 επ.

[31] Βλ. Αυγερινός Γ., ό.π., σελ.125; Φαραντούρης Ν., ό.π., σελ. 140 επ.; Πρβλ και την σχετική νομολογία του ΓενΔΕΕ (ΠΕΚ): ΠΕΚ Υπόθεση Τ-30/89, Hilti v. Commission, Συλλογή 1991, σελ. II-1439; ΠΕΚ Τα-156/98, RJB Mining v. Commission, Συλλογή 2001, σελ. II-337; ΠΕΚ Υπόθεση Τα-175/99, UPS SA v. Commission, Συλλογή 2002, σελ. II-1915; ΔΕΚ Υπόθεση Τ-106/95, FFSA v. Commission, Συλλογή 1997, σελ. II-229; ΠΕΚ, Υπόθεση Τ-110/95, International Express Carriers Conference v. Commission, Συλλογή 1998, σελ. II-3605; ΠΕΚ, Υπόθεση Τ-175/99, UPS Europe SA v.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

Επιπλέον κριτήριο για τη στοιχειοθέτηση δυνητικής κατάχρησης δεσπόζουσας θέσης λόγω παραχώρησης αποκλειστικού δικαιώματος αποτέλεσε σύμφωνα με την ενωσιακή νομολογία και η αρχή «της περιορισμένης ζήτησης». Ειδικότερα, στην υπόθεση Hoefner[32] το Δικαστήριο θεώρησε ότι τα αποκλειστικά προνόμια που απολάμβανε το γερμανικό ομοσπονδιακό γραφείο ευρέσεως εργασίας στελεχών και τα οποία του εξασφάλιζαν μονοπωλιακή θέση στη σχετική αγορά αποτελούσαν καταχρηστική εκμετάλλευση δεσπόζουσας θέσης διότι δεν ήταν η εν λόγω δεσπόζουσα επιχείρηση σε θέση να ικανοποιήσει τη ζήτηση της αγοράς[33].

Σε κάθε περίπτωση πάντως η δυνητική κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης δε δύναται να συναχθεί αποκλειστικά και μόνο από τη χορήγηση σε μια επιχείρηση αποκλειστικού δικαιώματος. Απαιτείται η εξέταση και απόδειξη του αιτιώδους συνδέσμου μεταξύ αποκλειστικού δικαιώματος και ενδεχομένου κατάχρησης δεσπόζουσας θέσης προκειμένου να εφαρμοστούν σωρευτικά τα άρθρα 102 ΣΛΕΕ και 106 παρ. 1 ΣΛΕΕ[34].

4. Αποτέλεσμα παρόμοιο με εκείνο της κατάχρησης δεσπόζουσας θέσης

Η χορήγηση ή διατήρηση ορισμένων ειδικών ή αποκλειστικών δικαιωμάτων σε μια επιχείρηση με κρατικό μέτρο αντιβαίνει στους κανόνες του ανταγωνισμού (αρ. 106 παρ. 1 ΣΛΕΕ και αρ. 102 ΣΛΕΕ), όταν οδηγεί σε (πραγματική ή δυνητική) κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης όχι στη σχετική αγορά όπου δραστηριοποιείται η προνομιούχος επιχείρηση μα σε οικεία ή συναφή αγορά στην οποία επίσης δραστηριοποιείται η προνομιούχος άμεσα ή έμμεσα ή στην οποία η καταχρηστική συμπεριφορά της προνομιούχου επιφέρει επιπτώσεις. Υπό αυτή την έννοια το Δικαστήριο έκρινε στην υπόθεση RTT[35] ότι η δεσπόζουσα θέση της εν λόγω επιχείρησης, που οφείλονταν στη χορήγηση αποκλειστικού δικαιώματος στην αγορά της εγκατάστασης και εκμετάλλευσης του τηλεφωνικού δικτύου, δημιουργούσε ενδεχόμενο κατάχρησης στην οικεία αγορά εμπορίας των τηλεφωνικών συσκευών ή

Commission, Συλλογή 2002, σελ. II-1915; ΠΕΚ, Υπόθεση T-156/98, RJB Mining v. Commission, Συλλογή 2001, σελ. II-337

[32] Βλ. ΔΕΕ, Υπόθεση C-41/90, Klaus Hoefner and Fritz Elser v. Macrotron GmbH, Συλλογή 1991, σελ. I-01979

[33] Βλ. Καρύδης Γ., ό.π., σελ. 412 επ.; Φαραντούρης Ν., ό.π., σελ. 142.

[34] Βλ. Φαραντούρης Ν., ό.π., σελ. 144 επ. Αυγερινός Γ., ό.π., σελ.125.

[35] Βλ. ΔΕΚ Υπόθεση C-41/90, ό.π., σκέψη 45 επ.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

ενδεχόμενο επέκτασης της μονοπωλιακά δεσπόζουσας θέσης της και στη συγκεκριμένη αγορά.

Αποτέλεσμα παρόμοιο με εκείνο της κατάχρησης δεσπόζουσας θέσης δύναται να επέλθει και όταν ένα επιπρόσθετο κρατικό μέτρο θωρακίζει ή διασφαλίζει τη δεσπόζουσα θέση προνομιούχου επιχείρησης σε μια απελευθερωμένη αγορά με άνιση ή διακριτική μεταχείριση είτε υπέρ της είτε εις βάρος των υποψήφιων ανταγωνιστών της[36].

III. Εξαιρέσεις από τον απαγορευτικό κανόνα του αρ. 106 ΣΛΕΕ

Το ευρωπαϊκό δίκαιο αναγνωρίζει ότι στην πραγματικότητα πολύ συχνά οι δυνάμεις της αγοράς αδυνατούν ή δεν επιθυμούν να καλύψουν τις κοινωνικές ή άλλες ανάγκες του κράτους και στις περιπτώσεις αυτές επιτρέπει την επικουρική παρέμβαση του κράτους παρέχοντας στα κράτη μέλη τη δυνατότητα να αναθέτουν σε δημόσιες ή ιδιωτικές επιχειρήσεις την επιδίωξη στόχων γενικού οικονομικού συμφέροντος.

Σύνηθες στοιχείο της εμπορικοοικονομικής πραγματικότητας είναι οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην παροχή υπηρεσιών γενικού οικονομικού συμφέροντος (ΥΓΟΣ) να αντιμετωπίζουν προβλήματα οικονομικής επιβίωσής τους καθώς πέραν της επιχειρηματικής τους δραστηριότητας είναι επιφορτισμένες και με την υποχρέωση εκπλήρωσης των καθηκόντων τους προς ποιοτική και ισότιμη παροχή δημόσιων αγαθών και ισότιμη μεταχείριση όλων των πολιτών. Η συνδρομή του κράτους σε αυτές τις περιπτώσεις, με τη μορφή κρατικών οικονομικών και μη ενισχύσεων, αποσκοπεί να αντισταθμίσει την απώλεια κερδών ή τα ελλείμματα αυτών των επιχειρήσεων και να διασφαλίσει τη βιωσιμότητα και διατήρησή τους σε ανταγωνιστικό καθεστώς έναντι επιχειρήσεων, οι οποίες δεν φέρουν αντίστοιχες υποχρεώσεις, όπως αυτές των ΥΓΟΣ[37].

---

[36] Βλ. Καρύδης Γ., ό.π., σελ. 421 επ.; Φαραντούρης Ν., ό.π., σελ. 145 επ.

[37] Βλ. Καρύδης Γ., ό.π., σελ. 396; Φαραντούρης Ν., ό.π., σελ. 397. Πρβλ. περαιτέρω Della Cananea G.,"Administration by guidelines: the Policy Guidelines of the Commission in the Field of State Aids", σε: Harden I. (ed.). State Aid: Community Law and Policy, 1993, σελ. 73.; Evans A., "Law, Policy and Equality in the European Union: The example of state aid control", σε: EURLR, 1998,23(5), σελ. 434-451.; Della Cananea G., "Administration by guidelines: the Policy Guidelines of the Commission in the Field of State Aids", σε: Harden I. (ed.). State Aid: Community Law and Policy, 1993, σελ. 73.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

Συγκεκριμένα, το άρθρο 106 παρ. 2 ΣΛΕΕ εξαιρεί από τον κανόνα της πρώτης παραγράφου του τις επιχειρήσεις υπηρεσιών γενικού οικονομικού συμφέροντος ή με χαρακτήρα δημοσιονομικού μονοπωλίου καθώς επιτρέπει στα κράτη μέλη να παραχωρούν στις επιχειρήσεις αυτές ειδικά ή αποκλειστικά δικαιώματα περιοριστικά του ανταγωνισμού για τη διασφάλιση της εκπλήρωσης της κοινωφελούς αποστολής τους. Αυτό τελεί υπό την προϋπόθεση ότι το κρατικό μέτρο είναι σύμφωνο με την αρχή της αναλογικότητας και καθίσταται αποτέλεσμα στάθμισης των μέσω αυτού του μέτρου εξυπηρετούμενων σκοπών με την ελευθερία του ανταγωνισμού[38].

Η ακόλουθη παράθεση του κανονιστικού περιεχομένου της παραγράφου 2 του άρθρου 106 ΣΛΕΕ συνίσταται στον εννοιολογικό προσδιορισμό των Υπηρεσιών Γενικού Οικονομικού Συμφέροντος (κάτωθι Α) και εν συνεχεία στη συναγωγή των προϋποθέσεων εξαίρεσης ενός κρατικού μέτρου από την απαγορευτική διάταξη του άρθρου 106 Ι ΣΛΕΕ (κάτωθι Β).

Α. Υπηρεσίες Γενικού Οικονομικού Συμφέροντος

Στο δίκαιο της Ένωσης δεν υπάρχει πλήρης και ακριβής ορισμός της έννοιας της «υπηρεσίας γενικού οικονομικού συμφέροντος» (ΥΓΟΣ). Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι επαφίεται στη διακριτική ευχέρεια των κρατών μελών να προσδιορίζουν τι θεωρούν ως αποστολή ΥΓΟΣ σε τομείς δράσης όπου είτε η Ένωση δεν διαθέτει αρμοδιότητα είτε έχει επικουρική η περιορισμένη.

Ωστόσο, η εξουσία αυτή των κρατών μελών στον προσδιορισμό της έννοιας των ΥΓΟΣ δεν είναι και ανεξέλεγκτη αλλά οφείλει να σέβεται ενωσιακούς κανόνες του ανταγωνισμού[39]. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να μεριμνούν ώστε ο προσδιορισμός της έννοιας και των υποχρεώσεων των ΥΓΟΣ να στηρίζεται σε ορισμένα ελάχιστα απαραίτητα κοινά στοιχεία για όλους τους φορείς ΥΓΟΣ τα οποία οφείλουν να

[38] Βλ. Αυγερινός Γ., ό.π., σελ.125; Καρύδης Γ., ό.π., σελ. 398.
[39] Βλ. Amato G., Citizenship and Public services – Some General Reflections, σε: Freedland M./Sciarra S., Public Services and citizenship in European Law, Oxford Clarendon Press1998, σελ. 154 επ.; Malaret G., Public services and Citizenship-New Domains New Regimes, σε: σε: Freedland M./Sciarra S., Public Services and citizenship in European Law, London Clarendon Press 1998, σελ. 58 επ.; Nedergaard P., Liberalisation of public utilities and consumers problems in this context, σε: Αποκρατικοποίηση των Δημόσιων Επιχειρήσεων 1998, σελ. 61 επ.; Petretto A., The Liberalization and Privatization of Public Utilities and the protection of User's Rights: The Perspective of economic theory, σε: Freedland M./Sciarra S., Public Services and citizenship in European Law, Oxford 1997, σελ. 101 επ.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

ικανοποιούνται σε κάθε περίπτωση, ώστε να είναι επανελέγξιμα από τις εποπτικές του Ανταγωνισμού Αρχές και συγκεκριμένα την Επιτροπή[40].

Οι κύριοι κανόνες διαμόρφωσης και ελέγχου της εκτίμησης των κρατών μελών σχετικά με τις ΥΓΟΣ δύναται να συναχθούν από τη νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (κάτωθι 1) και από το πρωτογενές δίκαιο αυτής στο άρθρο 34 ΣΛΕΕ (κάτωθι 2) και στο άρθρο 36 ΧΘΔΕ (κάτωθι 3).

1. Κριτήρια εκτίμησης ΥΓΟΣ στη νομολογία του ΔΕΕ

Η εξουσία εκτίμησης από τα κράτη μέλη μιας υπηρεσίας ως γενικού συμφέροντος οφείλει να έχει ως γνώμονα τα ακόλουθα πέντε κριτήρια τα οποία αναπτύχθηκαν στη νομολογία του Δικαστηρίου, προσδιορίζουν την έννοια των ΥΓΟΣ και βοηθούν τα κοινοτικά όργανα, κατά τον έλεγχο που διενεργούν, να διαπιστώσουν εάν κάποιο κράτος μέλος έχει διαπράξει πρόδηλο σφάλμα κατά την άσκηση εξουσίας εκτίμησης των ΥΓΟΣ[41].

Συγκεκριμένα, σύμφωνα με το πρώτο κριτήριο η παροχή ΥΓΟΣ θα πρέπει να ανατίθεται σε μία ή περισσότερες επιχειρήσεις με έκδοση πράξης δημόσιας αρχής στην οποία θα πρέπει να αναφέρονται αιτιολογημένα οι λόγοι για τους οποίους το κράτος μέλος θεωρεί τη συγκεκριμένη οικονομική δραστηριότητα ως ΥΓΟΣ. Απαιτείται, δηλαδή, η τήρηση τύπου από μέρους του κρατικού οργάνου τόσο για την αιτιολογημένη κρίση και απόφαση, ότι μια δραστηριότητα θα πρέπει να τεθεί στην υπηρεσία του γενικού συμφέροντος και να ανατεθεί σε συγκεκριμένο οργανισμό ή επιχείρηση, όσο για την απόφαση επιλογής του φορέα στον οποίο ανατίθεται[42].

Δεύτερον, η εκτιμώμενη από ένα κράτος μέλος ως υπηρεσία γενικού συμφέροντος θα πρέπει να έχει καθολικό χαρακτήρα. Να επιτρέπεται, δηλαδή, η πρόσβαση σε αυτή την υπηρεσία σε όλους τους δικαιούμενους, τηρουμένων πάντοτε των προϋποθέσεων που θέτει η δημόσια αρχή. Η καθολική υπηρεσία στο ενωσιακό δίκαιο δεν ταυτίζεται με τη στενή έννοια του όρου καθώς δεν αφορά μόνο στην

[40] Βλ. Καρύδης Γ., ό.π., σελ. 398; Αυγερινός Γ., ό.π., σελ.131.Πρβλ. και ΔΕΕ, Υπόθεση C-320/91, Corbeau, Συλλογή 1993, σελ. I-2563
[41] Βλ. Καρύδης Γ., ό.π., σελ. 399; Πρβλ. περαιτέρω Ungener H., The Commission Notice on Postal Services, Liberalisation and Competition Law: Preparing for a New Era in Postal Services, σε: Annuario de la Competencia 1998, σελ. 597 επ.
[42] Βλ. Αυγερινός Γ., ό.π., σελ.125; Καρύδης Γ., ό.π., σελ. 400.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

κάλυψη μιας ανάγκης κοινής για το σύνολο του πληθυσμού ούτε στην παροχή της στο σύνολο της επικράτειας[43]. Αν και τα ανωτέρω χαρακτηριστικά συναντώνται σε πολλές εκτιμήσεις ΥΓΟΣ ανά τα κράτη μέλη, αυτά μπορούν νομίμως να επιλέξουν -στο πλαίσιο της εξουσίας εκτιμήσεώς τους,- και άλλες μορφές ΥΓΟΣ με περιορισμένο τοπικό ή υλικό πεδίο εφαρμογής ή που να απευθύνονται σε σχετικά περιορισμένο κύκλο προσώπων χωρίς να αναιρείται ο καθολικός τους χαρακτήρας. Σε κάθε περίπτωση το κρίσιμο στοιχείο είναι να καλύπτεται μια ευρέως διαδεδομένη ανάγκη δημοσίου συμφέροντος σε όσους το επιθυμούν χωρίς διακρίσεις με το ίδιο ποιοτικό επίπεδο εξυπηρέτησης[44].

Τρίτο κριτήριο εκτίμησης μιας ΥΓΟΣ αποτελεί η παροχή της υπηρεσίας σε προσιτή τιμή χωρίς διακρίσεις για όλους τους χρήστες. Είναι εύλογο ότι στο εννοιολογικό πλαίσιο των ΥΓΟΣ ως υπηρεσιών που τάσσονται στην εξυπηρέτηση των δημόσιων αναγκών του κοινωνικού συνόλου δεν νοείται τιμή παροχής που να καθορίζεται απολύτως ελεύθερα από τις δυνάμεις της αγοράς. Ο ευρωπαίος υπήκοος δικαιούται να έχει όσο το δυνατό ισότιμη πρόσβαση σε αυτές τις υπηρεσίες, οι οποίες άλλωστε ως επί το πλείστον αφορούν την προσφορά δημόσιων αγαθών[45].

Περαιτέρω, η παροχή ΥΓΟΣ κατόπιν πράξεως δημόσιας αρχής οφείλει να διακρίνεται και από τον υποχρεωτικό της χαρακτήρα. Ειδικότερα, οι επιχειρήσεις ΥΓΟΣ υποχρεούνται στην παροχή ποιοτικής καθολικής υπηρεσίας συγκεκριμένων προδιαγραφών και μάλιστα σε προσιτές τιμές. Με τον ανωτέρω περιορισμό της επιχειρηματικής πρωτοβουλίας μειώνεται μεν η ανταγωνιστική ελευθερία της επιχείρησης ΥΓΟΣ, ο περιορισμός όμως αυτός αντισταθμίζεται, από την ανάθεση ΥΓΟΣ σε μια επιχείρηση μέσα από την χορήγηση ειδικού ή αποκλειστικού δικαιώματος σχετικά με την εκπλήρωση των υποχρεώσεων παροχής ΥΓΟΣ. Οι εν λόγω υποχρεώσεις δύνανται να περιορίζουν όχι όμως και να συνεπάγονται πλήρη απώλεια της οικονομικής ελευθερίας της επιχείρησης ΥΓΟΣ. Σημειωτέον, ότι οι εν λόγω περιορισμοί και οι υποχρεώσεις αφορούν μόνο στην παροχή ΥΓΟΣ και όχι στις

---

43 Βλ. Diederiks-Verschoor G., The Liability for Delay in air-transport, σε: Air & Space Law 2001, σελ. 300 επ.

44 Βλ. Αυγερινός Γ., ό.π., σελ.131; Καρύδης Γ., ό.π., σελ. 399.

45 Βλ. Καρύδης Γ., ό.π., σελ. 400.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

λοιπές εμπορικές δραστηριότητες στις οποίες τυχόν να επιδίδεται παράλληλα και νομίμως η επιχείρηση που προσφέρει και τις ΥΓΟΣ[46].

Ένα ακόμη προσδιοριστικό στοιχείο της εκτίμησης των ΥΓΟΣ από ένα κράτος μέλος αποτελεί και η συνεχόμενη παροχή της υπηρεσίας γενικού συμφέροντος, υπό την έννοια ότι οι επιχειρήσεις ΥΓΟΣ καλούνται να παρέχουν αδιάκοπα και συνεχιζόμενα την υπηρεσία σε όλο το έδαφος ευθύνης τους (για παράδειγμα σε τομείς όπως η ενέργεια, οι τηλεπικοινωνίες, η ταχυδρομική μεταφορά). Η συνεχόμενη παροχή της υπηρεσίας δεν πρέπει να ερμηνεύεται, περαιτέρω, σύμφωνα με τη στενή έννοια του όρου. Ανάλογα και με τη φύση της κάθε δραστηριότητας και υπό τους όρους και προϋποθέσεις λειτουργίας που έχει θέσει η δημόσια αρχή στον φορέα παροχής ΥΓΟΣ, η παροχή της υπηρεσίας θα πρέπει να είναι διαθέσιμη σε τακτό, περιοδικό και επαναλαμβανόμενο χρόνο και να διασφαλίζεται ότι η διακοπή της δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να επαφίεται στην επιχειρηματική πρωτοβουλία του παρόχου[47].

2. Η έννοια των ΥΓΟΣ κατά το αρ. 14 ΣΛΕΕ

Με το άρθρο 14 ΣΛΕΕ αναγνωρίζεται η σπουδαιότητα των υπηρεσιών γενικού οικονομικού συμφέροντος και προσδιορίζεται η θέση τους μεταξύ των κοινών αξιών της Ένωσης ως παραγόντων που συνεισφέρουν στην προώθηση της εδαφικής και κοινωνικής συνοχής εντός της Ένωσης και στην εφαρμογή των ενωσιακών πολιτικών. Οι αξίες της ελεύθερης κοινής αγοράς δεν πρέπει να παραγνωρίζουν αξίες όπως αυτές των ΥΓΟΣ καθώς επιτελούν μια ιδιαίτερη κοινωνικής φύσεως αποστολή στο σύνολο της εδαφικής επικράτειας της Ένωσης αφού σε αρκετές περιπτώσεις αφορούν στην πρόσβαση σε δημόσια αγαθά..

Αρμοδιότητα τόσο της Ένωσης όσο και των κρατών μελών αποτελεί η διασφάλιση λειτουργίας των υπηρεσιών αυτών βάσει οικονομικών και δημοσιονομικών αρχών και προϋποθέσεων που εξυπηρετούν την εκπλήρωση της αποστολής τους, με την επιφύλαξη της αρμοδιότητας των κρατών μελών. Ωστόσο, οι ρόλοι της Ένωσης και των κρατών μελών όπως προαναφέρθηκε κατά την εκτίμηση των ΥΓΟΣ είναι διακριτοί. Τα κράτη μέλη διαθέτουν την ευχέρεια να καθορίσουν

[46] Βλ. Αυγερινός Γ., ό.π., σελ.132.
[47] Βλ. Αυγερινός Γ., ό.π., σελ.131; Καρύδης Γ., ό.π., σελ. 399.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

ποιες δραστηριότητες θεωρούν ΥΓΟΣ όσο και σε ποιο φορέα θα αναθέσουν την παροχή τους και πως θα ρυθμίσουν την χρηματοδότησή τους. Αντίστοιχα, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, αποφασίζοντας μέσω Κανονισμών σύμφωνα με τη συνήθη νομοθετική διαδικασία, καθιερώνουν τις εν λόγω αρχές και καθορίζουν τις εν λόγω προϋποθέσεις, με την επιφύλαξη της προαναφερθείσας αρμοδιότητας των κρατών μελών.

3. Η έννοια των ΥΓΟΣ κατά το άρθρο 36 ΧΘΔΕ

Σύμφωνα με το άρθρο 36 ΧΘΔΕΕ η Ένωση αναγνωρίζει και σέβεται την πρόσβαση στις υπηρεσίες γενικού οικονομικού ενδιαφέροντος, όπως αυτό προβλέπεται στις εθνικές νομοθεσίες και πρακτικές, σύμφωνα με τις Συνθήκες, προκειμένου να προαχθεί η κοινωνική και εδαφική συνοχή της Ένωσης.

Οι ΥΓΟΣ προστατεύονται ως κοινή ενωσιακή αξία που προωθεί την εδαφική και κοινωνική συνοχή και στο πλαίσιο του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων. Σύμφωνα με το άρθρο 36 του Χάρτη, η Ένωση υποχρεούται να σέβεται την πρόσβαση στις ΥΓΟΣ, αρκεί η διαχείρισή τους από κάθε κράτος μέλος να μην αντιβαίνει τους ενωσιακούς κανόνες. Αναγνωρίζεται, επομένως, σε κάθε ευρωπαίο υπήκοο το θεμελιώδες δικαίωμα πρόσβασης σε υπηρεσίες γενικού οικονομικού συμφέροντος και η αντίστοιχη υποχρέωση της Ένωσης και των κρατών μελών να μην παρακωλύουν αλλά αντιθέτως να διευκολύνουν την άσκηση του δικαιώματος αυτού ως κατεξοχήν συνθήκη της αρχής του κοινωνικού κράτους στην Ένωση[48].

Β. Προϋποθέσεις εξαίρεσης

Η εξαιρετική διάταξη του άρθρου 106 παρ. 2 ΣΛΕΕ εφαρμόζεται όταν συντρέχουν σωρευτικά συγκεκριμένες προϋποθέσεις. Καταρχήν, θα πρέπει η άρση του απαγορευτικού κανόνα της πρώτης παραγράφου του άρθρου 106 ΣΛΕΕ όχι μόνο να υπηρετεί το γενικό δημόσιο συμφέρον μα και να διασφαλίζει την εκπλήρωση της

[48] Καραγκουνίδης Απ., Η προστασία του αποδέκτη κοινής ωφελείας ως δικαιούχου Καθολικής Υπηρεσίας και ως καταναλωτή, σε: Παμπούκης Κ./Τουντόπουλος Β. (επιμ.), Οι ταχυδρομικές υπηρεσίες –Απελευθέρωση-Ανταγωνισμός, Αθήνα 2006, σελ. 105 επ.; Συνοδινός Χ., Δημόσιες συμβάσεις και Φορέας Καθολικής Υπηρεσίας ταχυδρομικών υπηρεσιών, σε: Παμπούκης Κ./Τουντόπουλος Β. (επιμ.), Οι ταχυδρομικές υπηρεσίες –Απελευθέρωση-Ανταγωνισμός, Αθήνα 2006, σελ. 823 επ.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

αποστολής της ΥΓΟΣ (κάτωθι 1). Επιπρόσθετα, κατά την χορήγηση του ευεργετήματος της απαλλαγής του άρθρου 106 ΙΙ ΣΛΕΕ θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η αρχή της αναλογικότητας σύμφωνα με την οποία θα πρέπει να ελέγχεται η α) καταλληλότητα, β) η αναγκαιότητα του κρατικού μέτρου που αντιβαίνει τους αντιμονοπωλιακούς κανόνες της Συνθήκης όσο και γ) το δυσανάλογα ή μη επαχθές της προσβολής που πρόκειται να υποστεί ο ανταγωνισμός στην κοινή αγορά (κάτωθι 2).

1. Διασφάλιση υπηρεσίας γενικού οικονομικού συμφέροντος

Για να τύχει εξαίρεσης ένα κρατικό μέτρο που ευνοεί μια δημόσια ή προνομιούχο επιχείρηση και το οποίο υπό φυσιολογικές συνθήκες θα κρινόταν ως περιοριστικό του ανταγωνισμού κατά το άρθρο 106 παρ. 1 ΣΛΕΕ, θα πρέπει αφενός η εν λόγω επιχείρηση να είναι επιφορτισμένη με τη διαχείριση υπηρεσίας γενικού οικονομικού συμφέροντος, αφετέρου το μέτρο να αποδεικνύεται αναγκαίο για τη διασφάλιση της εκπλήρωσης της αποστολής της ΥΓΟΣ[49].

Σε συνθήκες οικονομικής ισορροπίας η κατάργηση του αντι-ανταγωνιστικού μέτρου θα πρέπει να συνεπάγεται και την αδυναμία παροχής ΥΓΟΣ. Προκειμένου, επομένως, να εξαιρεθεί σύμφωνα με το άρθρο 106 ΙΙΙ ΣΛΕΕ ένα κρατικό μέτρο ενίσχυσης μιας ΥΓΟΣ θα πρέπει κατ’ αρχάς να αποδειχθεί ότι χωρίς αυτό είναι αδύνατη η εκπλήρωση της αποστολής της ΥΓΟΣ και όχι η οικονομική επιβίωση της επιχείρησης καθώς σκοπός της εν λόγω εξαιρετικής διάταξης είναι η διασφάλιση της υπηρεσίας δημοσιονομικού ενδιαφέροντος που αποτελεί ενωσιακή αξία[50].

2. Τήρηση της αρχής της αναλογικότητας

Σε καθεστώς ελεύθερης κοινωνίας και οικονομίας, όπως αυτό στο οποίο λειτουργεί η κοινή αγορά της Ένωσης και του οποίου οι όροι λειτουργίας διαφυλάσσονται ή διασφαλίζονται από το δίκαιο των Συνθηκών της Ένωσης, αποτελεί εύλογο και πραγματικό φαινόμενο δύο αγαθά, αξίες, συμφέροντα ή δικαιώματα να έρχονται σε σύγκρουση σε κάποια πραγματική περίπτωση. Όταν εντός του ίδιου δικαιοπολιτικού συστήματος -όπως το ενωσιακό- αναδεικνύονται και

[49] Βλ. Καρύδης Γ., ό.π., σελ. 401; Αυγερινός Γ., ό.π., σελ.125.
[50] Βλ. Καρύδης Γ., ό.π., σελ. 401 επ.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

προστατεύονται αμφότερες οι αντικρουόμενες αξίες ή συμφέροντα το δίκαιο καλείται να επιλύσει την προκείμενη σύγκρουση κατόπιν στάθμισης της βαρύτητας των δύο αντικρουόμενων μερών.

Η στάθμιση των αντικρουόμενων συμφερόντων αποτελεί ουσιαστικά μια διαδικασία συγκριτικής και συνδυαστικής αξιολόγησής τους, η οποία οφείλει να λάβει χώρα σεβόμενη απόλυτα τις απορρέουσες από το κράτος δικαίου βασικές αρχές του σεβασμού των ατομικών ελευθεριών και της αρχής της αναλογικότητας προκειμένου να καταλήξει σε μια δίκαιη επίλυση της σύγκρουσης είτε προκρίνοντας τη μια από τις αντικρουόμενες πλευρές είτε συμβιβάζοντας τα αντικρουόμενα δικαιώματα[51]. Επιχειρείται, επομένως, ένας συμβιβασμός συμφερόντων έχοντας ως γνώμονα αφενός την καλύτερη δυνατή εξυπηρέτηση των θεμελιωδών στοχεύσεων του ενωσιακού δικαίου, όπως π.χ. η ελευθερία του ανταγωνισμού ή η προστασία των δημοσίων αγαθών, αφετέρου τους σκοπούς του συστήματος δικαίου της Ένωσης επιφέροντας το μικρότερο δυνατό πλήγμα στα προστατευόμενα συμφέροντα και στενεύοντας όσο το δυνατό λιγότερο το πεδίο ισχύος των αξιών που διασφαλίζει[52].

Η αρχή της αναλογικότητας αποτελεί θεμελιώδη αρχή του δικαίου σύμφωνα με την οποία πραγματοποιείται στάθμιση αντικρουόμενων συμφερόντων ή δικαιωμάτων. Ο συμβιβασμός που πραγματοποιείται τηρώντας την αρχή της αναλογικότητας περιορίζει ένα συμφέρον για να εξυπηρετηθεί ένα άλλο στο μέτρο που αυτό είναι αναγκαίο, κατάλληλο για την εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος και δεν συνεπάγεται μια υπέρμετρα επαχθή προσβολή, η οποία ουσιαστικά να καταργεί ή έστω να θίγει τον πυρήνα του προσβαλλόμενου δικαιώματος. Η προσβολή που δέχεται το περιοριζόμενο συμφέρον σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας όχι μόνο δεν θα πρέπει να φτάνει στον πυρήνα του αλλά ταυτόχρονα η βλάβη από τον περιορισμό του θα πρέπει να αντισταθμίζεται από την ωφέλεια που προκύπτει από την επικράτηση του έτερου συμφέροντος.

Κατεξοχήν παράδειγμα σύγκρουσης δύο βασικών θεσμικών αξιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποτελεί η περίπτωση κρατικών μέτρων ενίσχυσης επιχειρήσεων ΥΓΟΣ. Οι διατάξεις του δικαίου των Συνθηκών της Ένωσης

[51] Βλ. Παπαδοπούλου Π-Ε., Το καθεστώς ελεύθερου ανταγωνισμού στην ΕΚ υπό το φώς της δημοκρατικής αρχής: Συγκλίσεις και αποκλίσεις, σε: Ευρ. Πολιτεία, 2/2009, σελ. 373 επ.; Μπόσκοβιτς Κ., Δημόσιες παρεμβάσεις στην εσωτερική αγορά ως παράμετροι δημοκρατίας, σε: Ευρ. Πολιτεία, 2/2009, σελ. 357 επ.
[52] Βλ. Αυγερινός Γ., ό.π., σελ.127; Καρύδης Γ., ό.π., σελ. 402.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

προστατεύουν ταυτόχρονα και τον ελεύθερο ανταγωνισμό στο διακρατικό εμπόριο στην κοινή αγορά αλλά και τις υπηρεσίες γενικού οικονομικού συμφέροντος. Η εξαιρετική διάταξη του άρθρου 106 παρ. 3 ΣΛΕΕ αναδεικνύει την προβληματική της ενδεχόμενης σύγκρουσης των δύο αξιών των σχετικών συμφερόντων και παρέχει τα κριτήρια, κυρίως την αρχή της αναλογικότητας, με βάση τα οποία η εν λόγω σύγκρουση οφείλει να λυθεί.

Η τήρηση της αρχής της αναλογικότητας κατά την στάθμιση των δύο αντιτιθέμενων αξιών, θα πρέπει αφενός να απαγορεύει την υπέρμετρα επαχθή προσβολή του ανταγωνισμού στην ενωσιακή αγορά από κρατικά μέτρα που έχουν θεσπιστεί για την ανάπτυξη των ΥΓΟΣ και αντίστροφα να διασφαλίζει ότι η τήρηση των κανόνων του ανταγωνισμού δεν θα προσβάλλουν δυσανάλογα το σκληρό πυρήνα του γενικού οικονομικού συμφέροντος ματαιώνοντας την εκπλήρωση της αποστολής της ΥΓΟΣ[53].

Ο περιορισμός των κανόνων του ανταγωνισμού είναι υπό τις προϋποθέσεις του άρθρου 106 ΙΙΙ ΣΛΕΕ αναγκαίο και κατάλληλο μέσο για την διασφάλιση της λειτουργίας των ΥΓΟΣ. Εντούτοις, η λειτουργία των ΥΓΟΣ οφείλει με τη σειρά της να συμβάλλει αποτελεσματικά στην επίτευξη των κοινών σκοπών της Ένωσης και σε καμία περίπτωση να μη συμβάλλει στη στρέβλωση των ελεύθερων διακρατικών συναλλαγών.

IV. Συμπέρασμα

Από την παράθεση του προτύπου του ενωσιακού δικαίου σχετικά με την πρακτική των κρατικών μέτρων χορήγησης ειδικών και αποκλειστικών δικαιωμάτων σε δημόσιες επιχειρήσεις και επιχειρήσεις ΥΓΟΣ και τη συμβατότητά του με το θεσμό του ελεύθερου ανταγωνισμού δύνανται να συναχθούν πολύτιμα συμπεράσματα σχετικά α) με την οριοθέτηση του κανονιστικού περιεχομένου του άρθρου 106 ΣΛΕΕ, β) με τις προϋποθέσεις συνδυαστικής εφαρμογής του κανόνα του άρθρου 106 ΣΛΕΕ με τους απαγορευτικούς κανόνες των άρθρων 101 και 102 ΣΛΕΕ και γ) με την εξαίρεση αντι-ανταγωνιστικών κρατικών μέτρων από το ρυθμιστικό πεδίο του απαγορευτικού κανόνα του άρθρου 106 ΣΛΕΕ.

[53] Βλ. Καρύδης Γ., ό.π., σελ. 401 επ.; Αυγερινός Γ., ό.π., σελ.125.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

Συγκεκριμένα, στο κανονιστικό πεδίο του άρθρου 106 ΣΛΕΕ υπάγεται κατ' αρχάς κάθε κρατικό μέτρο υπό τη μορφή νόμου ή διοικητικής πράξης ή διοικητικής σύμβασης βάσει του οποίου, χορηγείται σε μια ή περισσότερες δημόσιες επιχειρήσεις ή επιχειρήσεις ΥΓΟΣ ένα αποκλειστικό ή ειδικό δικαίωμα προσφοράς μιας συγκεκριμένης υπηρεσίας γενικού συμφέροντος εντός συγκεκριμένης εδαφικής επικράτειας.

Η εν λόγω μορφή κρατικής παρέμβασης οφείλει σύμφωνα με το άρθρο 106 ΣΛΕΕ να ελέγχεται από την Επιτροπή και το Δικαστήριο ως προς το ενδεχόμενο συμβολής της στην ανάπτυξη αντι-ανταγωνιστικών αποτελεσμάτων εντός της κοινής αγοράς (εν προκειμένω εντός της ταχυδρομικής αγοράς). Ειδικότερα, η κρατική ενίσχυση μιας δημόσιας επιχείρησης ή μιας επιχείρησης ΥΓΟΣ επιτρέπεται μόνο υπό τον όρο ότι αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για τη διευκόλυνση παροχής μιας υπηρεσίας γενικού συμφέροντος και δεν συνεπάγεται μια υπέρμετρα επαχθή προσβολή του ανταγωνισμού. Κρατικά μέτρα ενισχυτικά δημόσιων επιχειρήσεων ή επιχειρήσεων ΥΓΟΣ τα οποία συνεπάγονται ή καθ' οιονδήποτε τρόπο ενθαρρύνουν ή ανέχονται πρακτικές περιοριστικές του ανταγωνισμού, όπως οι απαγορευμένες συμπράξεις και η πραγματική ή δυνητική καταχρηστική εκμετάλλευση δεσπόζουσας θέσης, αντίκεινται ευθέως στους απαγορευτικούς κανόνες των άρθρων 106 ΣΛΕΕ σε συνδυασμό με το άρθρο 101 ΣΛΕΕ (στην περίπτωση συμπραξιακής πρακτικής) και 102 ΣΛΕΕ (σε περίπτωση μονομερούς καταχρηστικής πρακτικής) και κατά κανόνα απαγορεύονται.

Ωστόσο, σύμφωνα με τη δεύτερη παράγραφο του άρθρου 106 ΣΛΕΕ και τη σχετική νομολογία του Δικαστηρίου δύνανται περιοριστικές του ανταγωνισμού πρακτικές συμπραξιακού ή μονομερούς χαρακτήρα, που οφείλονται άμεσα ή έμμεσα σε κρατικά μέτρα ενισχυτικά δημόσιων επιχειρήσεων ή επιχειρήσεων παροχής ΥΓΟΣ, να τύχουν του ευεργετήματος της απαλλαγής, εφόσον αυτό κρίνεται σκόπιμο μετά από εξέτασή τους βάσει της αρχής της αναλογικότητας. Συγκεκριμένα, η λήψη κρατικών μέτρων που πριμοδοτούν τη λειτουργία δημόσιων επιχειρήσεων ή επιχειρήσεων ΥΓΟΣ δύναται να εξαιρεθεί από την υπαγωγή της στο κανονιστικό πεδίο του άρθρου 106 Ι ΣΛΕΕ εφόσον είναι κατάλληλη και αναγκαία για την επίτευξη του επιδιωκόμενου δι' αυτών σκοπού δημοσίου συμφέροντος και δεν συνεπάγεται μια υπέρμετρα (δυσανάλογα) επαχθή προσβολή του θεσμού του Ανταγωνισμού στην εσωτερική αγορά.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

Κεφάλαιο Δεύτερο: Συνταγματικό υπόβαθρο

Στο παρόν κεφάλαιο λαμβάνει χώρα η αξιολόγηση των κρατικών μέτρων ενίσχυσης επιχειρήσεων παροχής ΥΓΟΣ ως μορφής κρατικού παρεμβατισμού στην οικονομία με βάση το Σύνταγμα.

Τα κριτήρια αξιολόγησης θα προκύψουν μέσα από την πρότερη παράθεση του συνταγματικού υποβάθρου, η οποία εκκινεί με την ανάλυση της Θεωρίας του Οικονομικού Συντάγματος (κάτωθι Ι) σύμφωνα με την οποία προσδιορίζεται το επιτρεπτό του κρατικού παρεμβατισμού στην οικονομία και οι ειδικότερες μορφές της πραγμάτωσής του. Ακολουθεί η παράθεση του περιεχομένου της συνταγματικής ελευθερίας του ανταγωνισμού (κάτωθι ΙΙ), η οποία δύναται να τεθεί σε διακινδύνευση στην περίπτωση του κρατικού παρεμβατισμού σε τομείς της οικονομίας (όπως τα κρατικά μέτρα ενίσχυσης υπηρεσιών ΥΓΟΣ).

Ι. Οικονομικό Σύνταγμα- Έννοια και Περιεχόμενο

Η θεωρία του Οικονομικού Συντάγματος αποτελεί τη συνισταμένη των διατυπωθεισών στη συνταγματική θεωρία απόψεων σχετικά με τη διακρίβωση από το Σύνταγμα συγκεκριμένου ενιαίου οικονομικοπολιτικού συστήματος κατά την ερμηνεία των διατάξεων που αφορούν στην εθνική οικονομία και τις οικονομικές ελευθερίες.

Συγκεκριμένα, η έννοια του Οικονομικού Συντάγματος αναφέρεται σε όλες εκείνες τις συνταγματικές διατάξεις που κατοχυρώνουν την οικονομική ελευθερία και την ελευθερία του ανταγωνισμού στην αγορά, θεσπίζουν τα όρια της κρατικής παρέμβασης και συμμετοχής στην εθνική οικονομία και ρυθμίζουν τις υποχρεώσεις κράτους και ιδιωτών στο πλαίσιο του κοινωνικού κράτους δικαίου. Συναπαρτίζει, δηλαδή, τις αρχές στις οποίες εδράζεται η διαμόρφωση του εκάστοτε οικονομικού συστήματος της χώρας[54].

[54] Σχετικά με την προβληματική των διορθωτικών θεσμικών παρεμβάσεων στην οικονομία που προκρίνουν τα σύγχρονα νομικά συστήματα βλέπε αναλυτικά: Παπαρρηγόπουλος Ξ., Η Δεύτερη Οδός, Πολιτική και Νομική σκέψη του Roberto M. Unger, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2008, σελ. 174-178.; Πρβλ. περαιτέρω Δεληγιάννη Γ., Οικονομική ελευθερία και κρατική παρέμβαση, σε: Νομικό Βήμα 1992, τόμος 40, σελ. 1182.; Μάνεσης Α./Μανιτάκης Α., Κρατικός παρεμβατισμός και Σύνταγμα, σε: ΝοΒ 1981, σελ. 1205 επ.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

Οι ανωτέρω διατάξεις του οικονομικού συντάγματος δε στερούν από το νομοθέτη την ελευθερία επιλογής του οικονομικού συστήματος ή από την εκάστοτε κυβέρνηση την ελευθερία σχεδιασμού και υλοποίησης του οικονομικού προγράμματος της χώρας[55]. Με την έννοια αυτή το Σύνταγμα παραμένει «ανοικτό» ως προς το οικονομικό καθεστώς[56]. Το Σύνταγμα δεν τάσσεται δεσμευτικά υπέρ ούτε της απεριόριστα ελεύθερης και ατομοκεντρικής αγοράς ούτε της απόλυτα κατευθυνόμενης οικονομίας. Υπό αυτή την έννοια αφενός δε συμβιβάζεται με το Σύνταγμα η απόλυτη εθνικοποίηση ή κρατικοποίηση της οικονομίας, όπου καταπνίγεται η ιδιωτική οικονομική πρωτοβουλία με απόλυτους περιορισμούς στη συμμετοχή στην οικονομική ζωή, αφετέρου δεν είναι συνταγματικά ανεκτή η πλήρης απορρύθμιση ή απελευθέρωση των αγορών με την απόλυτη αποχή του κράτους παραβλέποντας το δημόσιο συμφέρον και παραγκωνίζοντας τις επιδιώξεις της εθνικής οικονομίας. Οι συνταγματικές εγγυήσεις της οικονομικής ελευθερίας και των θεματικών συνιστωσών της (όπως π.χ. ο ανταγωνισμός) θέτουν, επομένως, απώτατα όρια που σκοπό έχουν την αποτροπή μόνο ακραίων επιλογών στην οικονομική πολιτική[57]. Κατά τα λοιπά, το Σύνταγμα διατηρεί μια οικονομικοπολιτικά ουδέτερη στάση χωρίς να περιγράφει ένα συγκεκριμένο οικονομικό σύστημα[58].

Πιο αναλυτικά, η εν λόγω ουδετερότητα αρχίζει και τελειώνει μεταξύ των ορίων που τάσσει στην ευχέρεια του νομοθέτη. Από τη μία πλευρά, τίθενται αρνητικά όρια στην κρατική παρέμβαση υπό την έννοια ότι η κρατική εξουσία απαγορεύεται να περιορίζει την ιδιωτική οικονομική πρωτοβουλία και να θίγει τον πυρήνα των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Με τον τρόπο αυτό κατοχυρώνονται τα ατομικά δικαιώματα και διασφαλίζεται η ατομική οικονομική ελευθερία και η ελευθερία του ανταγωνισμού.[59]

Από την άλλη πλευρά, τίθενται θετικά όρια στην κρατική λειτουργία και τους ιδιώτες. Οι ιδιώτες ασκούν ελεύθερα τα ατομικά τους δικαιώματα μα όχι

---

[55] Βλ. Δαγτόγλου Π., Ατομικά Δικαιώματα, Αθήνα 2012, σελ. 1186.

[56] Βλ. Αντωνίου Θ., Γενικές Αρχές Δημοσίου Δικαίου, Αθήνα 2014, σελ. 381 επ.; Δαγτόγλου Π., ό.π., σελ. 1189 με περαιτέρω παραπομπή σε Σταθόπουλος Μ., Οικονομική Ελευθερία, οικονομικό Σύστημα και Σύνταγμα, σε: Το Σ 1981, σελ. 528.; Μάνεσης Α., Συνταγματικό Δίκαιο (Ι), 1980, σ. 157.

[57] Βλ. Αντωνίου Θ., ό.π., σελ. 382; Δαγτόγλου Π., ό.π., σελ. 1185; Γέροντας Α., Δημόσιο Οικονομικό Δίκαιο, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2011, σελ. 292.; Πρβλ. περαιτέρω Ρόκας Ν., Η επίδραση του Συντάγματος του 1975 επί του ιδιωτικού και του δημοσίου δικαίου, 1976, σελ. 39

[58] Βλ. Αντωνίου Θ., ό.π., σελ. 382; Δαγτόγλου Π., ό.π., σελ. 1185 επ. Πρβλ. περαιτέρω Βροντάκης Μ., Προβλήματα ερμηνευτικής τακτικής του ΣτΕ σε θέματα οικονομικού προγραμματισμού και παρεμβατισμού: Οι συνταγματικές ελευθερίες στην πράξη, 1986, σελ. 311, 313.

[59] Βλ. Δαγτόγλου Π., ό.π., σελ. 1186 επ.; Αντωνίου Θ., ό.π., σελ. 382; Γέροντας Α., ό.π., σελ. 292.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

καταχρηστικά καθώς οφείλουν να σέβονται τόσο τα χρηστά ήθη όσο και τα δικαιώματα των άλλων που τυγχάνουν, επίσης, συνταγματικής προστασίας. Επιπλέον, είναι συνταγματικά ανεκτός ο περιορισμός της οικονομικής πρωτοβουλίας χάριν του κοινωνικού συνόλου και του δημοσίου συμφέροντος. Προς αυτή την κατεύθυνση υποχρεούται το κράτος να παρεμβαίνει στην οικονομία θετικά με μέτρα που αμβλύνουν τις κοινωνικές ανισότητες και προασπίζουν τα συμφέροντα της συνολικής εθνικής οικονομίας και ανάπτυξης. Άλλωστε, με τον τρόπο αυτό κατοχυρώνεται το κοινωνικό κράτος δικαίου και διασφαλίζεται το γενικό συμφέρον.[60]

Η ελεύθερη και ακώλυτη άσκηση ιδιωτικής οικονομικής δραστηριότητας, εργασίας και συμμετοχής στην οικονομική ζωή της χώρας αναγνωρίζεται από το Σύνταγμα ως δικαίωμα. Ωστόσο, η ελευθερία αυτή σταματά όταν απειλεί ή προσβάλλει την ανθρώπινη ελευθερία και αξιοπρέπεια ή την εθνική οικονομία που επίσης προστατεύονται συνταγματικά[61].

Υπό αυτή την έννοια, το Σύνταγμα προστατεύει την ιδιωτική ιδιοκτησία και κυριότητα, αναγνωρίζει όμως ταυτόχρονα τη δυνατότητα πρακτικής παρέμβασης υπό τη μορφή της αναγκαστικής απαλλοτρίωσης και της κρατικοποίησης επιχειρήσεων έναντι αποζημίωσης, θέτοντας δηλαδή, με τις τελευταίες, νόμιμους περιορισμούς στο δικαίωμα της ιδιοκτησίας[62]. Επίσης, αν και το Σύνταγμα κατοχυρώνει τη συνδικαλιστική ελευθερία και την απεργιακή πρακτική διαμαρτυρίας και διεκδίκησης των δικαιωμάτων των εργαζομένων, ωστόσο επιτρέπει υπό προϋποθέσεις τον περιορισμό τους όταν αποτυγχάνουν οι συλλογικές διαπραγματεύσεις, ενώ το δικαίωμα της απεργίας περιορίζεται συνταγματικά σε βιοτικά σημαντικούς τομείς της οικονομίας[63].

Όπως δύναται να συναχθεί από τις ανωτέρω «αντιφάσεις»[64] του Συντάγματος, οι οποίες διαμορφώθηκαν από ποικίλους ιστορικό-πολιτικούς συμβιβασμούς, το Σύνταγμα δεν προβλέπει κάποιο ενιαίο οικονομικό σύστημα καθώς είναι κατά την κρατούσα στην θεωρία άποψη οικονομικοπολιτικά ουδέτερο ενώ ακόμη και όσοι δεν

---

[60] Βλ. Αντωνίου Θ., ό.π., σελ. 382; Δαγτόγλου Π., ό.π., σελ. 1187.; Κοντιάδης Ξ., Κράτος πρόνοιας και κοινωνικά δικαιώματα, 1997, σ. 60 επ. και Μάνεσης Α., Συνταγματικό Δίκαιο (Ι), 1980, σ. 157.
[61] Βλ. Δαγτόγλου Π., ό.π., σελ. 1187; Αντωνίου Θ., ό.π., σελ. 382.
[62] Βλ. Αντωνίου Θ., ό.π., σελ. 383; Δαγτόγλου Π., ό.π., σελ. 1187.
[63] Βλ. Αντωνίου Θ., ό.π., σελ. 383; Δαγτόγλου Π., ό.π., σελ. 1187 επ.
[64]Βλ. Δαγτόγλου Π., ό.π., σελ. 1189 με περαιτέρω παραπομπή σε Μάνεσης Α., Ατομικές Ελευθερίες, Αθήνα 1982, σελ. 162.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

αποδέχονται την οικονομικοπολιτική ουδετερότητα του Συντάγματος[65], αναγνωρίζουν, ωστόσο, την οριοθετική του λειτουργία[66].

Συνοψίζοντας, δύναται να υποστηριχτεί ότι το Σύνταγμα παράλληλα με την αναγνώριση των ατομικών ελευθεριών και των κρατικών εξουσιών ορίζει επιπλέον τα όριά τους και επιβάλλει υποχρεώσεις στο Κράτος και τα άτομα. Τα άκρα όρια που οφείλει να σεβαστεί η ρυθμιστική αρμοδιότητα του νομοθέτη συναντούν το συνταγματικά ανεκτό minimum της ατομικής ελευθερίας και το επιτρεπτό maximum της κρατικής εξουσίας[67]. Ακόμα και το κοινοτικό δίκαιο, που είναι περισσότερο έκδηλα προσανατολισμένο σε μια ελεύθερη οικονομία της αγοράς, δεν ξεπερνά τα εθνικά συνταγματικά όρια που προδιαγράφουν την ανωτέρω έννοια του οικονομικού Συντάγματος[68].

ΙΙ. Ελευθερία του Ανταγωνισμού (αρ. 5 Ι Σ και 106 ΙΙ Σ)

Η ελευθερία του ανταγωνισμού αποτελεί ειδικότερη εκδήλωση της οικονομικής ελευθερίας[69] και αναγνωρίζεται από το Σύνταγμα ως ύψιστης σημασίας συνθήκη για την ομαλή και αποτελεσματική οικονομική ανάπτυξη. Για το λόγο αυτό, ο ελεύθερος ανταγωνισμός κατοχυρώνεται συνταγματικά τόσο ως υποκειμενικό ατομικό δικαίωμα όσο και ως αντικειμενική θεσμική εγγύηση.

Η κάτωθι ανάλυση του περιεχομένου της ελευθερίας του ανταγωνισμού συνίσταται α) στον αντικειμενικό προσδιορισμό του πεδίου προστασίας υπό καθεμία από τις δύο εκφάνσεις της προαναφερθείσας συνταγματικής κατοχύρωσης (κάτωθι Α), β) στον καθορισμό του πεδίου ισχύος για τους φορείς και τους αποδέκτες του δικαιώματος (κάτωθι Β), γ) στην οριοθέτηση της έκτασης της ελευθερίας του ανταγωνισμού με περιορισμούς που θεσπίζονται στις διατάξεις των άρθρων 5 § 1 και 106 §§ 1, 2 (κάτωθι Γ) και στον προσδιορισμό των ορίων των περιορισμών αυτών (κάτωθι Δ).

---

[65] Βλ. Αντωνίου Θ., ό.π., σελ. 383; Δαγτόγλου Π., ό.π., σελ. 1188.
[66] Βλ. Δαγτόγλου Π., ό.π., σελ. 1188; Αντωνίου Θ., ό.π., σελ. 383.
[67]Βλ. Αντωνίου Θ., ό.π., σελ. 383; Δαγτόγλου Π., ό.π., σελ. 1190.; Κασιμάτης Γ., Περί της αρχής της επικουρικότητας του κράτους, 1974, σ. 140.
[68] Βλ. Δαγτόγλου Π., ό.π., σελ. 1190; Αντωνίου Θ., ό.π., σελ. 383.
[69] Βλ. Λιακόπουλος Αθ., Η οικονομική ελευθερία αντικείμενο προστασίας στο Δίκαιο Ανταγωνισμού, Αθήνα 1981, σελ. 61επ.; Πρβλ. Κιάντος Β., Το δίκαιο ανταγωνισμού σαν ιδιωτικό και δημόσιο δίκαιο, σε: ΕπισκΕΔ 2010, σελ. 286 επ.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

Α. Πεδίο προστασίας

Η σημασία του ελεύθερου ανταγωνισμού συνίσταται στην εύρυθμη ανάπτυξη της οικονομίας της αγοράς, στην ώθηση της εθνικής οικονομίας, στη βελτίωση των παρεχόμενων αγαθών και υπηρεσιών και την άμβλυνση της οικονομικής ανισότητας μεταξύ των συμβαλλομένων μέσω της προστασίας του καταναλωτή και γενικά της ευνοϊκής διαμόρφωσης των όρων συναλλαγής για κάθε ασθενέστερο συμβαλλόμενο μέρος στην αγορά[70]. Η επίτευξη των ανωτέρω στόχων κατοχυρώνεται συνταγματικά με την κατοχύρωση της ελευθερίας ανταγωνισμού ως ατομικό δικαίωμα καθώς και ως θεσμική εγγύηση[71].

Ειδικότερα, ο ελεύθερος ανταγωνισμός ως ατομικό δικαίωμα θεμελιώνεται στο άρθρο 5 παρ. 1 Σ[72], σύμφωνα με το οποίο καθένας είναι ελεύθερος να συμμετέχει στην οικονομική ζωή της χώρας χωρίς να προσβάλλει τα δικαιώματα των άλλων. Το Σύνταγμα αναγνωρίζει και προτάσσει την ιδιωτική οικονομική πρωτοβουλία και επιτάσσει το Κράτος να τη σέβεται και να μην την παρεμποδίζει (αρνητική – αμυντική προστασία ατομικού δικαιώματος)[73].

Αντίστοιχα, ως θεσμική εγγύηση, η ανταγωνιστική ελευθερία διέπει τις ιδιωτικές οικονομικές σχέσεις, καθίσταται κανόνας αντικειμενικού δικαίου και γενική αρχή που κατοχυρώνει τις συνθήκες υγιούς ανταγωνισμού και εγγυάται το σύστημα του ελεύθερου ανταγωνισμού. Ως θεσμική εγγύηση η ελευθερία του ανταγωνισμού συνίσταται στη διασφάλιση της ελευθερίας πρόσβασης στην αγορά, της ελευθερίας οικονομικής δραστηριότητας, απόκτησης μεριδίου στην αγορά και ανταγωνισμού εντός της αγοράς καθώς και της ελευθερίας παραμονής στην αγορά[74]. Το Σύνταγμα δια της θεσμικής εγγύησης του ανταγωνισμού επιτάσσει το Κράτος όχι μόνο να απέχει από μέτρα που παρεμποδίζουν τον ελεύθερο ανταγωνισμό μα επίσης να εγγυάται με τη λήψη θετικών μέτρων όρους και συνθήκες ομαλής λειτουργίας της αγοράς και της εθνικής οικονομίας που διασφαλίζουν και διαφυλάσσουν τις

---

[70] Βλ. Χρυσόγονος Κ., Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, Αθήνα 2006, σελ. 194; Γέροντας Α., ό.π., σελ. 292; Δαγτόγλου Π., ό.π., σελ. 1156.
[71] Βλ. Γέροντας Α., ό.π., σελ. 292; Δαγτόγλου Π., ό.π., σελ. 1157.
[72] Βλ. Δαγτόγλου Π., ό.π., σελ. 1157; Γέροντας Α., ό.π., σελ. 292 με περαιτέρω παραπομπή σε: Merten D./Papier J.-H., Handbuch der Grundrechte, Heidelberg 2011, σελ. 57επ; Stern K., Staatsrecht, Band III/1, München 1994, σελ. 71 επ.
[72] Βλ. Γέροντας Απ., ό.π., σελ. 381 με περαιτέρω παραπομπή σε: ΣτΕ 2336/98, 4702/98.
[73]Πρβλ. Αντωνίου Θ., ό.π., σελ. 369; Δαγτόγλου Π., ό.π., σελ. 1158.
[74] Βλ. Δαγτόγλου Π., ό.π., σελ. 1156 επ.; Πλιάκος Α., Εισαγωγή στο Οικονομικό Δίκαιο , Αθήνα 2011, σελ. 33 επ.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

προαναφερθείσες συνεπαγόμενες ελευθερίες. Όπως προαναφέρθηκε ανωτέρω, η κρατική παρέμβαση επιφυλάσσεται μόνο όταν η ιδιωτική οικονομική πρωτοβουλία αποδεικνύεται ανεπαρκής και στρεβλώνει τις συνθήκες του ελεύθερου ανταγωνισμού[75].

Στη χώρα μας η αρχική ρύθμιση[76] του ανταγωνισμού στόχο είχε την καταπολέμηση του αθέμιτου ανταγωνισμού[77]. Αφορούσε μόνο την απαγόρευση μέτρων και καταχρηστικών συμπεριφορών των ανταγωνιζόμενων που στρεβλώνουν τις ανταγωνιστικές συνθήκες της αγοράς, ενισχύουν τις αδικίες και τις ανισότητες μεταξύ των παικτών της αγοράς και ανατρέπουν τα «ευεργετικά αποτελέσματα του ελεύθερου ανταγωνισμού για την εθνική οικονομία και το καταναλωτικό κοινό»[78].

Τα νομοθετήματα που αφορούσαν στην προάσπιση του ελεύθερου ανταγωνισμού στη χώρα μας προέκυψαν ως παράγωγο κοινοτικό δίκαιο κατόπιν έκδοσης των σχετικών υπερεχουσών κοινοτικών και ενωσιακών διατάξεων περί ελευθέρου ανταγωνισμού. Όπως αναπτύχθηκε και στο προηγούμενο κεφάλαιο σχετικά με το πρότυπο του ενωσιακού δικαίου, τόσο το πρωτογενές όσο και το δευτερογενές ενωσιακό δίκαιο που προστατεύουν τον ελεύθερο ανταγωνισμού περιλαμβάνουν διατάξεις που απαγορεύουν μονομερείς ή συμπραξιακές μορφές παρεμπόδισης, περιορισμού ή νόθευσης του ανταγωνισμού (αρ. 101 και 102 ΣΛΕΕ).

Υπό το πρίσμα των ανωτέρω ενωσιακών κανόνων δικαίου και βεβαίως της συνταγματικής θεσμικής εγγύησης της ελευθερίας του ανταγωνισμού προέκυψε το δίκαιο του ανταγωνισμού το οποίο απαγορεύει τις ακόλουθες αντι-ανταγωνιστικές πρακτικές[79]:

α) τον περιορισμό της ιδιωτικής οικονομικής πρωτοβουλίας από την κρατική πρωτοβουλία ή παρέμβαση με τη μορφή προηγούμενης άδειας (νομοθετικής ή διοικητικής) ως προαπαιτούμενο για την άσκηση οικονομικής δραστηριότητας ή με τον καθορισμό προϋποθέσεων που πρέπει να συντρέχουν και είναι ανεξάρτητες από την ιδιωτική βούληση των συμβαλλομένων ή των καταναλωτών

[75] Βλ. Πλιάκος Α., ό.π., σελ. 34.
[76] Βλ. ν. 146/1914.
[77] Βλ. Πλιάκος Α., ό.π., σελ. 34; Δαγτόγλου Π., ό.π., σελ. 1157; Χρυσόγονος Κ., ό.π., σελ. 194
[78] Βλ. Πλιάκος Α., ό.π., σελ. 35; Δαγτόγλου Π., ό.π., σελ. 1159.
[79] Βλ. Δαγτόγλου Π., ό.π., σελ. 1158 επ.; Χρυσόγονος Κ., ό.π., σελ. 195

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

β) τη δημιουργία καρτέλ μέσω συμφωνιών και συμπράξεων και εναρμονισμένων πρακτικών μεταξύ επιχειρήσεων ή αποφάσεων ενώσεων επιχειρήσεων που απειλούν ή βλάπτουν τον ανταγωνισμό στην αγορά

γ) την καταχρηστική εκμετάλλευση δεσπόζουσας θέσης στην αγορά και τη δημιουργία μονοπωλίων που μεταξύ άλλων παρεμποδίζουν και την ελεύθερη επιλογή των καταναλωτών από περισσότερες προτάσεις προσφερόμενων αγαθών ή υπηρεσιών

δ) την κρατική ρύθμιση των συνθηκών στην αγορά και ιδίως των όρων συμμετοχής και παροχής αγαθών και υπηρεσιών με χαρακτηριστικό μη συνταγματικώς ανεκτό παράδειγμα τον κρατικό καθορισμό τιμών ή το διοικητικό έλεγχο της διαμόρφωσης των τιμών στην αγορά καθώς και την απαγόρευση ή υπαγόρευση της διαφήμισης

ε) την κρατική ενίσχυση και την ευνοϊκή μεταχείριση με κρατικά μέτρα επιχειρήσεων ή παραγωγικών κλάδων.

Ειδικότερα, η κατάχρηση της ελευθερίας του ανταγωνισμού όπως και ο κρατικός παρεμβατισμός με τη μορφή ενισχύσεων και μέτρων ευνοϊκής μεταχείρισης συνιστούν εκδηλώσεις αθέμιτου ανταγωνισμού. Υπό αυτή την έννοια τα μέτρα καταπολέμησης του αθέμιτου ανταγωνισμού δεν περιορίζουν αλλά αντίθετα λειτουργούν εγγυητικά εφόσον διασφαλίζουν το δικαίωμα και αποκαθιστούν τον ελεύθερο ανταγωνισμό[80].

Ωστόσο, ο κρατικός παρεμβατισμός δεν αποκλείεται συνταγματικά. Αντίθετα, ο κρατικός παρεμβατισμός είναι συνταγματικά ανεκτός όταν περιορίζεται στα πρόσφορα και αναγκαία μέτρα για την ανατροπή του αθέμιτου ανταγωνισμού και την αποκατάσταση του ελεύθερου ανταγωνισμού[81]. Επιπρόσθετα και όπως θα αναπτυχθεί παρακάτω (κάτωθι Γ) είναι επιτρεπτός όταν διασφαλίζει άλλα δικαιώματα και αγαθά που επίσης προστατεύονται από το Σύνταγμα.

---

[80] Βλ. Χρυσόγονος Κ., ό.π., σελ. 195; Αντωνίου Θ., ό.π., σελ. 370; Πλιάκος Α., ό.π., σελ. 35; Δαγτόγλου Π., ό.π., σελ. 1159.

[81] Βλ. Πλιάκος Α., ό.π., σελ. 36; Αντωνίου Θ., ό.π., σελ. 371; Δαγτόγλου Π., ό.π., σελ. 1160.; Πρβλ. περαιτέρω Τριανταφυλλάκης Γ., Οικονομική ελευθερία ή αποτελεσματικότητα ως προστατευτέο έννομο αγαθό στο δίκαιο κατά των περιορισμών του ανταγωνισμού, σε: ΔΕΕ 2012, σελ. 628επ.;

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

Β. Πεδίο Ισχύος

Το πεδίο ισχύος της ελευθερίας του ανταγωνισμού καλύπτει τους φορείς του δικαιώματος της οικονομικής ελευθερίας. Αναφέρεται στα υποκείμενα/δικαιούχους του δικαιώματος της οικονομικής ελευθερίας (κάτωθι 1) και στα άτομα/υποχρέους στα οποία τριτενεργεί ως δικαίωμα μα και ως θεσμική εγγύηση του συστήματος του ελεύθερου ανταγωνισμού (κάτωθι 2).

1. Υποκείμενα δικαιώματος

Φορείς ή υποκείμενα της οικονομικής ελευθερίας ως ατομικού δικαιώματος είναι οπωσδήποτε τα φυσικά πρόσωπα ως φορείς της ανθρώπινης προσωπικότητας που χαίρουν του δικαιώματος της ελεύθερης ανάπτυξής της κατά το άρθρο 5 παρ. 1 Σ. Το Σύνταγμα δε διακρίνει μεταξύ ημεδαπών και αλλοδαπών προσώπων ως φορέων της οικονομικής ελευθερίας. Εφόσον όμως η ιθαγένεια δεν συγκαταλέγεται στις απαγορευμένες συνταγματικά διακρίσεις, όπως η φυλή, η γλώσσα, οι θρησκευτικές και πολιτικές πεποιθήσεις, νόμος που δεν προσκρούει στο Σύνταγμα μπορεί καταρχάς να θεσπίζει ιδιαίτερους περιορισμούς λόγω ιθαγένειας[82]. Ωστόσο, το υπερέχον ενωσιακό δίκαιο απαγορεύει ρητά οποιαδήποτε διάκριση λόγω ιθαγένειας για όλους τους ευρωπαίους υπηκόους στην κοινή εσωτερική αγορά.

Πέρα από φυσικά πρόσωπα και νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου δύνανται να είναι φορείς της εν λόγω ελευθερίας καθώς σε πλείστες περιπτώσεις τα φυσικά πρόσωπα συμμετέχουν στην οικονομική ζωή της χώρας μέσω νομικών προσώπων κυρίως εταιρικών συσσωματώσεων εμπορικού χαρακτήρα. Επιπλέον, οι συνήθεις ανταγωνιζόμενοι και συναλλασσόμενοι στην αγορά είναι νομικά πρόσωπα με τη μορφή εταιρείας που διέπεται από το ιδιωτικό δίκαιο. Επομένως, δεν νοείται αποκλεισμός των νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου από τη συνταγματική κατοχύρωση της οικονομικής ελευθερίας[83].

Αναφορικά με τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, αυτά αποκλείονται κατ' αρχήν από τους φορείς της οικονομικής ελευθερίας, δεδομένου ότι δεν μπορούν να

[82] Βλ. Γέροντας Α., ό.π., σελ. 294; Δαγτόγλου Π., ό.π., σελ. 1171.
[83] Βλ. Δαγτόγλου Π., ό.π., σελ. 1169; Χρυσόγονος Κ., ό.π., σελ. 195; Γέροντας Α., ό.π., σελ. 294.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

αποτελούν υποκείμενα ατομικών δικαιωμάτων[84]. Ακόμη κι όταν ασκούν οικονομική δραστηριότητα αποτελούν τμήμα του ευρύτερου κρατικού μηχανισμού ο οποίος είναι αποδέκτης κατά κανόνα αρνητικών και θετικών υποχρεώσεων που αφορούν στην προστασία της οικονομικής ελευθερίας των ιδιωτών.

Περαιτέρω, σχετικά με τους δημόσιους οργανισμούς, όπως οι δημόσιες και δημοτικές επιχειρήσεις, που ασκούν οικονομική δραστηριότητα με τη μορφή νομικού προσώπου ιδιωτικού δικαίου, π.χ. της ανώνυμης εταιρείας, αυτές μπορούν να αποτελέσουν υποκείμενα της οικονομικής ελευθερίας μόνο εάν συμμετέχουν σε απελευθερωμένη αγορά με τους ίδιους κατά βάση όρους όπως οι ανταγωνιστές τους (λ.χ. τηλεπικοινωνίες, ταχυδρομεία, δημοτικά γυμναστήρια, κ.α.). Δεν ισχύει όμως το ίδιο στη περίπτωση όπου μια δημόσια επιχείρηση κατέχει ηγετική μονοπωλιακή ή προνομιακή δεσπόζουσα θέση σε αγορά παροχής ζωτικών αγαθών ή υπηρεσιών (λ.χ. ύδρευση, αποχέτευση, κ.α.). Στην περίπτωση αυτή το κράτος είναι ο μεγαλύτερος ή και μοναδικός μέτοχος της επιχείρησης, με αποτέλεσμα να την καθιστά τμήμα του ευρύτερου δημόσιου τομέα και να μην είναι νοητή η επίκληση προστασίας της οικονομικής της ελευθερίας έναντι του κράτους[85].

2. Αποδέκτες

Το κράτος αποτελεί τον κατεξοχήν αποδέκτη των θετικών και αρνητικών υποχρεώσεων που απορρέουν από τη συνταγματική κατοχύρωση της οικονομικής ελευθερίας και της ελευθερίας του ανταγωνισμού ως ατομικό δικαίωμα και ως θεσμική εγγύηση.

Ωστόσο, στις συναλλακτικές σχέσεις μεταξύ ιδιωτών, η οικονομική ελευθερία ως ατομικό δικαίωμα μπορεί να επιδράσει συνήθως όχι με την ανάπτυξη άμεσης τριτενέργειας, αλλά αντίθετα τριτενεργεί έμμεσα υπό την αίρεση της πλήρωσης των προϋποθέσεων του άρθρου 25 παρ. 1 εδ. 3 Σ. Παρά ταύτα, στην περίπτωση μιας μονοπωλιακής ή δεσπόζουσας επιχείρησης στην αγορά παροχής ζωτικών αγαθών ή υπηρεσιών, η ελευθερία του ανταγωνισμού δύναται να αναπτύσσει άμεση

[84] Βλ. Γέροντας Α., ό.π., σελ. 295; Δαγτόγλου Π., ό.π., σελ. 1169. Πρβλ. περαιτέρω Σαρμάς Ι, Η συνταγματική και διοικητική νομολογία του ΣτΕ 1990, Αθήνα 2003, σελ. 431 επ. με αναφορές στη νομολογιακή εξέλιξη σχετικά με την οικονομική ελευθερία.
[85] Βλ. Μανιτάκης Α., Το υποκείμενο των συνταγματικών δικαιωμάτων κατά το άρθρο 25 παρ. 1 του Συντάγματος, 1981, σελ. 192 επ.; Χρυσόγονος Κ., ό.π., σελ. 195; Δαγτόγλου Π., ό.π., σελ. 1169.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

τριτενέργεια[86] απαγορεύοντας στον πάροχο την άρνηση συναλλαγής ως κατάχρηση δικαιώματος[87] ή αναγνωρίζοντας στον καταναλωτή την αξίωση σύναψης σύμβασης[88].

Γ. Περιορισμοί της ελευθερίας του Ανταγωνισμού

Οι συνταγματικές διατάξεις στις οποίες θεμελιώνεται ο ελεύθερος ανταγωνισμός (αρ. 5 Ι Σ και 106 ΙΙ Σ) θεσπίζουν ρητά και τους περιορισμούς του σχετικού δικαιώματος, ώστε να αποτρέπεται η καταχρηστική άσκησή του. Αφενός το άρθρο 5 παρ. 1 Σ προβλέπει περιορισμούς (κάτωθι 1) ως το συνταγματικό έρεισμα της οικονομικής ελευθερίας και αφετέρου στο άρθρο 106 παρ. 2 προβλέπονται περαιτέρω περιορισμοί ως εγγύηση της ιδιωτικής οικονομικής πρωτοβουλίας (κάτωθι 2).

1. Νομιμοποιητικές βάσεις κατά το αρ. 5 Ι Σ

Σύμφωνα με τη γραμματική διατύπωση του άρθρου 5 Ι Σ «Καθένας έχει δικαίωμα να συμμετέχει στην οικονομική ζωή της χώρας εφόσον δεν προσβάλλει τα δικαιώματα των άλλων (κάτωθι β) και δεν παραβιάζει το Σύνταγμα (κάτωθι α) ή τα χρηστά ήθη (κάτωθι γ)».

α. Σύνταγμα

Η διάταξη του άρθρου 5 παρ. 1 Σ παρέχει ερμηνευτική συνδρομή σε περίπτωση που απαιτηθεί στάθμιση για την επίλυση μιας σύγκρουσης μεταξύ του δικαιώματος συμμετοχής στην οικονομική ζωή και άλλου συνταγματικά προστατευόμενου δικαιώματος ή άλλης συνταγματικής διάταξης. Η οικονομική ελευθερία δεν πρέπει να προστατεύεται μονομερώς αλλά αντίθετα οι διατάξεις του τυπικού[89] Συντάγματος πρέπει να τηρούνται ως σύστημα[90].

Η γενική αυτή κατεύθυνση δεν αναφέρεται μόνο στις συνταγματικές διατάξεις που ρητά προβλέπουν υποχώρηση της οικονομικής ελευθερίας για χάρη υπέρτερων

[86] Βλ. Δαγτόγλου Π., ό.π., σελ. 1171 επ.
[87] Άρθρο 25 παρ. 3 Σ.
[88] Άρθρο 106 παρ. 2 Σ.
[89] Βλ. Δαγτόγλου Π., ό.π., σελ. 1174.
[90] Βλ. Αντωνίου Θ., ό.π., σελ. 370.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

συμφερόντων όπως εκείνες που αφορούν την προστασία της ιδιωτικής οικονομικής πρωτοβουλίας[91] και της ιδιωτικής ιδιοκτησίας[92]. Αντίθετα ο εν λόγω περιορισμός πρέπει να ερμηνεύεται ως η δυνατότητα υποχώρησης της οικονομικής ελευθερίας προκειμένου να τηρηθούν άλλες συνταγματικές ρυθμίσεις, όπως η αρχή της ισότητας, η προστασία της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος, κ.α, οι οποίες κατόπιν στάθμισης κρίθηκαν κατά περίπτωση ως υπέρτερες[93].

β. Δικαιώματα των άλλων

Η άσκηση της οικονομικής ελευθερίας από έναν φορέα του δικαιώματος απαγορεύεται να παρεμποδίζει την άσκηση της ίδιας ελευθερίας ή άλλου δικαιώματος από ένα άλλο άτομο[94].

Ως δικαιώματα των άλλων εκλαμβάνονται όλα τα άλλα ατομικά δικαιώματα, κοινωνικά και πολιτικά, όπως η ελευθερία, η υγεία, η ανθρώπινη αξιοπρέπεια, η ελευθερία συνάθροισης, συνεταιρίζειν και συνεταιρίζεσθαι, κ.λπ. Η διάταξη του άρθρου 5 Ι Σ αφορά τόσο στα δημόσια δικαιώματα έναντι του Κράτους, όσο στα ιδιωτικά που ρυθμίζουν ιδιωτικές σχέσεις και πηγάζουν είτε από το νόμο είτε από σύμβαση[95].

Από την έννοια των δικαιωμάτων των άλλων αποκλείονται απλά συμφέροντα ή προσδοκίες δικαιώματος, που δεν προστατεύονται ειδικώς από νόμο ή από άλλες συνταγματικές διατάξεις[96], όπως συμβαίνει με την προστασία της εθνικής οικονομίας ή του δημοσίου συμφέροντος.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα "δικαιώματος των άλλων" που δύναται να περιορίσει την οικονομική ελευθερία αποτελούν τα δικαιώματα των καταναλωτών.

---

[91] Άρθρο 106 παρ. 2 Σ.
[92] Άρθρο 17 παρ. 1 Σ.
[93] Βλ. Αντωνίου Θ., ό.π., σελ. 370; Δαγτόγλου Π., ό.π., σελ. 1174 επ.; Μπέσιλα-Βήκα, Ε, Ο ελεύθερος Ανταγωνισμός και οι περιορισμοί του. Η συμμετοχή στην οικονομική ζωή της χώρας κατά το άρθρο5 Ι του Συντάγματος, Αθήνα 1998, σελ. 70επ.; Ράϊκος Γ.Α., Παραδόσεις συνταγματικού δικαίου (κατά το Σύνταγμα του 1975), τ. Β΄, Τα θεμελιώδη δικαιώματα , τ. Α΄, 1984, σελ. 133 επ.; Παπαδάκη, Η συνταγματική κατοχύρωση των δικαιωμάτων της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας και της συμμετοχής στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της χώρας. Συμβολή στην ερμηνεία των άρθρων 5 παρ. 1 και 106 του Συντάγματος, 1996, σελ. 100.
[94] Βλ. Γέροντας Α., ό.π., σελ. 298; Δαγτόγλου Π., ό.π., σελ. 1173 επ.; Αντωνίου Θ., ό.π., σελ. 370.
[95] Βλ. Αντωνίου Θ., ό.π., σελ. 370; Γέροντας Α., ό.π., σελ. 294.; Πρβλ περαιτέρω Σκουρής Β./Βενιζέλος Ευ., Ο δικαστικός έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων, 1985, σελ. 83 επ.
[96] Βλ. Δαγτόγλου Π., ό.π., σελ. 1173 επ.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

Οι καταναλωτές, ως ο συνήθως ασθενέστερος συμβαλλόμενος, προστατεύονται από την αισχροκέρδεια, την κερδοσκοπία, την εξαπάτηση και ανεπιεικείς γενικούς όρους συναλλαγών[97]. Στις στοχεύσεις του ελεύθερου ανταγωνισμού ως θεσμικής εγγύησης της ελεύθερης αγοράς και της οικονομικής αυτοδιάθεσης ανήκει και η καταπολέμηση αθέμιτων πρακτικών εις βάρος των καταναλωτών[98]. Οι επιλογές των καταναλωτών δε θα πρέπει να ετεροπροσδιορίζονται μέσα από καταχρηστικές επιχειρηματικές πρακτικές αλλά να αποτελούν έκφραση της ελευθερίας του ατόμου να επιλέγει και αποφασίζει το καλύτερο για τον εαυτό του και να αναλαμβάνει την ευθύνη των επιλογών του[99].

Επομένως, σε περίπτωση σύγκρουσης της οικονομικής ελευθερίας με άλλο ή ίδιο δικαίωμα άλλου ατόμου, η ίδια η συνταγματική διάταξη επιτάσσει, όπως προαναφέρθηκε, τη στάθμισή τους[100], απαγορεύοντας την καταχρηστική άσκηση του ενός δικαιώματος εις βάρος του άλλου[101].

γ. Χρηστά ήθη

Η οικονομική ελευθερία δεν επιτρέπεται να ασκείται παραβιάζοντας τα χρηστά ήθη. Με την αόριστη και γενική αυτή νομική έννοια το Σύνταγμα επιφυλάσσεται υπέρ του νόμου για τον προσδιορισμό των χρηστών ηθών. Ο περιορισμός αυτός σημαίνει ότι όσες εκδηλώσεις ή δραστηριότητες κατά την ανάπτυξη της οικονομικής ελευθερίας προσβάλλουν τα χρηστά ήθη όπως αυτά καθορίζονται από το Σύνταγμα και τους σύμφωνους με αυτό νόμους[102], απαγορεύονται. Περιπτώσεις απαγορευμένων δραστηριοτήτων που παραβιάζουν τα χρηστά ήθη διότι προσβάλλουν θεμελιώδεις αυταπόδεικτες ελευθερίες όπως η ανθρώπινη αξιοπρέπεια, ελευθερία ή υγεία κατά τους ποινικούς νόμους, αποτελούν η σωματεμπορία, το δουλεμπόριο και το εμπόριο ναρκωτικών[103].

Πέρα όμως από τα ήθη που προβλέπει και προστατεύει ρητά ο νόμος, η έννοια της συνταγματικής διάταξης αναφέρεται σε ευρύτερες αξιολογήσεις με βάση την

---

[97] Βλ. Γέροντας Α., ό.π., σελ. 299; Δαγτόγλου Π., ό.π., σελ. 1173 επ.
[98] Βλ. Αντωνίου Θ., ό.π., σελ. 370; Γέροντας Α., ό.π., σελ. 294; Δαγτόγλου Π., ό.π., σελ. 1174.
[99] Βλ. Δαγτόγλου Π., ό.π., σελ. 1174; Αντωνίου Θ., ό.π., σελ. 370; Γέροντας Α., ό.π., σελ. 294.
[100] Βλ. Αντωνίου Θ., ό.π., σελ. 369 Γέροντας Α., ό.π., σελ. 294.
[101] Βλ. Δαγτόγλου Π., ό.π., σελ. 1173; Γέροντας Α., ό.π., σελ. 294.
[102] ΒΛ. Αντωνίου Θ., ό.π., σελ. 370; Γέροντας Α., ό.π., σελ. 294. Πρβλ. και ΣτΕ 1735/2012, 2476/2011, 1213/2010 Ολ.
[103] Βλ. Γέροντας Α., ό.π., σελ. 300; Δαγτόγλου Π., ό.π., σελ. 1175.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

κρατούσα κοινωνική ηθική ή τις ηθικές αντιλήψεις του μέσου συνετού ανθρώπου. Με την προκείμενη συνταγματική επιφύλαξη του άρθρου 5 Ι Σ, ο νομοθέτης καλείται να παρέμβει και να προστατεύσει τα χρηστά ήθη από δραστηριότητες που προσκρούουν σε αυτές τις αντιλήψεις[104].

2. Νομιμοποιητικές βάσεις κατά το αρ. 106 ΙΙ Σ

Με τη διάταξη του άρθρου 106 παρ. 2 Σ θεσπίζονται περιορισμοί στη θεσμική προστασία της ελεύθερης οικονομίας ή της οικονομίας της αγοράς. Η διάταξη κατοχυρώνει την ιδιωτική οικονομική πρωτοβουλία προσδίδοντας αντικειμενικό χαρακτήρα στην προστασία των ιδιωτικών οικονομικών σχέσεων και την ανάπτυξη του ανταγωνισμού και οριοθετώντας την έκταση άσκησής της. Οι περιορισμοί που προβλέπει η διάταξη στην ανάπτυξη της ιδιωτικής οικονομικής πρωτοβουλίας προστατεύουν υπέρτερα, «εξαιρετικά πολύτιμα έννομα αγαθά»[105] και είναι η ελευθερία (κάτωθι α), η ανθρώπινη αξιοπρέπεια (κάτωθι β) και η εθνική οικονομία (κάτωθι γ). Επίσης, η παρ. 1 του άρθρου 106 θεσπίζει περιορισμούς της ιδιωτικής οικονομικής πρωτοβουλίας χάριν του γενικού συμφέροντος (κάτωθι δ).

α. Ελευθερία

Η ελευθερία όλων των ανθρώπων ή κάθε ατόμου αποτελεί το πρώτο όριο στην ανάπτυξη της ιδιωτικής οικονομικής πρωτοβουλίας. Όπως και κατά την άσκηση της οικονομικής ελευθερίας, το άτομο οφείλει να σέβεται τις ατομικές ελευθερίες ή όλα τα δικαιώματα των άλλων[106] που προστατεύονται από το Σύνταγμα, η διάταξη του άρθρου 106 παρ. 2 Σ ουσιαστικά επαναλαμβάνει τον ίδιο περιορισμό και στην περίπτωση της ιδιωτικής πρωτοβουλίας[107]. Ο όρος ελευθερία επομένως εδώ δεν αναφέρεται στενά στην έννοια της (φυσικής) προσωπικής ελευθερίας του άρθρου 5 παρ. 3 Σ και μόνο[108].

Ο άνθρωπος έχει το δικαίωμα στην ελεύθερη βούληση και την αυτοκυριαρχία και στο πλαίσιο της ελευθερίας συμβάσεων θα μπορούσε να περιορίσει την ελευθερία

---

[104] Βλ. Αντωνίου Θ., ό.π., σελ. 370 επ.; Παντελής Α., Ζητήματα συνταγματικών επιφυλάξεων, Αθήνα 1984, σελ. 148 επ.
[105] Βλ. Δαγτόγλου Π., ό.π., σελ. 1176; Γέροντας Α., ό.π., σελ. 301.
[106] Βλ. Άρθρο 5 παρ. 1 Σ.
[107] Βλ. Αντωνίου Θ., ό.π., σελ. 374; Δαγτόγλου Π., ό.π., σελ. 1176.
[108] Βλ. Δαγτόγλου Π., ό.π., σελ. 1176; Αντωνίου Θ., ό.π., σελ. 374.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

του προσχωρώντας οικειοθελώς στην σύναψη μιας σύμβασης. Θα μπορούσε για παράδειγμα να περιορίσει μια ατομική του ελευθερία όχι όμως και να παραιτηθεί γενικά και εξολοκλήρου από αυτή[109].

β. Ανθρώπινη αξιοπρέπεια

Επόμενο όριο στην ιδιωτική οικονομική πρωτοβουλία σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 106 παρ. 2 Σ αποτελεί η ανθρώπινη αξιοπρέπεια. Η τελευταία προστατεύεται ρητά από το Σύνταγμα στη μη αναθεωρήσιμη διάταξη του άρθρου 2 παρ. 2 Σ. Ως προστατευόμενο έννομο αγαθό περιλαμβάνεται επίσης στον γενικό περιορισμό τήρησης του τυπικού Συντάγματος κατά την άσκηση της γενικής οικονομικής ελευθερίας σύμφωνα με το άρθρο 5 παρ. 1 Σ.

Επειδή το απαραβίαστο της ανθρώπινης αξιοπρέπειας προστατεύεται ρητά σε συνταγματική διάταξη, η παραίτηση από την εν λόγω ελευθερία είναι πάντοτε ανίσχυρη ως αντισυνταγματική. Δεν ισχύει δηλαδή το ίδιο με τις λοιπές ατομικές ελευθερίες, ο περιορισμός των οποίων χάριν της ιδιωτικής οικονομικής πρωτοβουλίας ή της συμβατικής ελευθερίας είναι ισχυρός αρκεί να μην είναι γενικός ή να εκτείνεται ως τον απαραβίαστο πυρήνα τους[110].

Σε συνδυασμό με τη διάταξη του άρθρου 106 παρ. 3 Σ η υποχρέωση του σεβασμού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας πρέπει να ερμηνεύεται ακόμη πιο ειδικά. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με την εν λόγω διάταξη το Κράτος δύναται να προβεί σε αναγκαστική εξαγορά ή συμμετοχή σε ιδιωτική επιχείρηση για την παροχή ζωτικών για το κοινωνικό σύνολο αγαθών και υπηρεσιών. Ζωτικά αγαθά όπως η υγεία, η ασφάλιση και περίθαλψη, η ενέργεια, η ύδρευση, η εκπαίδευση, οι ταχυδρομικές μεταφορές και επικοινωνίες κ.α. επιδρούν άμεσα στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια καθ' επίκληση της οποίας είναι συνταγματικά ανεκτοί περιορισμοί της ιδιωτικής οικονομικής πρωτοβουλίας στην περίπτωση που μπορεί να θέσει σε διακινδύνευση τα ανωτέρω δημόσια αγαθά και συνεπακόλουθα την ανθρώπινη αξιοπρέπεια[111].

[109] Βλ. Αντωνίου Θ., ό.π., σελ. 374; Δαγτόγλου Π., ό.π., σελ. 1177.
[110] Βλ. Δαγτόγλου Π., ό.π., σελ. 1177 Αντωνίου Θ., ό.π., σελ. 375.
[111] Βλ. Αντωνίου Θ., ό.π., σελ. 374; Δαγτόγλου Π., ό.π., σελ. 1180.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

γ. Εθνική Οικονομία

Ο τρίτος περιορισμός της διάταξης του άρθρου 106 παρ. 2 Σ αφορά στη διαφύλαξη της εθνικής οικονομίας εις βάρος της οποίας δεν επιτρέπεται να αναπτύσσεται η ιδιωτική οικονομική πρωτοβουλία. Ο συντακτικός νομοθέτης επιφυλάσσει τον κρατικό παρεμβατισμό και τον έλεγχο των ιδιωτικών οικονομικών συναλλαγών μόνο όταν αυτός κρίνεται απολύτως αναγκαίος για να αποτρέψει βλάβη της εθνικής οικονομίας. Η βλάβη μπορεί να επέλθει όταν η ιδιωτική οικονομική δραστηριότητα ή η λειτουργία της ελεύθερης αγοράς απειλεί τη γενική οικονομική κατάσταση της χώρας ή θίγει την οικονομική σταθερότητα και τη βιωσιμότητα ολόκληρων κλάδων της οικονομίας[112]. Συνακόλουθα, ο κρατικός παρεμβατισμός αποτελεί συνταγματικά θεμιτό περιορισμό της οικονομικής ελευθερίας όταν υποστηρίζει τον εθνικό οικονομικό προγραμματισμό και εξασφαλίζει την ανάπτυξη όλων των τομέων της εθνικής οικονομίας[113].

Για να είναι ο περιορισμός της οικονομικής ελευθερίας (ανταγωνισμού) θεμιτός και σύμφωνος με το Σύνταγμα θα πρέπει η ιδιωτική πρωτοβουλία να συνεπάγεται δυσμενείς επιπτώσεις στην εθνική οικονομία συνολικά και όχι να απειλεί απλά ή μεμονωμένα οικονομικά συμφέροντα. Για την νομιμοποίηση, επομένως, ενός κρατικού περιοριστικού της οικονομικής ελευθερίας μέτρου «…δεν αρκεί δηλαδή η επίκληση της ανάγκης προφύλαξης του συμφέροντος ενός μόνο ατόμου, επιχειρήσεως ή συνδικαλιστικής οργανώσεως, ούτε ενός μόνο κλάδου της οικονομίας ή μιας τοπικής οικονομίας»[114].

Ωστόσο, στις περιπτώσεις στις οποίες ο κρατικός παρεμβατισμός κρίνεται κατά τα ανωτέρω θεμιτός και σύννομος δεν πρέπει να είναι τόσο επαχθής, ώστε να θίγει τον πυρήνα της οικονομικής ελευθερίας και να ακυρώνει τη συνταγματική προστασία της ελεύθερης ιδιωτικής οικονομίας. Σε αυτή την περίπτωση το Κράτος θα απεμπολούσε ολοκληρωτικά τη θεσμική του ευθύνη να σέβεται και διασφαλίζει τη λειτουργία της ελεύθερης αγοράς και θα επέβαλλε σύστημα δημόσιας ή κρατικά διευθυνόμενης οικονομίας στη χώρα[115]. Όπως θα αναπτυχθεί αναλυτικά κάτωθι και συγκεκριμένα στην ενότητα σχετικά με τα όρια των περιορισμών, ο περιορισμός είναι

[112] Βλ. Γέροντας Α., ό.π., σελ. 301; Αντωνίου Θ., ό.π., σελ. 375.
[113] Βλ. Δαγτόγλου Π., ό.π., σελ. 1180; Γέροντας Α., ό.π., σελ. 302.
[114]Βλ. Γέροντας Α., ό.π., σελ. 300; Δαγτόγλου Π., ό.π., σελ. 1178 με περαιτέρω παραπομπή σε: ΣτΕ 1591/1990, 3312/1989.
[115]Βλ. Δαγτόγλου Π., ό.π., σελ. 1180; ό.π., σελ. 375.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

θεμιτός όταν τηρείται η αρχή της αναλογικότητας και δε θίγεται ο πυρήνας της οικονομικής ελευθερίας.

Ως παραδείγματα κρατικών μέτρων που μπορούν να υπαχθούν ως θεμιτά στον περιορισμό που προστατεύει την εθνική οικονομία δύνανται σύμφωνα με τη νομολογία να αναφερθούν όσα αφορούν α) στην προστασία του νομίσματος και τη διατήρηση της νομισματικής σταθερότητας, β) στην καταπολέμηση του πληθωρισμού και στον έλεγχο της προσφοράς χρήματος, γ) στην ενίσχυση και βιωσιμότητα κρίσιμων τομέων όπως το τραπεζικό και ασφαλιστικό επιχειρηματικό σύστημα, δ) στην ανάπτυξη συνολικά όλων των γεωγραφικών περιοχών της επικράτειας και σημαντικών κλάδων όπως της βιομηχανίας, της ναυτιλίας και του τουρισμού, των μεταφορών, επικοινωνιών και εμπορίου, ε) στην υποστήριξη του εμπορίου και των εξαγωγών και την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας, στ) στην εξασφάλιση επενδύσεων, ζ) στη διατήρηση και αύξηση της απασχόλησης και της παραγωγικότητας, η) στη συντήρηση και ανάπτυξη του παραγωγικού δυναμικού σε όλη την επικράτεια και τέλος, στο πλαίσιο του εθνικού οικονομικού προγραμματισμού και συντονισμού κατά το άρθρο 106 παρ. 1 εδ. 1 Σ, θ) στις δημόσιες επενδύσεις, τις κρατικές ενισχύσεις, τα οικονομικά προγράμματα, τη θέσπιση σκοπών, κατευθυντηρίων γραμμών, μεθόδων και μέσων υλοποίησης, κινήτρων και αντικινήτρων[116].

δ. Δημόσιο συμφέρον

Το γενικότερο δημόσιο συμφέρον αποτελεί λόγο νομιμοποιητικό του περιορισμού της ιδιωτικής οικονομικής πρωτοβουλίας τον οποίο το Σύνταγμα εγγυάται θεσμικά παράλληλα με τον ελεύθερο ανταγωνισμό. Συγκεκριμένα, η διάταξη του άρθρου 106 παρ. 1 εδ. 1 Σ σε συνδυασμό με τη διάταξη του άρθρου 79 παρ. 8 Σ προβλέπουν την ευχέρεια της κρατικής παρέμβασης για κεντρικό οικονομικό σχεδιασμό, προγραμματισμό και συντονισμό της οικονομικής δραστηριότητας στη χώρα με σκοπό την εδραίωση της κοινωνικής ειρήνης και την προστασία του γενικού συμφέροντος.

Μέσα από την θέσπιση σκοπών, κατευθυντήριων γραμμών, μεθόδων και μέσων υλοποίησης οικονομικών προγραμμάτων, αναπτυξιακών κινήτρων και

[116] Βλ. Γέροντας Α., ό.π., σελ. 319; Αντωνίου Θ., ό.π., σελ. 375.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

αντικινήτρων, απαγορεύσεων ή περιορισμών, κρατικών ενισχύσεων επιδιώκεται η ομοιόμορφη συνολική οικονομική ανάπτυξη μεταξύ των γεωγραφικών περιοχών της χώρας, μεταξύ αστικών κέντρων και υπαίθρου, μεταξύ οικονομικών κλάδων και τομέων. Εάν εξέλιπε ο ανωτέρω οικονομικός προγραμματισμός, ενδέχεται το ιδιωτικό οικονομικό ενδιαφέρον να ήταν στραμμένο μονομερώς σε ορισμένους μόνο κλάδους ή άνισα συγκεντρωμένο σε ορισμένες μόνο περιοχές με αποτέλεσμα την άνιση και ανομοιόμορφη ανάπτυξη[117] και τη βλάβη του δημοσίου συμφέροντος. Κατά συνέπεια, ο συντονισμός της ιδιωτικής οικονομικής πρωτοβουλίας αποσκοπεί στην εγγύηση της κοινωνικής συνοχής με την έννοια ότι προλαμβάνει ή αποτρέπει τις κοινωνικές ανισότητες[118] που μπορούν να προκύψουν από τις οικονομικές αδικίες των ετεροβαρών ιδιωτικών οικονομικών σχέσεων στην ελεύθερη αγορά[119].

Περαιτέρω, ο κρατικός παρεμβατισμός σε πολλές περιπτώσεις κρίνεται ως αναγκαίος συνταγματικός περιορισμός της ιδιωτικής οικονομικής πρωτοβουλίας προκειμένου να αποκατασταθεί η ισότητα μεταξύ των συμβαλλομένων στο πλαίσιο της ελευθερίας των συμβάσεων και να προστατευθεί ο ασθενέστερος των συμβαλλομένων (συνήθως ο καταναλωτής). Μέτρα όπως η αναγκαστική απαλλοτρίωση, η δημοσιοποίηση επιχειρήσεων ή η κρατική συμμετοχή σε κυρίαρχες ή μονοπωλιακές επιχειρήσεις παροχής ζωτικών για το κοινωνικό σύνολο αγαθών και υπηρεσιών, αποσκοπούν κυρίως στη «διαρκή, επαρκή και υπό εύλογους όρους (προπάντων με προσιτή τιμή) παροχή των αγαθών αυτών»[120]. Τα μέτρα αυτά σε συνδυασμό με τις μορφές κρατικής παρέμβασης στο καθεστώς της ιδιωτικής ιδιοκτησίας που προβλέπονται σε άλλες διατάξεις (με σκοπό την προστασία του περιβάλλοντος, την αναδιάρθρωση της χωροταξίας, την ανάπτυξη πόλεων και οικισμών, την ανάπτυξη, εκμετάλλευση και διαχείριση ιδιαίτερων χώρων, εκτάσεων και υδάτων, κ.α.) συνθέτουν το σύνολο των θεμιτών μέτρων με περιοριστικές για την οικονομική ελευθερία επιπτώσεις.

[117] Βλ. Αντωνίου Θ., ό.π., σελ. 375 επ.; Γέροντας Α., ό.π., σελ. 319.
[118] Βλ. Γέροντας Α., ό.π., σελ. 329; Αντωνίου Θ., ό.π., σελ. 375 επ.
[119] Βλ. Στε 38/192, 1512/2002, 817/1983, 472/1997.
[120] Βλ. Δαγτόγλου Π., ό.π., σελ. 1179; Γέροντας, Α., ό.π., σελ. 334.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

Δ. Όρια των περιορισμών και του κρατικού παρεμβατισμού

Πέραν των ατομικών ελευθεριών και οι ίδιοι οι περιορισμοί τους υπόκεινται στα πλαίσια του κράτους δικαίου σε συγκεκριμένα όρια καθώς η συνταγματικότητά τους θα πρέπει να ελέγχεται με άξονα συγκεκριμένες συνταγματικές αρχές. Συγκεκριμένα, οι ανωτέρω περιορισμοί της οικονομικής (ανταγωνιστικής) ελευθερίας δεν επιτρέπεται να ξεπερνούν να νόμιμα όρια που διαγράφουν α) η αρχή της νομιμότητας της διοικητικής δράσης (κάτωθι 1), β) η αρχής της ισότητας (κάτωθι 2) και της αναλογικότητας (κάτωθι 3) ή να εκτείνονται σε τέτοιο βαθμό, ώστε να αναιρούν ουσιαστικά τη λειτουργία του δικαιώματος και να προσβάλλουν τον ίδιο τον πυρήνα προστασίας του (κάτωθι 4).

1. Αρχή της νομιμότητας της διοικητικής δράσης

Όπως προαναφέρθηκε, η αρχή της νομιμότητας της διοίκησης απορρέει από τη γενικότερη αρχή του κράτους δικαίου[121]. Στο πλαίσιο ενός κράτους δικαίου είναι αναγκαία η διατήρηση του κρατικού παρεμβατισμού εντός ορίων ώστε να διασφαλίζεται ο ελεύθερος ανταγωνισμός και να μην περιορίζεται υπέρμετρα η ιδιωτική οικονομική ελευθερία.

Ειδικότερα, για την εύρυθμη λειτουργία της οικονομίας η αρχή του κράτους δικαίου προϋποθέτει αφενός την διαφύλαξη της αρχής του ελεύθερου ανταγωνισμού αφετέρου την αρχή της νομιμότητας της διοικητικής δράσης[122]. Η ανταγωνιστική ελευθερία υπαγορεύει στο κράτος να μην επιτρέπει συμπεριφορές που βλάπτουν την ελεύθερη αγορά και τον ανταγωνισμό και μάλιστα να επιβάλλει κυρώσεις σε τέτοιες συμπεριφορές. Η αρχή της νομιμότητας επιβάλλει στο κράτος να ενεργεί νόμιμα έναντι των ιδιωτών οικονομικά δρώντων υποκειμένων ή μετεχόντων στην οικονομική ζωή της χώρας και κατ’ επέκταση στην ελεύθερη οικονομία της αγοράς.

Η αρχή της νομιμότητας της διοικητικής δράσης επιτάσσει ότι η κρατική διοίκηση οφείλει να ενεργεί σύμφωνα με το νόμο. Αυτό σημαίνει ότι η διοικητική πράξη όχι μόνο δεν πρέπει να αντίκειται στον ήδη θεσπισμένο νόμο αλλά και όταν δρα κανονιστικά με την επιφύλαξη του νόμου να ακολουθεί τη βούληση του νομοθέτη. Σε κάθε περίπτωση κρατικής επέμβασης και περιορισμού της οικονομικής

[121] Βλ. Δαγτόγλου Π., ό.π., σελ. 1179; Γέροντας, Α., ό.π., σελ. 334.
[122] Βλ. Γέροντας, Α., ό.π., σελ. 334; Δαγτόγλου Π., ό.π., σελ. 1179.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

ελευθερίας ή της ιδιωτικής ιδιοκτησίας θα πρέπει να υπάρχει σχετική νομοθετική εξουσιοδότηση ώστε αυτή να είναι νόμιμη και δικαιολογημένη[123].

Ως κρατική επέμβαση στα θεμελιώδη δικαιώματα θα πρέπει να θεωρηθούν και οι ενέργειες της παροχικής διοίκησης με τη μορφή κρατικών ενισχύσεων και επιχορηγήσεων. Επομένως, η επιφύλαξη του νόμου επεκτείνεται και στην παροχική διοίκηση[124]. Η νομοθετική εξουσιοδότηση είναι και σε αυτή την περίπτωση απαραίτητη διότι η κρατική ενίσχυση συνήθως επιβαρύνει με νομικές δεσμεύσεις τον αποδέκτη της, επεμβαίνοντας και περιορίζοντας με αυτό τον τρόπο το θεμελιώδες δικαίωμά του στην οικονομική πρωτοβουλία.

Επιπλέον δικαιολογητικό έρεισμα της αναγκαίας νομικής βάσης για την δράση της παροχικής διοίκησης αποτελεί το γεγονός ότι η κρατική ενίσχυση επεμβαίνει στις ανταγωνιστικές συνθήκες που διαμορφώνονται στην ελεύθερη αγορά, τις οποίες οφείλει να διαφυλάσσει το Κράτος σύμφωνα με το Σύνταγμα και το κοινοτικό δίκαιο. Για το λόγο αυτό οι κρατικές ενισχύσεις θα πρέπει να προβλέπονται σε ειδικούς νόμους που προσδιορίζουν «το σκοπό, τις προϋποθέσεις παροχής, τον κύκλο αποδεκτών, το ύψος της επιχορήγησης και τον έλεγχο της χρήσης της»[125].

Οι νόμοι για τον προϋπολογισμό και τα οικονομικά προγράμματα αποτελούν νόμιμη εξουσιοδοτική βάση για τη διοίκηση, εφόσον ορίζουν τα μέσα και τους σκοπούς της επέμβασης, θεσπίζουν κατευθυντήριες διατάξεις για τη διοικητική δράση και προβλέπουν ότι η επέμβαση ανήκει στον κύκλο δραστηριοτήτων της διοικητικής αρχής[126]. Σε αντίθετη περίπτωση η διοικητική παρέμβαση στο οικονομικό γίγνεσθαι είναι αθέμιτη διότι περιορίζει υπερβολικά την ιδιωτική οικονομική ελευθερία και παρεμποδίζει τον ελεύθερο ανταγωνισμό.

2. Αρχή της ισότητας

Η συνταγματική αρχή της ισότητας αποτελεί υποχρεωτικό κανόνα δικαίου που δεσμεύει τα όργανα της νομοθετικής, εκτελεστικής και δικαστικής λειτουργίας. Ο κανόνας που επιβάλλει η αρχή της ισότητας δεσμεύει όλα τα συντεταγμένα όργανα της πολιτείας στην ισότιμη μεταχείριση όλων των προσώπων που βρίσκονται κάτω

[123] Βλ. Δαγτόγλου Π., ό.π., σελ. 1179; Γέροντας, Α., ό.π., σελ. 335;Πλιάκος Α., ό.π., σελ. 40.
[124] Βλ. Γέροντας, Α., ό.π., σελ. 335 επ. Δαγτόγλου Π., ό.π., σελ. 1179; Πλιάκος Α., ό.π., σελ. 40.
[125] Βλ. Δαγτόγλου Π., ό.π., σελ. 1180; Γέροντας, Α., ό.π., σελ. 336.
[126] Βλ. Γ Δαγτόγλου Π., ό.π., σελ. 1180; Γέροντας, Α., ό.π., σελ. 336.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

από τις ίδιες συνθήκες και την ίση ρύθμιση όλων των ομοειδών καταστάσεων και εννόμων σχέσεων.

Συχνά οι υφιστάμενες κοινωνικές, οικονομικές, επαγγελματικές ή άλλες συνθήκες υπαγορεύουν -ανάλογα με τις εκάστοτε συντρέχουσες περιστάσεις- άλλοτε διάφορη και άλλοτε ενιαία ρύθμιση των ποικίλων πραγματικών και προσωπικών καταστάσεων και σχέσεων από τον νομοθέτη ή την κατ' εξουσιοδότηση κανονιστική διοίκηση. Θα πρέπει όμως οι διάφορες αυτές επιλογές του νομοθέτη και της διοίκησης να σέβονται την αρχή της ισότητας που αφενός απαγορεύει την έκδηλα άνιση μεταχείριση ομοίων ή ταυτόσημων καταστάσεων αφετέρου αποκλείει την εξομοίωση διαφορετικών ή άνισων καταστάσεων ή την ενιαία μεταχείριση προσώπων που τελούν υπό διαφορετικές συνθήκες, με βάση τυπικά ή τυχαία κριτήρια[127].

Ωστόσο, η εφαρμογή της αρχής της ισότητας στο δίκαιο του οικονομικού παρεμβατισμού σχετικοποιείται σημαντικά, εφόσον ο νομοθέτης και η διοίκηση διαθέτουν ευρύτατη διακριτική ευχέρεια να αντιμετωπίζουν τις ιδιαίτερα δυναμικές και μη συγκρίσιμες οικονομικές καταστάσεις με διαφορετικές ρυθμίσεις ή με διαφορετική εφαρμογή των ρυθμίσεων, ακόμη και με διαφορετική μεταχείριση ομοίων καταστάσεων. Επικαλούμενος ο νομοθέτης λόγους γενικότερου δημοσίου συμφέροντος όπως η συνολική και ομοιόμορφη οικονομική ανάπτυξη, η προαγωγή της εθνικής οικονομίας, η διατήρηση της κοινωνικής συνοχής, η ενίσχυση της παραγωγικότητας, κ.λπ., μπορεί να θεσπίσει παρεκκλίσεις, εξαιρέσεις και προνόμια κατά τη ρύθμιση συγκεκριμένων περιπτώσεων[128]. Αντίστοιχα και η διοίκηση στο πεδίο της εφαρμογής των οικονομικών ρυθμίσεων εστιάζει στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των οικονομικών καταστάσεων καθ' εαυτών και σπάνια συναντά όμοιες ή ομοειδείς καταστάσεις.

Η διαφορετική μεταχείριση είναι συνταγματικά θεμιτή όταν εδράζεται σε αντικειμενικά κριτήρια διαφοροποίησης σε σχέση με τις επιδιώξεις της οικονομικής πολιτικής και σε αντικειμενικούς λόγους δημοσίου συμφέροντος που συγκεκριμενοποιούν και δικαιολογούν τον περιορισμό από την κρατική επέμβαση. Η κρατική δράση θα πρέπει να ελέγχεται και οριοθετείται για την αποτροπή άδικων,

---

[127] Βλ. Γέροντας, Α., ό.π., σελ. 308 επ. Πρβλ. επίσης ΣτΕ 2962/1999, 2717/1998 Ολ. 1426/1989, 2799/1984, 2153/1989, 3582/1996, 466/1999.
[128] Βλ. Γέροντας, Α., ό.π., σελ. 314 επ.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

αδικαιολόγητων και αυθαίρετων παρεμβάσεων και περιορισμών στην οικονομική ελευθερία και ισότητα παρά τη συνακόλουθη σχετικοποίηση της αρχής της ισότητας που ο έλεγχος αυτός επιφέρει[129].

Στην περίπτωση του κρατικού παρεμβατισμού σε μια απελευθερωμένη αγορά με τη μορφή κρατικής ενίσχυσης, καθορισμού ανώτατων τιμών ή ευνοϊκής μεταχείρισης μιας επιχείρησης ΥΓΟΣ, η κρατική παρέμβαση είναι αποδεκτή όταν αποκαθιστά την ανισότητα της επιχειρηματικής δύναμης μεταξύ των παικτών και όχι όταν προσφέρει ένα εξαιρετικά ισχυρό ανταγωνιστικό προβάδισμα στην ευνοούμενη επιχείρηση ΥΓΟΣ με αποτέλεσμα την προσβολή της αρχής της ισότητας για τις λοιπές ανταγωνιστικές επιχειρήσεις στη σχετική αγορά.

3. Αρχή της αναλογικότητας

Οι αποκλίσεις από την αρχή της ισότητας αντιμετωπίζονται με βάση την αρχή της αναλογικότητας, την οποία η νομολογία συνάγει, επίσης, από την αρχή του κράτους δικαίου προσδίδοντάς της συνταγματική ισχύ[130].

Η αναλογικότητα αποτελεί ουσιαστικά μια διαλεκτική σχέση μεταξύ του επιδιωκόμενου νόμιμου σκοπού και του μέσου, το οποίο το κράτος επιλέγει για την επίτευξή του[131]. Στο συνταγματικό δίκαιο η αρχή της αναλογικότητας αξιώνει την ύπαρξη μιας εύλογης σχέσης μεταξύ ενός συγκεκριμένου κρατικού μέτρου και του επιδιωκόμενου νόμιμου σκοπού[132]. Η εν λόγω αρχή εφαρμόζεται στη σχέση κανόνα-εξαίρεσης μεταξύ μιας συνταγματικά κατοχυρωμένης ελευθερίας ή δικαιώματος και του συνταγματικά προβλεπόμενου περιορισμού του. Υπό την έννοια αυτή η οικονομική ελευθερία ή η ελευθερία του ανταγωνισμού μπορεί να περιορισθεί από ένα κρατικό μέτρο, εφόσον ο περιορισμός αυτός κρίνεται απολύτως αναγκαίος, κατάλληλος για την προστασία υπέρτερων έννομων αγαθών και συμφερόντων για το κοινωνικό σύνολο[133], όπως η προστασία της εθνικής οικονομίας ή του δημοσίου

---

[129] Βλ. Γέροντας, Α., ό.π., σελ. 316 επ. με περαιτέρω παραπομπή σε: ΣτΕ 3587/1997 και 466/1999.
[130] Βλ. Τσάτσος, Δ., Συνταγματικό Δίκαιο – Θεμελιώδη Δικαιώματα, Αθήνα – Κομοτηνή 1988, σελ. 245; Αντωνίου Θ., ό.π., σελ. 219; Γέροντας, Α., ό.π., σελ. 344 επ.
[131] Βλ. Αντωνίου Θ., ό.π., σελ. 218.
[132] Ορφανουδάκης Σ., Η αρχή της αναλογικότητας στην Ελληνική έννομη τάξη. Από τη νομολογιακή εφαρμογή της στην συνταγματική της καθιέρωση, Αθήνα 2003, σελ. 75επ.; Αντωνίου Θ., ό.π., σελ 218 παρ. 11.; Χιώλος Κ. Η Συνταγματική Αρχή της Αναλογικότητος, σε: ΕΔΔΔΔ 2012, σελ. 913επ.; Γέροντας Απ., ό.π., σελ. 343, με περαιτέρω παραπομπή σε: BVerfGE 19, 342/348.
[133] Πρβλ. Τσάτσος, Δ., Συνταγματικό ό.π., σελ. 245; Γέροντας, Α., ό.π., σελ. 343.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

συμφέροντος, και επιπλέον τελεί σε εύλογη συνάφεια με το προσβαλλόμενο δι' αυτού συμφέρον.

Ο περιορισμός ή το μέτρο κρατικού παρεμβατισμού στην ελεύθερη οικονομία, η νομιμότητα ή συνταγματικότητα του οποίου ελέγχεται με την αρχή της αναλογικότητας, θα πρέπει να διαθέτει τρεις ιδιότητες: την καταλληλότητα, την αναγκαιότητα και την αναλογικότητα υπό στενή έννοια[134].

Αρχικά το επιλεχθέν κρατικό μέτρο πρέπει να είναι πρόσφορο ή κατάλληλο για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού και την επέλευση των επιθυμητών αποτελεσμάτων. Η καταλληλότητά του κρίνεται κατόπιν αντικειμενικής πρόγνωσης και αξιολόγησης των πραγματικών οικονομικών συνθηκών και καταστάσεων[135].

Περαιτέρω, το κρατικό μέτρο εκτός από κατάλληλο πρέπει να είναι αναγκαίο και επαρκές[136] για την επίτευξη του στόχου τον οποίο επιδιώκει υπό την έννοια ότι θα πρέπει να μην υφίσταται άλλο εξίσου αποτελεσματικό αλλά λιγότερο επαχθές μέτρο που να περιορίζει ελάχιστα ή και καθόλου την ελεύθερη άσκηση της ιδιωτικής οικονομικής πρωτοβουλίας ή που να επιφέρει τα λιγότερα δυνατά μειονεκτήματα για τις οικονομικές μονάδες και τους ιδιώτες[137].

Τέλος, το επιλεγέν κρατικό μέτρο δεν θα πρέπει να υπερβαίνει το αναγκαίο μέτρο[138]. Η αξία του επιδιωκόμενου σκοπού δεν θα πρέπει να είναι δυσανάλογη με την ένταση προσβολής της οικονομικής ελευθερίας ή παρεμπόδισης του ελεύθερου ανταγωνισμού. Ο έλεγχος, επομένως της αναλογικότητας εν στενή έννοια, προϋποθέτει τη στάθμιση των συγκρουόμενων έννομων αγαθών ή συμφερόντων για την επίτευξη μιας ισορροπίας δικαίου μεταξύ του επιδιωκόμενου από το κρατικό μέτρο θεμιτού σκοπού και του συμφέροντος που θίγεται άμεσα ή έμμεσα από το κρατικό μέτρο[139]. Η στάθμιση αυτή συνίσταται πρακτικά στη σύγκριση ανάμεσα στη σημασία του επιδιωκόμενου σκοπού και της έντασης του αποτελέσματος ή της επίδρασης του κρατικού μέτρου στην οικονομία της αγοράς και την ιδιωτική

---

[134] Βλ Τσάτσος, Δ., ό.π., σελ. 246; Αντωνίου Θ., ό.π., σελ. 218; Γέροντας, Α., ό.π., σελ. 346 επ.
[135] Βλ. Γέροντας, Α., ό.π.,, σελ. 346 επ.; βλ. Αντωνίου Θ., ό.π., σελ. 219.
[136] Βλ. Αντωνίου Θ., ό.π., σελ. 219.
[137] Βλ. Τσάτσος, Δ., ό.π., σελ. 246; Γέροντας, Α., ό.π., σελ. 348; Αντωνίου Θ., ό.π., σελ. 219;
[138] Βλ. Αντωνίου Θ., ό.π., σελ. 219; Γέροντας, Α., ό.π., σελ. 348.; Φορτσάκης Θ., Η προδήλως εσφαλμένη εκτίμηση και η αρχή της στάθμισης κόστους – οφέλους, σε: ΝοΒ 1987, σελ. 1324 επ.
[139] Βλ. Γέροντας, Α., ό.π., σελ. 348; Αντωνίου Θ., ό.π., σελ. 219.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

πρωτοβουλία. Όσο εντονότερη είναι η προσβολή τόσο σημαντικότερο θα πρέπει να είναι το συμφέρον που εξυπηρετείται με την κρατική επέμβαση[140].

4. Αρχή του απαραβίαστου του πυρήνα

Κατά τη στάθμιση μεταξύ συγκρουόμενων συμφερόντων που αμφότερα προστατεύονται από το Σύνταγμα, η συνταγματική αρχή του απαραβίαστου του πυρήνα δικαιώματος θέτει το απώτατο όριο ενός νόμιμου περιορισμού ή αποδυνάμωσης συγκριτικά ενός εκ των συγκρουόμενων δικαιωμάτων. Η ελληνική συνταγματική θεωρία υιοθετεί την απόλυτη προστασία του ουσιαστικού πυρήνα των θεμελιωδών δικαιωμάτων, σύμφωνα με την οποία η συνταγματική εξουσιοδότηση στο νομοθέτη να θεσπίζει περιορισμούς των δικαιωμάτων δε φτάνει έως τον πυρήνα που έχει κάθε δικαίωμα[141].

Στο πεδίο της οικονομίας, ο κρατικός παρεμβατισμός που επικαλείται κάποιον από τους γενικούς ή ειδικούς περιορισμούς που βρίσκουν νομιμοποιητικό έρεισμα στις προαναφερθείσες διατάξεις των άρθρων 5 παρ. 1 Σ και 106 παρ. 2 Σ, δεν επιτρέπεται να αποδυναμώνει τόσο έντονα το ατομικό και θεσμικό δικαίωμα της οικονομικής ελευθερίας και της ελευθερίας του ανταγωνισμού επεμβαίνοντας στον ουσιαστικό πυρήνα τους.

Εντούτοις, η θεωρία αποδεικνύει ότι δεν είναι εφικτή η εξαγωγή κάποιων γενικών όρων για τον καθορισμό της έκτασης του ουσιαστικού πυρήνα για κάθε δικαίωμα. Κάθε φορά που προκύπτει σύγκρουση δικαιωμάτων και απαιτείται στάθμιση, οι κοινωνικοπολιτικές συνθήκες ή οι πραγματικές οικονομικές καταστάσεις ποικίλλουν και σπάνια είναι όμοιες ώστε να συναχθούν ακριβή, αντικειμενικά και διαχρονικά όρια στον απαραβίαστο πυρήνα. Η νομολογία έχει χρησιμοποιήσει τον κανόνα του άρθρου 25 παρ. 1 Σ για τον καθορισμό των ορίων του ουσιαστικού πυρήνα, σύμφωνα με τον οποίο το Σύνταγμα προστατεύει τον άνθρωπο όχι ως μεμονωμένο άτομο μα και ως μέλος του κοινωνικού συνόλου[142].

Στην πράξη όμως υπάρχουν περιπτώσεις όπου η απόλυτη προστασία του ουσιαστικού πυρήνα δεν είναι πάντα εφικτή. Στο πλαίσιο της οικονομικής

[140] Βλ. Αντωνίου Θ., ό.π., σελ. 219; Γέροντας, Α., ό.π., σελ. 349.
[141] Βλ. Τσάτσος, Δ., ό.π., σελ. 249 επ.
[142] Βλ. Τσάτσος, Δ., ό.π., σελ. 249 επ.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

ελευθερίας, εάν η επιχειρηματική ή επαγγελματική δράση ενός ατόμου προσβάλλει περισσότερα υπέρτερα θεμελιώδη δικαιώματα (π.χ. την υγεία, την αξία, την εθνική οικονομία, το δημόσιο συμφέρον) πολύ περισσότερων ατόμων και δη του κοινωνικού συνόλου, τότε η οικονομική ελευθερία μπορεί να αποδυναμωθεί ή και να εκμηδενιστεί μέσα π.χ. από την απαγόρευση συνέχισης της συγκεκριμένης οικονομικής του δραστηριότητας, πρακτική που σαφώς παραβιάζει τον ουσιαστικό πυρήνα του δικαιώματός του για συμμετοχή στην οικονομική ζωή της χώρας. Ωστόσο, το επαχθές της εν λόγω προσβολής σχετικοποιείται λαμβανομένου υπόψη ότι στην πραγματικότητα δε θίγεται ο πυρήνας αυτός επ' αόριστον εφόσον το συγκεκριμένο άτομο, του οποίου η οικονομική ελευθερία περιορίζεται, είναι ελεύθερο να ασκήσει μια άλλη οικονομική δραστηριότητα στο μέλλον χωρίς επιπτώσεις σε θεμελιώδη δικαιώματα των άλλων μελών του κοινωνικού συνόλου. Τέλος, σε περιπτώσεις όπου η άσκηση της οικονομικής ελευθερίας του ατόμου συνίσταται σε παράνομη ή απαγορευμένη δραστηριότητα, καθίσταται εύλογο ότι δεν μπορεί να προστατεύεται από το Σύνταγμα ο πυρήνας του δικαιώματος που εκδηλώνεται με τρόπο ασύμβατο με την ισχύουσα έννομη τάξη[143].

III. Συμπέρασμα

Από την παράθεση του συνταγματικού υποβάθρου του οικονομικού συντάγματος και της οικονομικής (ανταγωνιστικής) ελευθερίας δύνανται να εξαχθούν τα ειδικότερα κριτήρια αξιολόγησης της συμβατότητας των κρατικών μέτρων ενίσχυσης επιχειρήσεων παροχής ΥΓΟΣ με τον θεμελιώδη νόμο της χώρας.

Εκκινώντας από τη θεωρία περί οικονομικού Συντάγματος δύναται να υποστηριχθεί ότι παρά την οικονομικοπολιτική ουδετερότητα του, το οποίο δεν προκρίνει κάποιο συγκεκριμένο οικονομικό σύστημα, οι κρατικές ενισχύσεις ΥΓΟΣ ως μέτρα κρατικού παρεμβατισμού σε τομείς της οικονομίας -εν προκειμένω στην αγορά των ταχυδρομικών υπηρεσιών- δύνανται να πραγματοποιούνται εφόσον αποτελούν παρέμβαση αποκλειστικά ρυθμιστικής φύσεως. Η τελευταία λαμβάνει χώρα μέσα στα όρια που προδιαγράφουν οι συνταγματικές εγγυήσεις των κρατικών εξουσιών και των ατομικών δικαιωμάτων και δρα αποτρεπτικά στην δημιουργία τόσο

[143] Πρβλ. Τσάτσος, Δ., ό.π., σελ. 250.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

μιας απεριόριστα ελεύθερης και ατομοκεντρικής όσο και μιας απόλυτα κατευθυνόμενης οικονομίας στην επηρεαζόμενη αγορά.

Υπό αυτή την έννοια οι κρατικές ενισχύσεις ΥΓΟΣ επιτρέπονται εφόσον πληρούν τις ειδικότερες προϋποθέσεις που θέτουν τα δι' αυτών προσβαλλόμενα ατομικά δικαιώματα και δη η ανταγωνιστική ελευθερία (αρ. 5 Ι Σ και 106 ΙΙ Σ). Ειδικότερα, τα κρατικά μέτρα ενίσχυσης ΥΓΟΣ ενδέχεται να αποτελέσουν πηγή διακινδύνευσης για την ελευθερία του ανταγωνισμού καθώς μέσω αυτών δύναται να παρασχεθεί στους δικαιούχους (ΥΓΟΣ) ένα αθέμιτο πλεονέκτημα το οποίο οι εν λόγω υπηρεσίες κινδυνεύουν να καταχραστούν επιβάλλοντας από θέση ισχύος τους όρους τους σε ανταγωνιστές αλλά και καταναλωτές περιορίζοντας ή και καταργώντας στους μεν ανταγωνιστές το δικαίωμα ισότιμης και ελεύθερης συμμετοχής σε μια αγορά και στους καταναλωτές το δικαίωμα ελεύθερης επιλογής.

Προκειμένου να αποφευχθεί η ανωτέρω νόθευση της ελευθερίας του ανταγωνισμού μέσω των κρατικών ενισχύσεων προς ΥΓΟΣ, το Σύνταγμα προβλέπει μέσα από τη συνδυαστική εφαρμογή των άρθρων 5 Ι Σ και 106 ΙΙ Σ ότι τα εν λόγω περιοριστικά του ανταγωνισμού κρατικά μέτρα θα πρέπει να λαμβάνουν χώρα κατόπιν συνταγματικής ή νομοθετικής εξουσιοδότησης και προς προάσπιση νόμιμων σκοπών υπέρτερης αξίας, όπως η διασφάλιση της ανθρώπινης ελευθερίας, της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, της εθνικής οικονομίας και του δημοσίου συμφέροντος.

Ωστόσο, η ανωτέρω συνταγματικά ανεκτή νομιμοποίηση κρατικών μέτρων ενίσχυσης ΥΓΟΣ περιοριστικών του ανταγωνισμού υπόκειται σε συγκεκριμένα όρια τα οποία απορρέουν από την αρχή του κράτους δικαίου και συνίστανται α) στην αρχή της νομιμότητας της διοικητικής δράσης, σύμφωνα με την οποία η παροχική διοίκηση οφείλει να λαμβάνει μέτρα ενίσχυσης ΥΓΟΣ βάσει νομοθετικής εξουσιοδότησης που θα προβλέπει επακριβώς τους λόγους, τους στόχους, τις συνθήκες και τους όρους της εν λόγω παροχής, β) στην αρχή της ισότητας, η οποία διασφαλίζει ότι η κρατική ενίσχυση δε θα συνεπάγεται διακρίσεις και άνιση μεταχείριση των διοικουμένων, γ) στην αρχή της αναλογικότητας η οποία αξιώνει ο περιορισμός της ανταγωνιστικής ελευθερίας (δηλ. τα κρατικά μέτρα ενίσχυσης ΥΓΟΣ) να αποτελεί κατάλληλο και αναγκαίο και όχι δυσανάλογα επαχθές μέσο επίτευξης των στόχων που άπτονται του δημοσίου συμφέροντος και δ) στην αρχή του απαραβίαστου του πυρήνα της ελευθερίας του ανταγωνισμού η οποία με τη σειρά της, ως απώτατο όριο των

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

περιορισμών, εγγυάται ότι η ένταση της προσβολής της ανταγωνιστικής ελευθερίας διά των κρατικών μέτρων ενίσχυσης ΥΓΟΣ δε θα φτάνει έως το σημείο να αποδυναμώνει ολοκληρωτικά ή να εκμηδενίζει την ισχύ των δικαιωμάτων των λοιπών συμμετεχόντων στη σχετική αγορά (ανταγωνιστών και καταναλωτών) θίγοντας τον ουσιαστικό πυρήνα της ελευθερίας της οικονομικής τους αυτοδιάθεσής.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

Κεφάλαιο Τρίτο: Το νομοθετικό πλαίσιο για την απελευθέρωση των δημόσιων ταχυδρομικών υπηρεσιών και η κρατική ενίσχυση των ΦΠΚΥ

Στο τρίτο κεφάλαιο της παρούσας μελέτης και υπό το πρίσμα των ανωτέρω γενικών αρχών του πρωτογενούς ενωσιακού δικαίου και του Συντάγματος σχετικά με τη διασφάλιση του ελεύθερου ανταγωνισμού κατά την πρακτική των κρατικών ενισχύσεων στην ταχυδρομική αγορά λαμβάνει χώρα η παράθεση του νομοθετικού πλαισίου για τη λειτουργία/απελευθέρωση της ταχυδρομικής αγοράς στην ΕΕ και συνακόλουθα στην Ελλάδα προκειμένου να διακριβωθούν τα κριτήρια αξιολόγησης της συμβατότητας της πρακτικής της κρατικής ενίσχυσης των ΦΠΚΥ με την ελευθερία του ανταγωνισμού.

Συγκεκριμένα, ο προσδιορισμός του νομοθετικού πλαισίου της σχετικής αγοράς ταχυδρομικών υπηρεσιών επιχειρείται αρχικά μέσα από την παράθεση των ρυθμίσεων του δευτερογενούς ενωσιακού δικαίου σχετικά με τη λειτουργία της ταχυδρομικής αγοράς στην ΕΕ και την απελευθέρωση της (κάτωθι Ι) και ακολούθως από την παρουσίαση της ενσωμάτωσης του ανωτέρω προτύπου του ενωσιακού δικαίου στην εθνική έννομη τάξη (κάτωθι ΙΙ). Το ζήτημα της συμβατότητας των κρατικών ενισχύσεων προς ΦΠΚΥ με την επιχειρούμενη δια των ανωτέρω νομοθετικών ρυθμίσεων απελευθέρωση της ταχυδρομικής αγοράς λαμβάνει χώρα μέσα από το παράδειγμα της συμβατότητας της απαλλαγής των ΦΠΚΥ (εν προκειμένω της ΕΛΤΑ ΑΕ) από την υποχρέωση καταβολής ΦΠΑ ιδωμένη μέσα από το πρίσμα της σχετικής ενωσιακής νομολογίας (κάτωθι ΙΙΙ).

Ι. Πρότυπο δευτερογενούς ενωσιακού δικαίου (Οδηγίες 97/67/ΕΚ και 77/388/ΕΚ)

Η παράθεση του προτύπου του δευτερογενούς ενωσιακού δικαίου εκκινεί με την κοινοτική οδηγία 97/67/ΕΚ με την οποία επιχειρείται αρχικά η παρουσίαση των διατάξεων σχετικά με την υποχρέωση κάθε κράτους μέλους στη διασφάλιση του καθολικού δικαιώματος ταχυδρομικών υπηρεσιών (κάτωθι Α) και παράλληλα σχετικά με τη δυνατότητα κράτους μέλους να αναθέτει κατ’ αποκλειστικότητα την παροχή ταχυδρομικών υπηρεσιών σε φορέα παροχής καθολικών υπηρεσιών (κάτωθι Β). Η

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

παράθεση της σχετικής ενωσιακής νομοθεσίας ολοκληρώνεται με την Οδηγία 77/388/ΕΟΚ και ειδικότερα με το άρθρο 13 της διάταξης, το οποίο προβλέπει την απαλλαγή υποχρέωσης καταβολής ΦΠΑ των φορέων παροχής καθολικής ταχυδρομικής υπηρεσίας λόγω άσκησης δραστηριότητας γενικού συμφέροντος (κάτωθι Γ).

Α. Διασφάλιση καθολικού δικαιώματος ταχυδρομικών υπηρεσιών (αρ. 3 Οδηγία 97/67)

Το καθολικό δικαίωμα ταχυδρομικών υπηρεσιών προσδιορίζεται και κατοχυρώνεται στο δευτερογενές ενωσιακό δίκαιο με την Οδηγία 97/67/ΕΚ[144]. Κατά το άρθρο 3 της οδηγίας 97/67 τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε όλοι οι πολίτες εντός της επικράτειάς τους να έχουν πρόσβαση στην καθολική υπηρεσία των ταχυδρομικών υπηρεσιών[145].

Το εν λόγω καθολικό δικαίωμα διασφαλίζει την παροχή εθνικών και διασυνοριακών[146] ταχυδρομικών υπηρεσιών σε όλους τους πολίτες και μάλιστα η παροχή τους θα πρέπει να πληροί συγκεκριμένες προδιαγραφές, οι οποίες αφορούν στην ποιότητα, την έκταση και την τιμή των παρεχόμενων υπηρεσιών[147]. Ειδικότερα, η έκταση αναφέρεται στα σημεία επαφής και πρόσβασης που πρέπει μεν να καλύπτουν γεωγραφικά όλη την επικράτεια. Η πυκνότητα τους όμως καθορίζεται ειδικά με βάση τις ανάγκες των χρηστών σε κάθε περιοχή ενός κράτους μέλους[148]. Επίσης, η τιμή πρέπει να προσδιορίζεται με κριτήριο το προσιτό πρόσβασης για όλους τους χρήστες[149].

Αναφορικά με την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών αυτή αφορά κυρίως στη μορφή και τη συχνότητα επαφής της υπηρεσίας με τους χρήστες. Συγκεκριμένα, η συλλογή και διανομή των ταχυδρομικών αντικειμένων πρέπει να πραγματοποιείται «καθ' όλες τις εργάσιμες ημέρες, τουλάχιστον πέντε ημέρες την εβδομάδα, πλην εξαιρετικών περιστάσεων ή γεωγραφικών συνθηκών οι οποίες αξιολογούνται ως

[144] Βλ. ΔΕΕ, Υπόθεση C-357/07, TNT Post vs. The Commissioners for Her Majesty's Revenue and Customs, Συλλογή 2009, σελ. I-03025.
[145] Βλ. Άρθρο 3, παράγραφος 1 Οδηγίας 97/67/ΕΚ.
[146] Βλ. Άρθρο 3, παράγραφος 7 Οδηγίας 97/67/ΕΚ.
[147] Βλ. Άρθρο 3, παράγραφος 1 Οδηγίας 97/67/ΕΚ.
[148] Βλ. Άρθρο 3, παράγραφος 2 Οδηγίας 97/67/ΕΚ.
[149] Βλ. Άρθρο 3, παράγραφος 1 Οδηγίας 97/67/ΕΚ.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

τέτοιες από τις εθνικές κανονιστικές αρχές»[150]. Η διανομή πρέπει να γίνεται στην έδρα των χρηστών –κατ' οίκον ή διαφορετικά σε προσήκουσες εγκαταστάσεις σύμφωνα με τις προϋποθέσεις που προβλέπει εθνική κανονιστική αρχή[151]. Η εθνική κανονιστική αρχή είναι αρμόδια να αξιολογεί και να προβλέπει τυχόν εξαιρέσεις από τον ανωτέρω κανόνα[152].

Η καθολική υπηρεσία στην ταχυδρομική αγορά συγκεκριμενοποιείται και ως προς το ελάχιστο των κατηγοριών και ορίων βάρους ταχυδρομικών αντικειμένων για τα οποία διασφαλίζεται η συλλογή, μεταφορά, διαλογή και διανομή από τα κράτη μέλη[153]. Το καθολικό δικαίωμα εκτείνεται επί των ταχυδρομικών αντικειμένων βάρους έως 2 kg, επί των ταχυδρομικών δεμάτων βάρους έως 10 kg, επί των συστημένων και των αντικειμένων δηλωμένης αξίας.

Ειδικά για τα ταχυδρομικά δέματα, η εθνική κανονιστική αρχή έχει την ευχέρεια να αυξήσει το όριο βάρους που καλύπτεται από την καθολική υπηρεσία έως τα 20 kg και να θεσπίσει ειδικές ρυθμίσεις για την κατ' οίκον διανομή[154]. Σε κάθε περίπτωση πάντως διασφαλίζεται η διανομή για τα ταχυδρομικά δέματα που παραλαμβάνονται από άλλα κράτη μέλη και ζυγίζουν μέχρι 20 kg[155]. Σχετικά, τέλος, με τις διαστάσεις των ταχυδρομικών δεμάτων, η ρύθμιση υπόκειται στη σχετική σύμβαση και το διακανονισμό της παγκόσμιας ταχυδρομικής ένωσης[156].

Β. Αποκλειστική ανάθεση ταχυδρομικών υπηρεσιών σε φορέα παροχής καθολικών υπηρεσιών (αρ. 7 Ι Οδηγία 97/67)

Τα κράτη μέλη διαθέτουν την ευχέρεια να επιλέξουν ή να διατηρήσουν σε ισχύ το μέτρο της αποκλειστικής ανάθεσης ταχυδρομικών υπηρεσιών σε φορέα ή φορείς παροχής καθολικής υπηρεσίας εάν κρίνουν ότι με τον τρόπο αυτόν εγγυώνται αποτελεσματικότερα το καθολικό δικαίωμα[157].

---

[150] Βλ. Άρθρο 3, παράγραφος 3, εδάφιο 1 Οδηγίας 97/67/ΕΚ.
[151] Βλ. Άρθρο 3, παράγραφος 3, εδάφιο 1, περ. β΄ Οδηγίας 97/67/ΕΚ.
[152] Βλ. Άρθρο 3, παράγραφος 3, εδάφιο 2 Οδηγίας 97/67/ΕΚ.
[153] Βλ. Άρθρο 3, παράγραφος 4 Οδηγίας 97/67/ΕΚ.
[154] Βλ. Άρθρο 3, παράγραφος 5, εδάφιο 1 Οδηγίας 97/67/ΕΚ.
[155] Βλ. Άρθρο 3, παράγραφος 5, εδάφιο 2 Οδηγίας 97/67/ΕΚ.
[156] Βλ. Άρθρο 3, παράγραφος 6 Οδηγίας 97/67/ΕΚ.
[157] Βλ. ΔΕΕ, Υπόθεση C-357/07,ό.π., σκέψη 80 επ.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

Το άρθρο 7 παράγραφος 1 της οδηγίας 97/67 προβλέπει τις υπηρεσίες στις οποίες περιορίζεται ο φορέας παροχής καθολικής υπηρεσίας με ανάθεση κατ' αποκλειστικότητα από το κράτος μέλος. Οι εν λόγω υπηρεσίες αφορούν στη συλλογή, τη διαλογή, τη μεταφορά και τη διανομή αντικειμένων αλληλογραφίας εσωτερικού και εισερχόμενης διασυνοριακής αλληλογραφίας εντός συγκεκριμένων ορίων βάρους και τιμής και ανεξαρτήτως ταχύτητας διακίνησης. Η εν λόγω διάταξη προέβλεπε την 1η Ιανουαρίου 2003 ως έναρξη ισχύος της αρχικής ρύθμισης για αντικείμενα έως 100 γραμμάρια και τιμή μικρότερη του τριπλάσιου του δημόσιου τέλους για ένα αντικείμενο αλληλογραφίας της πρώτης βαθμίδας βάρους της ταχύτερης κατηγορίας και την 1η Ιανουαρίου 2006 ως έναρξη ισχύος της τελικής ρύθμισης για αντικείμενα έως 50 γραμμάρια και τιμή μικρότερη από δυόμισι φορές το τέλος αυτό.

Γ. Απαλλαγή ταχυδρομικών υπηρεσιών ως ΥΓΟΣ (αρ. 13 Οδηγία 77/388/ΕΚ)

Η παροχή ταχυδρομικών υπηρεσιών εν γένει αναγνωρίζεται ως ΥΓΟΣ από την ενωσιακή νομοθεσία και ως εκ τούτου απολαμβάνει φοροαπαλλαγής[158]. Το άρθρο 13 με τίτλο «Απαλλαγές στο εσωτερικό της χώρας» της έκτης οδηγίας[159] περί ενιαίας φορολογικής βάσης που κωδικοποιεί τις οδηγίες σχετικά με την καθιέρωση και τη λειτουργία του κοινού συστήματος ΦΠΑ, συγκαταλέγει τις ταχυδρομικές υπηρεσίες στις δραστηριότητες γενικού συμφέροντος που τυγχάνουν απαλλαγής από το ΦΠΑ. Συγκεκριμένα, στην παράγραφο 1, περίπτωση α της εν λόγω διάταξης ορίζεται ότι απαλλαγή ισχύει για «τις παροχές υπηρεσιών και τις παρεπόμενες προς τις παροχές αυτές παραδόσεις αγαθών, οι οποίες πραγματοποιούνται από τις δημόσιες ταχυδρομικές υπηρεσίες, εξαιρέσει της μεταφοράς προσώπων και των τηλεπικοινωνιών».

ΙΙ. Εθνικό νομοθετικό πλαίσιο κρατικών ενισχύσεων στην ταχυδρομική αγορά (ν. 4053/2012)

Στο τμήμα αυτό της παρούσας μελέτης λαμβάνει χώρα η εξέταση της ενσωμάτωσης στο ελληνικό εθνικό δίκαιο των αρχών του δευτερογενούς ενωσιακού

[158] Βλ. ΔΕΕ, Υπόθεση C-357/07, ό.π., σκέψη 30 επ.
[159] Βλ. Οδηγία 77/388/ΕΟΚ.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

δικαίου με σκοπό την απελευθέρωσή της ελληνικής ταχυδρομικής αγοράς σύμφωνα με τις κατευθύνσεις του ευρωπαϊκού δικαίου του ελεύθερου ανταγωνισμού.

Η διερεύνηση της διαδικασίας προσαρμογής του εθνικού νομοθετικού πλαισίου προς το ενωσιακό πρότυπο εκκινεί με την περιγραφή της κοινοτικής επιταγής περί απελευθέρωσης της ταχυδρομικής αγοράς (κάτωθι Α) εντός της κοινής εσωτερικής αγοράς της Ένωσης, όπως ρυθμίζεται με την Οδηγία 2008/6/ΕΚ η οποία καταργεί τους προστατευμένους ή αποκλειστικούς τομείς που διατηρούσαν τα κράτη μέλη στον οικείο κλάδο.

Ακολούθως, εξετάζεται η ενσωμάτωση της εν λόγω Οδηγίας στο ελληνικό δίκαιο με το ν. 4053/2012 σχετικά με την παροχή ταχυδρομικών υπηρεσιών στην ελληνική αγορά. Ειδικότερα, επιχειρείται μια επισκόπηση των κυριότερων ρυθμίσεων του κανονιστικού πλαισίου του προκείμενου νομοθετήματος με αφετηρία την επιλογή του ΦΠΚΥ στην Ελλάδα (κάτωθι Β). Στη συνέχεια παρατίθενται οι ρυθμίσεις για τον καθορισμό των όρων, των προϋποθέσεων και τη διαδικασία χρηματοδότησης του ΦΠΚΥ (κάτωθι Γ) καθώς και χορήγησης Γενικής ή Ειδικής άδειας παροχής ταχυδρομικών υπηρεσιών (κάτωθι Δ).

Η παράθεση του νομοθετικού πλαισίου ολοκληρώνεται με τη διάταξη στην οποία αναφέρεται η ανάθεση στην Ελλάδα της παροχής καθολικής υπηρεσίας στην ΕΛΤΑ Α.Ε. και θεμελιώνεται το θεμιτό της διακριτικής μεταχείρισής της ως ΦΠΚΥ αναφορικά με την απαλλαγή από την υποχρέωση καταβολής ΦΠΑ που προβλέπει η 6η Οδηγία (κάτωθι Ε).

Α. Γενική επιταγή απελευθέρωσης ταχυδρομικής αγοράς (Οδηγία 2008/6/ΕΚ)

Συμφώνως προς τους στόχους του ενωσιακού δικαίου του ελεύθερου ανταγωνισμού, στην εσωτερική αγορά του ταχυδρομικού τομέα έπρεπε να καταργηθούν εναπομείναντες προστατευόμενοι τομείς που διατηρούσαν τα κράτη μέλη. Η απελευθέρωση της εσωτερικής αγοράς ταχυδρομικών υπηρεσιών ξεκίνησε το

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

1998 για τα δέματα άνω των 350 γραμμαρίων, συνεχίστηκε το 2003 στα δέματα άνω των 100 γραμμαρίων, το 2006 σε επιστολές και δέματα άνω των 50 γραμμαρίων[160].

Ο μόνος εναπομείναντας προστατευμένος τομέας της ταχυδρομικής αγοράς συνίστατο στο άλλοτε μονοπώλιο που απολάμβαναν οι εμπλεκόμενοι φορείς στη σχετική αγορά διανομής επιστολών βάρους κάτω των 50 γραμμαρίων. Το 2008 μετά και την κατάργηση του αποκλειστικού αυτού τομέα. απελευθερώνεται το σύνολο των παρεχόμενων ταχυδρομικών υπηρεσιών. Η διατήρηση του προστατευμένου τομέα εξυπηρετούσε έως τότε την επιχείρηση/φορέα που τον εκμεταλλευόταν και παρείχετο ως αντιστάθμιση της υποχρέωσης παροχής καθολικών ταχυδρομικών υπηρεσιών τουλάχιστον πέντε ημέρες την εβδομάδα στο σύνολο του πληθυσμού. Πλέον, στην απελευθερωμένη αγορά όλοι οι παίκτες καθίστανται ισότιμοι[161], εφόσον η 3η Οδηγία καταργεί τον αποκλειστικό τομέα και τα ειδικά δικαιώματα[162]. Η Οδηγία περιέχει επίσης «ρήτρα αμοιβαιότητας, η οποία απαγορεύει την είσοδο παρόχων ταχυδρομικών υπηρεσιών, που διατηρούν προστατευόμενους τομείς στις χώρες προέλευσης τους, σε κράτη μέλη τα οποία έχουν στο μεταξύ προχωρήσει σε πλήρη απελευθέρωση των σχετικών αγορών»[163].

Περαιτέρω, αναφορικά με την παροχή καθολικών ταχυδρομικών υπηρεσιών η 3η Οδηγία προβλέπει τη δημιουργία ανεξάρτητων Εθνικών Κανονιστικών Αρχών[164] και την ύπαρξη και λειτουργία ενός ή περισσότερων ΦΠΚΥ σε ένα κράτος μέλος, με σκοπό τη συμμόρφωση του κράτους μέλους με την επιταγή της εν λόγω Οδηγίας για τη διασφάλιση του καθολικού δικαιώματος, ήτοι την παροχή καθολικών ταχυδρομικών υπηρεσιών[165] υψηλής ποιότητας και σε προσιτές τιμές σε όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Αναλυτικά, η 3η Οδηγία καθορίζει τις υποχρεώσεις και τις προδιαγραφές υπηρεσιών[166] που συνεπάγεται το καθολικό δικαίωμα ταχυδρομικών υπηρεσιών για

---

[160] Βλ. Ασημακοπούλου, Ε., «Η παροχή ταχυδρομικών υπηρεσιών από ιδιωτικές επιχειρήσεις - Ν 4053/2012 για την ενσωμάτωση της Οδηγίας 2008/6/ΕΚ στο ελληνικό δίκαιο», σε: Δίκαιο Επιχειρήσεων & Εταιρειών, τεύχος 8-9, Αύγουστος – Σεπτέμβριος 2012, σελ. 736.
[161] Βλ. Ασημακοπούλου, Ε., ό.π., σελ. 736.
[162] Βλ. σημείο 25 Προοίμιο Οδηγίας 2008/6/ΕΚ.
[163] Βλ. Ασημακοπούλου, Ε., ό.π., σελ. 737.
[164] Βλ. Άρθρο 1 παρ. 8 Οδηγία 2008/6/ΕΚ.
[165] Βλ. Άρθρο 1 παρ. 1 και 3 Οδηγία 2008/6/ΕΚ.
[166] Βλ. Άρθρο 1 παρ. 1, 2, 6 και 7 Οδηγία 2008/6/ΕΚ.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

τον/τους ΦΠΚΥ ενώ παράλληλα, ρυθμίζει τις αρχές τιμολόγησης και τους κανόνες για τη διαφάνεια των λογαριασμών των ΦΠΚΥ[167].

Στην πραγματικότητα ο ΦΠΚΥ παραμένει «πρώτος μεταξύ ίσων»[168]. Μεταξύ άλλων χάρη και στην απαλλαγή που προβλέπει η 6η Οδηγία όπως αναπτύχθηκε στην προηγούμενη ενότητα και όπως θα αναλυθεί κατωτέρω για την περίπτωση του ΦΠΚΥ στην ελληνική ταχυδρομική αγορά. Συγκεκριμένα, η 3η Οδηγία προβλέπει εναλλακτικό μηχανισμό χρηματοδότησης του ΦΠΚΥ για τις ανάγκες διασφάλισης της Καθολικής Υπηρεσίας[169], ο προσδιορισμός της μορφής του οποίου επαφίεται στη διακριτική ευχέρεια του κράτους μέλους[170].

Η μορφή του μηχανισμού αποζημίωσης των/του ΦΠΚΥ μπορεί να στηρίζεται σε κρατικά οικονομικά μέσα, ήτοι σε κρατικές ενισχύσεις, τηρουμένων των σχετικών ενωσιακών κανόνων[171] ή στη δημιουργία Ταμείου Αποζημίωσης χρηματοδοτούμενου από τέλη καταβαλλόμενα από τους φορείς παροχής ταχυδρομικών υπηρεσιών ή/και τους χρήστες[172]. Η χρηματοδότηση αυτή αποτελεί ουσιαστικά μια μορφή αποζημίωσης του ΦΠΚΥ, η οποία επιτρέπεται όταν οι υποχρεώσεις παροχής Καθολικής Υπηρεσίας, συνεπάγονται καθαρό κόστος, το οποίο αποτελεί άδικη οικονομική επιβάρυνση για τον ή τους ΦΠΚΥ. Μάλιστα, μέσα από την εν λόγω χρηματοδότηση από το Ταμείο Αποζημίωσης το καθαρό κόστος της Καθολικής Υπηρεσίας επιμερίζεται μεταξύ των φορέων παροχής υπηρεσιών ή/και των χρηστών.

Β. Επιλογή ΕΛΤΑ ως ΦΠΚΥ (αρ. 7 ν. 4053/2012)

Η Οδηγία 2008/6/ΕΚ ενσωματώθηκε στο ελληνικό δίκαιο την 28.2.2012 με την ψήφιση του Ν 4053/2012. Ο νέος αυτός Νόμος σχετικά με τη ρύθμιση της λειτουργίας της ταχυδρομικής αγοράς καθορίζει τον τρόπο μετάβασης σε καθεστώς πλήρους απελευθέρωσης της σχετικής αγοράς στην ελληνική επικράτεια, όπως επιτάσσει η 3η Οδηγία.

---

[167] Βλ. Άρθρο 1 παρ. 5 Οδηγία 2008/6/ΕΚ.
[168] Βλ. Ασημακοπούλου, Ε., ό.π., σελ. 737 με περαιτέρω παραπομπή σε Δημαράκη, Γ., Απελευθέρωση στον Τομέα των Ταχυδρομικών Υπηρεσιών, Οδηγία 2008/6/ΕΚ, σε: Ενημερωτικό Δελτίο ΕΕΤΤ, Τεύχος 16ο Απρίλιος 2008.
[169] Βλ. Άρθρο 1 παρ. 4 Οδηγία 2008/6/ΕΚ.
[170] Βλ. Σημείο 26 Προοίμιο Οδηγίας 2008/6/ΕΚ.
[171] Βλ. Σημείο 26 και σημείο 59 Προοίμιο Οδηγίας 2008/6/ΕΚ.
[172] Βλ. Σημείο 26 Προοίμιο και άρθρο 7 παρ. 3 Οδηγίας 2008/6/ΕΚ.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

Η ανάθεση της καθολικής υπηρεσίας λαμβάνει χώρα με επιλογή και απόφαση του Υπουργού Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων, σύμφωνα με τις αρχές της διαφάνειας, της απαγόρευσης των διακρίσεων και της αναλογικότητας, στο δημόσιο ή ιδιωτικό φορέα που παρέχει την καθολική υπηρεσία στο σύνολο της Επικράτειας[173]. Επιπλέον, στο φορέα παροχής καθολικής υπηρεσίας ανατίθεται κατ' αποκλειστικότητα και το δικαίωμα έκδοσης γραμματοσήμων και η συναφής φιλοτελική δραστηριότητα[174].

Η σύμβαση ανάθεσης οφείλει να καθορίζει α) τους όρους και προϋποθέσεις παροχής της καθολικής υπηρεσίας, β) τις κυρώσεις σε περίπτωση μη τήρησης των προβλεπόμενων όρων και προϋποθέσεων, γ) τη μέγιστη κατ' αποκοπή αποζημίωση των χρηστών σε περίπτωση πλημμελούς παροχής υπηρεσιών[175], δ) το περιεχόμενο και την ποιότητα της καθολικής υπηρεσίας, ε) τους όρους κατάρτισης των τιμολογίων, στ) τις τυχόν υποχρεώσεις εξυπηρέτησης του διεθνούς ταχυδρομείου, σύμφωνα με τους όρους της Παγκόσμιας Ταχυδρομικής Ένωσης[176]. Επίσης, η εν λόγω σύμβαση υπέχει θέση όλων των αδειών[177] που απαιτούνται για την παροχή των ταχυδρομικών υπηρεσιών[178] οι οποίες περιλαμβάνονται σε αυτήν[179].

Περαιτέρω, ως εθνική ρυθμιστική αρχή στο νόμο ορίζεται η ΕΕΤΤ[180]. Η ΕΕΤΤ κοινοποιεί την ταυτότητα του φορέα παροχής καθολικής υπηρεσίας στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ελέγχει την τήρηση των όρων της σύμβασης, επιβάλλει κυρώσεις[181] και ενημερώνει την Ευρωπαϊκή Επιτροπή σχετικά με τα μέτρα που έχουν ληφθεί για την εξασφάλιση της καθολικής υπηρεσίας[182]. Επιπλέον, εισηγείται στον Υπουργό Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων την επανεξέταση τουλάχιστον ανά

[173]Βλ. Άρθρο 7 παρ. 1 Ν 4053/2012.; Υπουργική απόφαση 9023/192/2012 Παράταση ισχύος της υπ' αριθμ. 58134/2275/08-01-2010 (ΦΕΚ Β' 42) Υπουργικής Απόφασης "Επανακαθορισμός των ποιοτικών προδιαγραφών και των όρων παροχής της Καθολικής Ταχυδρομικής Υπηρεσίας"; Υπουργική απόφαση 7728/190/2013 "Ορισμός περιεχομένου που εμπίπτει στην Καθολική Ταχυδρομική Υπηρεσία (Κ.Υ.)"; Υπουργική Απόφαση 72142/1663/2014 "Καθορισμός της ποιότητας των παρεχόμενων καθολικών εθνικών και ενδοκοινοτικών ταχυδρομικών υπηρεσιών".
[174] Βλ. Άρθρο 7 παρ. 4 Ν 4053/2012.
[175] Βλ. Άρθρο 7 παρ. 2 Ν 4053/2012.
[176] Βλ. Άρθρο 7 παρ. 3 Ν 4053/2012.
[177] Βλ. Άρθρο 12 επ. Ν 2668/1998 και άρθρο 11 επ. Ν 4053/2012.
[178] Βλ. Ασημακοπούλου, Ε., ό.π., σελ. 734 επ.
[179] Βλ. Άρθρο 7 παρ. 3 Ν 4053/2012.
[180] Βλ. Άρθρο 7 παρ. 1 Ν 4053/2012.
[181] Βλ. Άρθρο 7 παρ. 2 Ν 4053/2012.
[182] Βλ. Άρθρο 7 παρ. 1 Ν 4053/2012.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

εξαετία, και επαναδιαπραγμάτευση των όρων και του τρόπου παροχής της καθολικής υπηρεσίας της σύμβασης ανάθεσης[183].

Αναφορικά με την επιλογή ΦΠΚΥ και παρά την πρόβλεψη της 3ης Οδηγίας για τη δυνατότητα συνύπαρξης περισσότερων ΦΠΚΥ είτε με την παροχή των υπηρεσιών τους σε διαφορετικά τμήματα της επικράτειας είτε με την διανομή σε αυτούς των ποικίλων συνιστωσών της Καθολικής Υπηρεσίας[184], ο εθνικός νομοθέτης κάνει λόγο για ένα μόνο ΦΠΚΥ (ΕΛΤΑ). Επιφυλάσσει, ωστόσο, τη δυνατότητα του φορέα να εκχωρεί μέρος των δικαιωμάτων και υποχρεώσεών του σε τρίτους φορείς για τμήματα της Επικράτειας, προς μέγιστη διασφάλιση της ποιοτικής παροχής της καθολικής υπηρεσίας[185].

Η συστηματική και τελεολογική ερμηνεία του κειμένου της 3ης Οδηγίας, σχετικά με τη δυνατότητα για επιλογή ενός ή περισσοτέρων ΦΠΚΥ, που βρίσκεται εγγύτερα στο πνεύμα του ενωσιακού δικαίου του ανταγωνισμού, αφήνει χώρο στην κατά το δυνατό πιο ελεύθερη ρύθμιση της αγοράς[186]. Η επιλογή αυτή του εθνικού νομοθέτη για την πρόβλεψη ενός ΦΠΚΥ (ΕΛΤΑ) για όλη την επικράτεια στηρίχτηκε στις γεωγραφικές και πληθυσμιακές ιδιαιτερότητες της ελληνικής αγοράς[187]. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του νόμου 4053/2012 στη χώρα μας η ταχυδρομική αγορά είναι μικρή σε σχέση με τις αγορές των άλλων ευρωπαϊκών χωρών, ο βαθμός συγκέντρωσης των ταχυδρομικών δραστηριοτήτων των αστικών κέντρων Αττική, Μακεδονία και Πελοπόννησο φτάνει το 85% της συνολικής δραστηριότητας, ενώ εξαιτίας του ανάγλυφου της χώρας προκύπτουν υψηλότερα κόστη στις ορεινές και νησιωτικές περιοχές με κίνδυνο τη δημιουργία στρεβλώσεων υπέρ των φορέων που θα δραστηριοποιούνται στις αστικές περιοχές [188].

Γ. Χρηματοδότηση ΦΠΚΥ (αρ. 8 ν. 4053/2012)

Η χρηματοδότηση της καθολικής ταχυδρομικής υπηρεσίας στην Ελλάδα πραγματοποιείται με επιμερισμό του καθαρού κόστους μεταξύ του ΦΠΚΥ, των

[183] Βλ. Άρθρο 7 παρ. 3 Ν 4053/2012.
[184] Βλ. Σημείο 23 Προοίμιο Οδηγίας 2008/6/ΕΚ.
[185] Βλ. Άρθρο 7 παρ. 2 Ν 4053/2012.
[186] Βλ. Ασημακοπούλου, Ε., ό.π., σελ. 738.
[187] Βλ. Ασημακοπούλου, Ε., ό.π., σελ. 738.
[188] Βλ. Ασημακοπούλου, Ε., ό.π., σελ. 738.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

λοιπών φορέων που παρέχουν ταχυδρομικές υπηρεσίες στην ελληνική επικράτεια και του κράτους σύμφωνα με το Ν 4053/2012. Αναλυτικά, το καθαρό κόστος παροχής της καθολικής υπηρεσίας επιβαρύνει τον φορέα παροχής καθολικής υπηρεσίας κατά το μέρος παροχής ταχυδρομικών υπηρεσιών εντός της καθολικής υπηρεσίας, τους φορείς παροχής ταχυδρομικών υπηρεσιών εντός της καθολικής υπηρεσίας και τον Κρατικό Προϋπολογισμό[189]. Το καθαρό κόστος υπολογίζεται ως η διαφορά μεταξύ του κόστους λειτουργίας του ΦΠΚΥ με υποχρέωση παροχής Καθολικής Υπηρεσίας και του κόστους λειτουργίας του ίδιου φορέα χωρίς την υποχρέωση παροχής Καθολικής Υπηρεσίας[190].

Υπό το προϊσχύον νομοθετικό καθεστώς για τη λειτουργία της ταχυδρομικής αγοράς (ν. 2668/1998) προβλεπόταν η σύσταση ταμείου αποζημίωσης για τη χρηματοδότηση της καθολικής υπηρεσίας, η οποία όμως δεν υλοποιήθηκε ποτέ[191]. Το ισχύον νομοθετικό κείμενο στο άρθρο 8 (Χρηματοδότηση Καθολικής Υπηρεσίας) του παρόντος ν. 4053/2013 εμφανίζεται βελτιωμένο συγκριτικά με την αρχική διατύπωση του σχεδίου που τέθηκε σε δημόσια διαβούλευση. Συγκεκριμένα, ενώ στο σχέδιο προβλεπόταν η σύσταση και άμεση λειτουργία ταμείου αποζημιώσεως εντός έξι μηνών από την ψήφιση του νόμου, δεν διευκρινιζόταν αν ο επιμερισμός αφορούσε μόνο τους φορείς κατόχους Ειδικής Άδειας (συμπεριλαμβανομένου του ΦΠΚΥ) για παροχή καθολικών υπηρεσιών ή και τους κατόχους Γενικών Αδειών[192].

Σύμφωνα με τον ψηφισθέντα νόμο, με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων καθορίζεται το μέρος του καθαρού κόστους παροχής της καθολικής υπηρεσίας που επιβαρύνει τον Κρατικό Προϋπολογισμό και με εισήγηση της ΕΕΤΤ καθορίζεται ο τρόπος επιμερισμού του μέρους του καθαρού κόστους που επιβαρύνει τους φορείς παροχής ταχυδρομικής υπηρεσίας λαμβάνοντας υπόψη, μεταξύ άλλων, τη γεωγραφική κατανομή του εκτελούμενου από κάθε φορέα ταχυδρομικού έργου και τα αντιστοιχούντα σε αυτό έσοδα. Το αναλογούν ποσό για το καθαρό κόστος παροχής της Καθολικής Υπηρεσίας

[189] Βλ. Άρθρο 8 παρ. 1 Ν 4053/2012.
[190] Βλ. Ασημακοπούλου, Ε., ό.π., σελ. 739 με περαιτέρω παραπομπή σε Βαρσάμης, Χ., πρακτικά ομιλίας του ως Διευθύνων Σύμβουλος της ΕΛΤΑ με θέμα «Ρυθμιστικό πλαίσιο για την Απελευθέρωση της Αγοράς» στην ημερίδα της ΕΕΤΤ την 25.04.2012 «Η ταχυδρομική Αγορά στην τελική ευθεία για την Απελευθέρωση: νέα δεδομένα, νέες δράσεις, νέα προϊόντα».
[191] Βλ. Ασημακοπούλου, Ε., ό.π., σελ. 739.
[192] Βλ. Ασημακοπούλου, Ε., ό.π., σελ. 739.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

δέον να επιμερίζεται με τρόπο διαφανή, αντικειμενικό και ουδέτερο[193] ενώ η ΕΕΤΤ είναι αρμόδια για τον υπολογισμό, την εξατομίκευση, την είσπραξη και την απόδοση των εισφορών στο ΦΠΚΥ[194]. Το μέρος που επιβαρύνει τον Κρατικό Προϋπολογισμό, αποδίδεται απευθείας στο δικαιούχο ΦΠΚΥ[195]. Τέλος, διευκρινίζεται ότι η παροχή πρόσθετων υπηρεσιών πέραν των υποχρεώσεων της καθολικής υπηρεσίας, όπως η διανομή συντάξεων και χρηματικών ενταλμάτων, δεν υπόκειται σε μηχανισμούς αποζημίωσης που απαιτούν τη συνεισφορά φορέων παροχής ταχυδρομικών υπηρεσιών, αλλά δύναται να χρηματοδοτείται σύμφωνα με τους κανόνες του Ευρωπαϊκού Δικαίου περί κρατικών ενισχύσεων[196].

Δ. Γενική και Ειδική άδεια παροχής ταχυδρομικών υπηρεσιών (αρ. 20 ν. 4053/2012)

Η χορήγηση Γενικών και Ειδικών Αδειών παροχής ταχυδρομικών υπηρεσιών ρυθμίζεται από τη συνδυαστική εφαρμογή των άρθρων 11 και 12 ν. 4053/2012. Αναφορικά με τη Γενική Άδεια, επιτρέπεται η παροχή όλων των ταχυδρομικών υπηρεσιών, πλην των καθολικών υπηρεσιών του άρθρου 6 ν. 4053/2012, από φυσικά ή νομικά πρόσωπα υπό καθεστώς γενικής άδειας, μετά την εγγραφή τους στο Μητρώο Ταχυδρομικών Επιχειρήσεων που τηρείται στην ΕΕΤΤ[197]. Για την εγγραφή δε στο Μητρώο Ταχυδρομικών Επιχειρήσεων απαιτείται υποβολή Δήλωσης Παροχής Ταχυδρομικών Υπηρεσιών της επιχείρησης, όπου περιλαμβάνονται τα απαιτούμενα στοιχεία. Τα τελευταία θα αναφέρονται σε Κανονισμό που θα εκδώσει η ΕΕΤΤ [198].

Περαιτέρω, συγκριτικά με το προηγούμενο καθεστώς αδειοδότησης, παρατηρείται ότι η αδειοδότηση εταιριών με Γενική Άδεια διευκολύνεται, εφόσον πια δεν απαιτείται εγκριτική απόφαση της ρυθμιστικής αρχής παρά μόνο εγγραφή στο Μητρώο[199]. Κατά τα λοιπά, οι όροι και οι προϋποθέσεις απόκτησης Γενικής όπως και Ειδικής Άδειας για μια εταιρία αφήνονται να ρυθμιστούν με κανονισμούς που θα εκδώσει η ΕΕΤΤ[200].

---

[193] Βλ. Άρθρο 8 παρ. 2 Ν 4053/2012.
[194] Βλ. Άρθρο 8 παρ. 3 Ν 4053/2012.
[195] Βλ. Άρθρο 8 παρ. 4 Ν 4053/2012.
[196] Βλ. Άρθρο 8 παρ. 5 Ν 4053/2012.
[197] Βλ. Άρθρο 11 παρ. 1 Ν 4053/2012.
[198] Βλ. Άρθρο 11 παρ. 2 και 3 Ν 4053/2012.
[199] Βλ. Ασημακοπούλου, Ε., ό.π., σελ. 739.
[200] Βλ. Ασημακοπούλου, Ε., ό.π., σελ. 739.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

Σε περίπτωση αμφιβολίας ως προς την υπαγωγή των αιτούμενων ταχυδρομικών υπηρεσιών στο καθεστώς των γενικών ή ειδικών αδειών, η ΕΕΤΤ, με απόφασή της που εκδίδεται μέσα σε έξι (6) εβδομάδες από την παραλαβή της σχετικής Δήλωσης, θέτει προσωρινούς όρους παροχής και επιτρέπει την παροχή των αιτούμενων υπηρεσιών ή απορρίπτει προσωρινά τη Δήλωση και ενημερώνει τον αιτούντα για τους λόγους της απόρριψης. Η έκδοση της απόφασης των οριστικών όρων παροχής των υπηρεσιών ή η οριστική απόρριψη της Δήλωσης και η ενημέρωση του παρόχου ότι καλείται να λάβει ειδική άδεια, πρέπει να γίνει αιτιολογημένα από την ΕΕΤΤ μέσα σε ένα (1) μήνα από την έκδοση της αρχικής απόφασης[201]. Σε περίπτωση πλήρους διακοπής παροχής ταχυδρομικών υπηρεσιών για διάστημα μεγαλύτερο των δώδεκα (12) μηνών επέρχεται διαγραφή από το Μητρώο και για την επαναλειτουργία της επιχείρησης απαιτείται υποβολή νέας Δήλωσης[202].

Τέλος, όσον αφορά στην απόκτηση Ειδικής Άδειας, αυτή χορηγείται για την παροχή των υπηρεσιών της παραγράφου 4 του άρθρου 6 ν. 4053/2012, καθώς και για την παροχή ταχυδρομικών υπηρεσιών που, κατά την κρίση της ΕΕΤΤ, δεν διαφέρουν σημαντικά από την καθολική ταχυδρομική υπηρεσία[203]. Ουσιαστικά διασφαλίζεται η ισότιμη μεταχείριση των επιχειρήσεων που παρέχουν υπηρεσίες υπό το καθεστώς Ειδικής Άδειας. Για τη χορήγηση των ειδικών αδειών υποβάλλεται στην ΕΕΤΤ αίτηση του φορέα παροχής ταχυδρομικών υπηρεσιών, με περιεχόμενο και απαραίτητα συμπληρωματικά έγγραφα και στοιχεία, τα οποία αναφέρονται αναλυτικά στον Κανονισμό που εκδίδει η ΕΕΤΤ [204]. Οι ειδικές άδειες χορηγούνται μέσα σε έξι (6) εβδομάδες από την υποβολή αίτησης και όλων των απαιτούμενων δικαιολογητικών[205].

Ε. Απαλλαγή ΕΛΤΑ από το ΦΠΑ (αρ. 135 Ι α Οδηγία 2006/112/ΕΚ)

Όπως αναπτύχθηκε στην προηγούμενη ενότητα του παρόντος κεφαλαίου, σύμφωνα με το άρθρο 135 παρ. 1 περ. α) Οδηγία 2006/112/ΕΚ, τα κράτη μέλη απαλλάσσουν από την υποχρέωση εισφοράς ΦΠΑ τις παροχές υπηρεσιών και τις παρεπόμενες προς τις παροχές αυτές παραδόσεις αγαθών, οι οποίες

[201] Βλ. Άρθρο 11 παρ. 5 Ν 4053/2012.
[202] Βλ. Άρθρο 11 παρ. 4 Ν 4053/2012.
[203] Βλ. Άρθρο 12 παρ. 1 Ν 4053/2012.
[204] Βλ. Άρθρο 12 παρ. 3 Ν 4053/2012.
[205] Βλ. Άρθρο 12 παρ. 4 Ν 4053/2012.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

πραγματοποιούνται από τις δημόσιες ταχυδρομικές υπηρεσίες, με εξαίρεση τη μεταφορά προσώπων και τις τηλεπικοινωνίες. Σε συνδυασμό με το άρθρο 21 παρ. 2 ν. 4053/2012 που ορίζει ότι η ΕΛΤΑ ΑΕ παραμένει φορέας παροχής καθολικής υπηρεσίας έως τις 31.12.2028, συνάγεται ότι η απαλλαγή της ανωτέρω Οδηγίας εφαρμόζεται για την ελληνική ταχυδρομική αγορά στην επιχείρηση ΕΛΤΑ ΑΕ ως θεμιτή διακριτική μεταχείρισή της ως ΦΠΚΥ.

III. Η φοροαπαλλαγή των ΕΛΤΑ ως παράδειγμα κρατικής ενίσχυσης ΦΠΚΥ υπό το πρίσμα της ενωσιακής νομολογίας (Υπόθεση C 357/07 ΔΕΕ)

Μετά την παράθεση των ανωτέρω νομοθετικών ρυθμίσεων για την υλοποίηση της πολιτικής της απελευθέρωσης της ταχυδρομικής αγοράς ακολουθεί η διακρίβωση της περαιτέρω εξειδίκευσης τους μέσα από την εφαρμογή και ερμηνεία τους από το ΔΕΕ (Υπόθεση C-357/07) κατά τον έλεγχο της συμβατότητας των κρατικών ενισχύσεων προς ΦΠΚΥ, και δη της προαναφερθείσας απαλλαγής τους από τον ΦΠΑ, με τον ελεύθερο ανταγωνισμό.

Η παρουσίαση του περιεχομένου της εν λόγω απόφασης συνίσταται αρχικά στον εν είδη εισαγωγής προσδιορισμό του αντικειμένου της κύριας και παρεμπίπτουσας δίκης (κάτωθι Α), στην ακόλουθη ερμηνεία της έννοιας δημόσιων ταχυδρομικών υπηρεσιών που προβλέπει η διάταξη στην έκτη οδηγία περί απαλλαγής από τον ΦΠΑ (κάτωθι Β) και τέλος στην ερμηνεία των συνθηκών και προϋποθέσεων φοροαπαλλαγής όπως αυτές καθορίζονται στην εν λόγω διάταξη με γνώμονα τον επιδιωκόμενο σκοπό της καθολικής υπηρεσίας της διάταξης της οδηγίας 97/67 (κάτωθι Γ).

Α. Πραγματικά περιστατικά

Το πραγματικό περιεχόμενο που καλείται παρεμπιπτόντως να εξετάσει το ΔΕΕ προκύπτει από το αντικείμενο –ήτοι διάδικοι και διαφορά- της κύριας δίκης (κάτωθι 1) του Διοικητικού Δικαστηρίου του High Court of Justice και τα προδικαστικά ερωτήματα (κάτωθι 2) που απευθύνει στο ΔΕΕ για την επίλυση της διαφοράς.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

1. Αντικείμενο της κύριας δίκης

Ως διάδικα μέρη στην κύρια δίκη παρέστησαν η Royal Mail και η TNT Post ενώ η επίδικη διαφορά αφορούσε τη σύμβαση συνεργασίας που συνδέει τις δύο επιχειρήσεις παροχής ταχυδρομικών υπηρεσιών.

Αναφορικά με το πρώτο διάδικο μέρος την Royal Mail, αυτή αποτελεί τον μοναδικό φορέα παροχής καθολικής υπηρεσίας στο Ηνωμένο Βασίλειο και λειτουργεί «στο πλαίσιο ενός νομικού καθεστώτος γενικού συμφέροντος (ΥΓΟΣ), το οποίο εφαρμόζεται ειδικώς στη Royal Mail και το οποίο τη διαφοροποιεί σε σχέση με όλους τους άλλους ταχυδρομικούς φορείς»[206]. «… σύμφωνα με τους όρους της άδειας της οποίας είναι κάτοχος […] το 90 % περίπου των δραστηριοτήτων της, μετρουμένων με βάση τον κύκλο εργασιών, υπόκειται σε κανονιστικούς όρους και απαιτήσεις που έχουν επιβληθεί μόνο στη Royal Mail και σε κανέναν άλλο ταχυδρομικό φορέα στο Ηνωμένο Βασίλειο»[207].

Για το λόγο αυτό η Royal Mail διαθέτει ολοκληρωμένο εθνικό δίκτυο για τη συλλογή και διανομή ταχυδρομικών αντικειμένων που εξυπηρετεί ιδιώτες και επιχειρήσεις 6 ημέρες την εβδομάδα και παρέχει μεγάλο φάσμα ταχυδρομικών υπηρεσιών[208]. Οι δε ταχυδρομικές υπηρεσίες που παρέχει αντιπροσωπεύουν το μεγαλύτερο μέρος τόσο του συνολικού όγκου της αλληλογραφίας που χειρίζεται η εταιρία αυτή όσο και των συνολικών εσόδων που πραγματοποιεί από τις ταχυδρομικές δραστηριότητές της[209].

Αντίστοιχα, η αντίδικος εταιρία TNT Post, ανήκει στο διεθνή όμιλο TNT και παρέχει στο Ηνωμένο Βασίλειο ταχυδρομικές υπηρεσίες «αρχικού σταδίου»[210] για την εμπορική αλληλογραφία των πελατών της. Ειδικότερα, οι δραστηριότητές της συνίστανται στη συλλογή της αλληλογραφίας, στη διαλογή, καθώς και στην οδική μεταφορά σε περιφερειακή αποθήκη της Royal Mail της αλληλογραφίας αυτής. Σημειωτέον ότι η TNT Post δεν παρέχει καμία υπηρεσία «τελικού σταδίου»[211], ήτοι διανομής της αλληλογραφίας που έχει αποτελέσει αντικείμενο συλλογής, διαλογής

---

[206] Βλ. ΔΕΕ, Υπόθεση C-357/07, TNT Post vs. The Commissioners for Her Majesty's Revenue and Customs, Συλλογή 2009, σκέψη 14.
[207] Βλ. ΔΕΕ, Υπόθεση C-357/07, ό.π., σκέψη 15.
[208] Βλ. Υπόθεση C-357/07, ό.π., σκέψη 14.
[209] Βλ. ΔΕΕ, Υπόθεση C-357/07, ό.π., σκέψη 15.
[210] Βλ. ΔΕΕ, Υπόθεση C-357/07, ό.π., σκέψη 16.
[211] Βλ. ΔΕΕ, Υπόθεση C-357/07, ό.π., σκέψη 17.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

και οδικής μεταφοράς σε περιφερειακή αποθήκη της Royal Mail από την TNT Post. Για τις υπηρεσίες τελικού σταδίου έχει δε συνάψει σχετική σύμβαση με τη Royal Mail. «Η σύμβαση αυτή καταρτίστηκε σύμφωνα με έναν από τους όρους της άδειας που κατέχει η Royal Mail, σύμφωνα με τον οποίο οφείλει να παρέχει πρόσβαση στα ταχυδρομικά καταστήματά της σε όποιον ταχυδρομικό φορέα ή χρήστη το ζητήσει και να διαπραγματεύεται καλόπιστα προκειμένου να συμφωνηθούν οι όροι της εν λόγω προσβάσεως».

Περαιτέρω, αναφορικά με κύριο ζήτημα της υποθέσεως και δη την φορολόγηση/φοροαπαλλαγή της εμπορικής αλληλογραφίας το αιτούν δικαστήριο διευκρινίζει επίσης ότι, «..όσον αφορά την εμπορική αλληλογραφία, που αντιπροσωπεύει το 85 % του όγκου της αλληλογραφίας που διαχειρίζεται η TNT Post στο Ηνωμένο Βασίλειο, η κύρια αγορά της βρίσκεται στον τομέα των χρηματοοικονομικών υπηρεσιών. Δεδομένου ότι τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα δεν είναι σε θέση να ανακτήσουν όλον το ΦΠΑ που καταβάλλουν επί των εισροών, είναι προς το εμπορικό συμφέρον της TNT Post να ελαχιστοποιεί τα ποσά του ΦΠΑ με τα οποία πρέπει να χρεώνει τους πελάτες της»[212].

Σύμφωνα όμως με τον νόμο του 1994, περί του φόρου προστιθεμένης αξίας, όπως τροποποιήθηκε με τον νόμο περί ταχυδρομικών υπηρεσιών, η εκ μέρους της Royal Mail μεταφορά ταχυδρομικών δεμάτων, στην οποία πρέπει να υπαχθούν οι επιστολές, απαλλάσσεται του ΦΠΑ, ενώ οι παρεχόμενες από την TNT Post υπηρεσίες, οι οποίες κατ’ αυτήν ταυτίζονται με τις παρεχόμενες από τη Royal Mail, υπόκεινται σε ΦΠΑ με τον κανονικό συντελεστή του 17,5 %»[213].

2. Τα προδικαστικά ερωτήματα

Θεωρώντας ότι για την επίλυση της ανωτέρω περιγραφείσας διαφοράς απαιτείται προηγουμένως η ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου, το High Court of Justice (England & Wales), Queen’s Bench Division (Administrative Court), αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο ΔΕΚ τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα[214]:

[212] Βλ. ΔΕΕ, Υπόθεση C-357/07, ό.π., σκέψη 18.
[213] Βλ. ΔΕΕ, Υπόθεση C-357/07, ό.π., σκέψη 19.
[214] Βλ. ΔΕΕ, Υπόθεση C-357/07, ό.π., σκέψη 20.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

1) Το πρώτο σκέλος του προδικαστικού ερωτήματος αφορούσε την ενδεδειγμένη ερμηνεία της έκφρασης “δημόσιες ταχυδρομικές υπηρεσίες” που περιέχεται στο άρθρο 13α, παράγραφος 1, στοιχείο α΄, της [έκτης οδηγίας] και ειδικότερα το εάν επηρεάζεται η ερμηνεία από την απελευθέρωση της ταχυδρομικής αγοράς σε ένα κράτος μέλος, χωρίς αποκλειστικές υπηρεσίες υπό την έννοια της οδηγίας [97/67] και από την ύπαρξη ενός και μόνον καθορισμένου φορέα παροχής καθολικής υπηρεσίας ο οποίος έχει γνωστοποιηθεί στην Επιτροπή σύμφωνα με την οδηγία αυτή (όπως η Royal Mail στο Ηνωμένο Βασίλειο); Επιπρόσθετα και υπό τις συνθήκες της υπό κρίση υποθέσεως, το ΔΕΚ ερωτάτο εάν η έκφραση αυτή περιλαμβάνει μόνον το μοναδικό καθορισμένο φορέα παροχής καθολικής υπηρεσίας (όπως η Royal Mail στο Ηνωμένο Βασίλειο) ή και έναν ιδιωτικό ταχυδρομικό φορέα (όπως η TNT Post);

2) Το δεύτερο σκέλος του προδικαστικού ερωτήματος αφορούσε στις συνθήκες της υπό κρίση υποθέσεως, και ειδικότερα το εάν πρέπει το άρθρο 13α, παράγραφος 1, στοιχείο α΄, της έκτης οδηγίας περί ΦΠΑ να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι επιβάλλει ή επιτρέπει σε ένα κράτος μέλος να απαλλάσσει όλες τις ταχυδρομικές υπηρεσίες που παρέχονται από “τις δημόσιες ταχυδρομικές υπηρεσίες”;

3) Το τρίτο σκέλος του προδικαστικού ερωτήματος προς το ΔΕΚ αφορούσε στην παροχή διευκρινίσεων σχετικά με το εάν στα κράτη μέλη επιβάλλεται ή επιτρέπεται να απαλλάσσουν μερικές, αλλά όχι όλες, από τις υπηρεσίες που παρέχονται από “τις δημόσιες ταχυδρομικές υπηρεσίες”, με γνώμονα ποια κριτήρια πρέπει να προσδιοριστούν οι υπηρεσίες αυτές;

Β. Ερμηνεία έννοιας δημόσιων υπηρεσιών

Επί του πρώτου σκέλους του προδικαστικού ερωτήματος, το Δικαστήριο κατά τη γραμματική ερμηνεία της διατάξεως του άρθρου 13α, παράγραφος 1, στοιχείο α΄, της έκτης οδηγίας έκρινε ότι οι λέξεις «δημόσιες ταχυδρομικές υπηρεσίες» δηλούν τα όργανα διαχείρισης που πραγματοποιούν τις απαλλασσόμενες παροχές υπηρεσιών και ότι οι παροχές αυτές πρέπει να πραγματοποιούνται από φορέα ο οποίος μπορεί να χαρακτηριστεί «δημόσια ταχυδρομική υπηρεσία» υπό

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

οργανική έννοια[215]. Η ερμηνεία δεν διαφοροποιείται από το αν ο κλάδος έχει απελευθερωθεί σε ένα κράτος μέλος[216]. Σε συμφωνία, μάλιστα, και με την ουσιαστική ερμηνεία της έννοιας του άρθρου 7 της οδηγίας 97/67, οι κατ' αποκλειστικότητα παρεχόμενες ταχυδρομικές υπηρεσίες ανατίθενται λαμβάνοντας υπόψη και την ιδιότητα του παρέχοντος τις υπηρεσίες αυτές[217].

Γ. Απαλλαγή

Η κανονιστική ισχύς της απαλλαγής από τον ΦΠΑ που προβλέπει η προρρηθείσα εξαιρετική διάταξη στην έκτη οδηγία εξειδικεύεται μέσα από α) τον προσδιορισμό των προϋποθέσεων φοροαπαλλαγής μιας δημόσιας ταχυδρομικής υπηρεσίας (κάτωθι 1), β) τη διακρίβωση των κριτηρίων οριοθέτησης της έκτασης της εν λόγω απαλλαγής (κάτωθι 2) και γ) την ερμηνεία των όρων χορήγησης της (κάτωθι 3).

1. Γενικές προϋποθέσεις καθορισμού απαλλαγής δημοσίων υπηρεσιών στην ταχυδρομική αγορά

Η απαλλαγή που προβλέπεται στο άρθρο 13α παράγραφος 1, στοιχείο α΄, της έκτης οδηγίας, αποτελεί παρέκκλιση από τη γενική αρχή της φορολογικής ουδετερότητας κατά την οποία ΦΠΑ εισπράττεται για κάθε παροχή υπηρεσιών που πραγματοποιείται εξ επαχθούς αιτίας από πρόσωπο που υπόκειται στον φόρο[218]. Η παρέκκλιση αυτή δικαιολογείται από τους σκοπούς που επιδιώκονται με την εν λόγω απαλλαγή και αφορούν στην προαγωγή μιας δραστηριότητας γενικού συμφέροντος[219]. Επομένως, οι προϋποθέσεις που χρησιμοποιούνται για τον καθορισμό της απαλλαγής απαιτούν στενή ερμηνεία και σύμφωνη με τους εν λόγω σκοπούς[220].

Ειδικότερα στον ταχυδρομικό τομέα, ο σκοπός διασφάλισης της δραστηριότητας γενικού συμφέροντος αναφέρεται στην παροχή, με μειωμένο κόστος,

[215] Βλ. ΔΕΕ, Υπόθεση C-357/07, ό.π., σκέψεις 27 και 28.
[216] Βλ. ΔΕΕ, Υπόθεση C-357/07, ό.π., σκέψεις 28 και 29.
[217] Βλ. ΔΕΕ, Υπόθεση C-357/07, ό.π., σκέψεις 30.
[218] Βλ. ΔΕΕ, Υπόθεση C-357/07, ό.π., σκέψη 31.
[219] Βλ. ΔΕΕ, Υπόθεση C-357/07, ό.π., σκέψη 32.
[220] Βλ. ΔΕΕ, Υπόθεση C-357/07, ό.π., σκέψη 31.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

ταχυδρομικών υπηρεσιών που να ανταποκρίνονται στις βασικές ανάγκες του πληθυσμού[221]. Συμπίπτει, δηλαδή, με τον ουσιαστικό σκοπό της καθολικής ταχυδρομικής υπηρεσίας που προβλέπεται στην οδηγία 97/67[222]. Αν και η νομική βάση των δύο ανωτέρω διατάξεων είναι διαφορετική, οι δημόσιες ταχυδρομικές υπηρεσίες κατά την έννοια του άρθρου 13α παράγραφος 1, στοιχείο α΄, της έκτης οδηγίας, μπορούν να ερμηνευθούν με αναφορά στις ταχυδρομικές υπηρεσίες που εξασφαλίζουν το σύνολο ή τμήμα της καθολικής κατά το άρθρο 3 της οδηγίας 97/67 ταχυδρομικής υπηρεσίας εντός κράτους μέλους[223].

Περαιτέρω, η αρχή της φορολογικής ουδετερότητας δε διακρίνει μεταξύ δημόσιων ή ιδιωτικών φορέων που πραγματοποιούν τις ίδιες πράξεις[224]. Εν προκειμένω, για να εκτιμηθεί το αν οι παροχές ταχυδρομικών υπηρεσιών είναι συγκρίσιμες ή όχι, πρέπει να ληφθεί υπόψη το πλαίσιο εντός του οποίου οι παροχές αυτές πραγματοποιούνται[225]. Όπως περιγράφηκε ανωτέρω, η Royal Mail παρέχει ταχυδρομικές υπηρεσίες υπό το νομικό καθεστώς που πλαισιώνεται από την άδεια της οποίας είναι κάτοχος και επιβάλλει υποχρεώσεις που συνδέονται με την ιδιότητά της ως φορέα παροχής της καθολικής υπηρεσίας. Το καθεστώς αυτό, ωστόσο, είναι σύμφωνα με τα προαναφερθέντα ουσιωδώς διαφορετικό από αυτό υπό το οποίο παρέχει τέτοιες υπηρεσίες ένας φορέας, όπως η TNT Post[226].

2. Έκταση απαλλαγής

Επί του δεύτερου και του τρίτου σκέλους του προδικαστικού ερωτήματος, τα οποία συνεξέτασε[227], το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι κριτήριο για την έκταση της απαλλαγής που εφαρμόζεται στο ταχυδρομικό έργο που παρέχουν οι δημόσιες ταχυδρομικές υπηρεσίες, αποτελεί η εγγενής φύση[228] των παρεχόμενων υπηρεσιών υπό την ιδιότητά τους αυτή και η συνέπειά τους με τον επιδιωκόμενο -διά της απαλλαγής- σκοπό γενικού συμφέροντος[229]. Το Δικαστήριο έκρινε δε ότι η απαλλαγή εκτείνεται σε όλο το φάσμα των εν γένει ταχυδρομικών δραστηριοτήτων και των

[221] Βλ. ΔΕΕ, Υπόθεση C-357/07, ό.π., σκέψη 33.
[222] Βλ. ΔΕΕ, Υπόθεση C-357/07, ό.π., σκέψη 34.
[223] Βλ. ΔΕΕ, Υπόθεση C-357/07, ό.π., σκέψεις 35 και 36.
[224] Βλ. ΔΕΕ, Υπόθεση C-357/07, ό.π., σκέψεις 36 και 37.
[225] Βλ. ΔΕΕ, Υπόθεση C-357/07, ό.π., σκέψη 38.
[226] Βλ. ΔΕΕ, Υπόθεση C-357/07, ό.π., σκέψη 39.
[227] Βλ. ΔΕΕ, Υπόθεση C-357/07, ό.π., σκέψη 41.
[228] Βλ. ΔΕΕ, Υπόθεση C-357/07, ό.π., σκέψη 43.
[229] Βλ. ΔΕΕ, Υπόθεση C-357/07, ό.π., σκέψη 44.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

παρεπόμενων προς τις παροχές αυτές παραδόσεων αγαθών που ικανοποιούν το καθολικό δικαίωμα επί των ταχυδρομικών υπηρεσιών και καλύπτουν τις βασικές ανάγκες του πληθυσμού[230].

3. Ερμηνεία όρων απαλλαγής

Οι απαλλασσόμενες παροχές υπηρεσιών και οι παρεπόμενες προς τις παροχές αυτές παραδόσεις αγαθών συνίστανται μόνο σε αυτές που οι δημόσιες ταχυδρομικές υπηρεσίες πραγματοποιούν υπ' αυτή τους την ιδιότητα, ήτοι υπό την ιδιότητα των δημοσίων ταχυδρομικών υπηρεσιών[231]. Η ερμηνεία αυτή επιβάλλεται, ειδικότερα, λόγω της ανάγκης τηρήσεως της αρχής της φορολογικής ουδετερότητας. Συγκεκριμένα, οι υποχρεώσεις ενός φορέα όπως η Royal Mail, αφορούν μόνον στις ταχυδρομικές υπηρεσίες που παρέχονται υπό την ιδιότητα του φορέα παροχής της καθολικής υπηρεσίας. Οι υποχρεώσεις αυτές διαφοροποιούν το πλαίσιο εντός του οποίου ο φορέας αυτός παρέχει ταχυδρομικές υπηρεσίες σε σχέση με αυτό εντός του οποίου ένας φορέας όπως η TNT Post παρέχει τέτοιου είδους υπηρεσίες[232].

Από τη φύση του επιδιωκόμενου σκοπού, που συνίσταται στην προαγωγή μιας δραστηριότητας γενικού συμφέροντος, προκύπτει ότι η απαλλαγή δεν μπορεί να εφαρμοστεί σε ειδικές υπηρεσίες που μπορούν να διαχωριστούν από την ανωτέρω υπηρεσία γενικού συμφέροντος. Δεν αντιστοιχούν, δηλαδή, στην έννοια της παροχής της καθολικής υπηρεσίας οι υπηρεσίες που ανταποκρίνονται σε ειδικές ανάγκες πελατών, επιχειρηματιών[233] και άλλων ενδιαφερόμενων χρηστών και των οποίων οι όροι και η σύμβαση έχουν αποτελέσει αντικείμενο μεμονωμένης διαπραγμάτευσης[234].

IV. Συμπέρασμα

Από τη συνδυαστική παράθεση του προτύπου του δευτερογενούς ενωσιακού δικαίου και της ενσωμάτωσής του στην εθνική έννομη τάξη μέσω του ν. 4053/2012 δύνανται να συναχθούν α) οι βασικές αρχές της νομοθετικής πολιτικής απελευθέρωσης της ταχυδρομικής αγοράς στην ΕΕ και στην Ελλάδα και β) τα επιμέρους κριτήρια αξιολόγησης της πρακτικής των κρατικών ενισχύσεων στην εν

[230] Βλ. ΔΕΕ, Υπόθεση C-357/07, ό.π., σκέψεις 42 και 43.
[231] Βλ. ΔΕΕ, Υπόθεση C-357/07, ό.π., σκέψη 44.
[232] Βλ. ΔΕΕ, Υπόθεση C-357/07, ό.π., σκέψη 45.
[233] Βλ. ΔΕΕ, Υπόθεση C-357/07, ό.π., σκέψη 46.
[234] Βλ. ΔΕΕ, Υπόθεση C-357/07, ό.π., σκέψη 47 και 48.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

λόγω σχετική αγορά χρησιμοποιώντας ως παράδειγμα την νομολογία του ΔΕΕ σχετικά με την προβλεπόμενη απαλλαγή των ΦΠΚΥ από τον ΦΠΑ.

Ειδικότερα, οι βασικές προτεραιότητες που διέπουν το ενωσιακό πλαίσιο για την απελευθέρωση της ταχυδρομικής αγοράς και όπως προδιαγράφονται από την οδηγία 97/67/ΕΚ συνίστανται α) στην διασφάλιση του καθολικού δικαιώματος ταχυδρομικών υπηρεσιών, υπό την έννοια ότι τα κράτη μέλη υποχρεούνται να διασφαλίζουν καθολικά εντός της επικράτειάς τους το δικαίωμα ισότιμης πρόσβασης σε ταχυδρομικές υπηρεσίες συγκεκριμένης ποιότητας μονίμως σε όλα τα σημεία της επικράτειας, σε τιμές προσιτές για όλους τους χρήστες και με ποιοτικά χαρακτηριστικά που αφορούν τη συχνότητα παροχής της υπηρεσίας, το είδος της διακίνησης και των διακινούμενων αντικειμένων, την έκταση και την πυκνότητα των σημείων επαφής, και την τιμολόγηση, β) στον προσδιορισμό των όρων αποκλειστικής ανάθεσης ταχυδρομικών υπηρεσιών σε φορέα παροχής καθολικών υπηρεσιών με την έννοια της δημόσιας ταχυδρομικής υπηρεσίας, η οποία πρέπει να ερμηνεύεται ως αφορώσα δημόσιους ή ιδιωτικούς φορείς που αναλαμβάνουν να παρέχουν εντός κράτους μέλους το σύνολο ή τμήμα της καθολικής ταχυδρομικής υπηρεσίας, όπως αυτή ορίζεται στο άρθρο 3 της οδηγίας 97/67/ΕΚ και γ) στον καθορισμό των όρων φοροαπαλλαγής των δημόσιων ταχυδρομικών υπηρεσιών.

Η ενσωμάτωση των ανωτέρω επιταγών του δευτερογενούς ενωσιακού δικαίου σχετικά με τις βασικές κατευθύνσεις για την απελευθέρωση της ταχυδρομικής αγοράς επετεύχθη με τη ψήφιση στην εθνική έννομη τάξη του ν. 4052/2008 βάσει του οποίου α) πραγματοποιήθηκε η κατάργηση του αποκλειστικού τομέα και η εν τοις πράγμασι κατοχύρωση της ισοτιμίας όλων των φορέων Γενικής μα και Ειδικής άδειας παροχής ταχυδρομικών υπηρεσιών και ταυτόχρονα επελέγησαν η ΕΛΤΑ ΑΕ ως ΦΠΚΥ εντός της ελληνικής επικράτειας, β) προβλέφθηκε ο μηχανισμός αποζημίωσης του ΦΠΚΥ (δηλ. των ΕΛΤΑ), ο οποίος ενεργοποιείται μόνο όταν επαρκώς δικαιολογημένα προκύπτει καθαρό κόστος στον ΦΠΚΥ και προβλέπει τον επιμερισμό του καθαρού κόστους σε όλους τους φορείς παροχής ταχυδρομικών υπηρεσιών καθώς και στον κρατικό προϋπολογισμό με τους όρους και τους μηχανισμούς χρηματοδότησης της παροχής καθολικών ταχυδρομικών υπηρεσιών.

Τέλος, αναφορικά με την προβλεπόμενη στο άρθρο 13α παράγραφος 1, στοιχείο α΄, της έκτης οδηγίας απαλλαγή από το ΦΠΑ, σύμφωνα με τα ειδικότερα

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

κριτήρια αξιολόγησης που θέτει το ενωσιακό δίκαιο και εξειδικεύτηκαν από την νομολογία του ΔΕΕ, η απαλλαγή αυτή, μολονότι φέρει το χαρακτήρα κρατικής ενίσχυσης, εφαρμόζεται σε διενεργούμενες από τα ΕΛΤΑ παροχές υπηρεσιών και σε παρεπόμενες προς τις παροχές αυτές παραδόσεις αγαθών (εξαιρουμένων των μεταφορών προσώπων και των τηλεπικοινωνιών) υπό τις προϋποθέσεις α) ότι οι δημόσιες ταχυδρομικές υπηρεσίες πραγματοποιούν υπ' αυτή τους την ιδιότητα, ήτοι υπό την ιδιότητα του φορέα που αναλαμβάνει να παρέχει εντός κράτους μέλους το σύνολο ή τμήμα της καθολικής ταχυδρομικής υπηρεσίας με κύριο σκοπό την διασφάλιση μιας δραστηριότητας γενικού συμφέροντος όπως η παροχή με μειωμένο κόστος, ταχυδρομικών υπηρεσιών που να ανταποκρίνονται στις βασικές ανάγκες του πληθυσμού και β) ότι οι όροι παροχής των ανωτέρω καθολικών υπηρεσιών και των παρεπόμενων προς τις παροχές αυτές παραδόσεις αγαθών δεν έχουν αποτελέσει αντικείμενο μεμονωμένης διαπραγματεύσεως.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

Επίλογος

Εκκινώντας από τη στόχευση της παρούσας εργασίας για την αξιολόγηση των κρατικών ενισχύσεων στην ελληνική ταχυδρομική αγορά υπό το πρίσμα της ελευθερίας του ανταγωνισμού κατά το ενωσιακό δίκαιο και το Σύνταγμα οι συμπερασματικές επισημάνσεις αυτής συνίστανται α) στη διακρίβωση της ενωσιακής πολιτικής απελευθέρωσης της ταχυδρομικής αγοράς, β) στη συναγωγή των γενικών όρων νομιμότητας των κρατικών ενισχύσεων σε ΦΠΚΥ κατά το ενωσιακό δίκαιο και το Σύνταγμα της Ελλάδος, γ) στον προσδιορισμό των ειδικότερων νομοθετικών ρυθμίσεων για την απελευθέρωση της ελληνικής ταχυδρομικής αγοράς, δ) στην αξιολόγηση του υφιστάμενου νομοθετικού πλαισίου του ανταγωνισμού στην ελληνική αγορά ανταγωνισμού και ε) στην παράθεση των αναγκαίων θεσμικών νομοθετικών πρωτοβουλιών για την περαιτέρω εύρυθμη λειτουργία της ταχυδρομικής αγοράς στην Ελλάδα.

α) Η απελευθέρωση της ταχυδρομικής αγοράς ως βασικός πυλώνας της ενωσιακής πολιτικής

Όπως διεκηρύχθη με την έκδοση της 3ης οδηγίας 2008/6/ΕΚ, προτεραιότητα της ΕΕ αποτελεί η υλοποίηση της πολιτικής απελευθέρωσης της ταχυδρομικής αγοράς στην ΕΕ, η οποία επιδιώκεται κυρίως μέσα από τη διασφάλιση α) του δικαιώματος ισότιμης πρόσβασης κάθε ενδιαφερόμενης επιχείρησης στην αγορά ταχυδρομικών υπηρεσιών μέσα βεβαίως από την προϋπόθεση απόκτησης σχετικής (γενικής ή ειδικής) άδειας και β) του δικαιώματος των καταναλωτών να απολαμβάνουν υπηρεσίες συγκεκριμένης ποιότητας μονίμως σε όλα τα σημεία της κοινής αγοράς, σε τιμές προσιτές για όλους τους χρήστες και με συγκεκριμένα ποιοτικά χαρακτηριστικά που αφορούν στη συχνότητα παροχής της υπηρεσίας, το είδος της διακίνησης και των διακινούμενων αντικειμένων, την έκταση και την πυκνότητα των σημείων περισυλλογής και διανομής.

β) Όροι νομιμότητας χορήγησης κρατικών ενισχύσεων σε ΦΠΚΥ

Ωστόσο, παρά την ανωτέρω επιταγή περί απελευθέρωσης της ταχυδρομικής αγοράς, δεν αποκλείεται -σύμφωνα με το πρωτογενές Ευρωπαϊκό Δίκαιο (αρ. 106 ΣΛΕΕ) και το Σύνταγμα της Ελλάδος (αρ. 106 ΙΙ Σ)- η κρατική ρυθμιστική

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

παρέμβαση στην εν λόγω αγορά υπό την μορφή της χορήγησης κρατικών ενισχύσεων προς ΦΠΚΥ στην ταχυδρομική αγορά.

Κάθε μορφή κρατικής ενίσχυσης προς ΦΠΚΥ αποτελεί κατά κανόνα μια πρακτική κρατικού παρεμβατισμού στην ταχυδρομική αγορά, η οποία καταρχάς εμπίπτει στο κανονιστικό πεδίο του απαγορευτικού κανόνα του άρθρου 106 ΣΛΕΕ, στο οποίο υπάγεται κάθε κρατικό μέτρο υπό τη μορφή νόμου ή διοικητικής πράξης ή διοικητικής σύμβασης βάσει του οποίου χορηγείται σε μια ή περισσότερες δημόσιες επιχειρήσεις ή επιχειρήσεις ΥΓΟΣ ένα αποκλειστικό ή ειδικό δικαίωμα προσφοράς (κατ' αποκλειστικότητα) μιας συγκεκριμένης υπηρεσίας γενικού συμφέροντος εντός συγκεκριμένης εδαφικής επικράτειας.

Συγκεκριμένα, κρατικά μέτρα ενισχυτικά δημόσιων επιχειρήσεων ή επιχειρήσεων ΥΓΟΣ τα οποία συνεπάγονται ή καθ' οιονδήποτε τρόπο ενθαρρύνουν ή ανέχονται πρακτικές περιοριστικές του ανταγωνισμού, όπως οι απαγορευμένες συμπράξεις και η πραγματική ή δυνητική καταχρηστική εκμετάλλευση δεσπόζουσας θέσης, αντίκεινται ευθέως στους απαγορευτικούς κανόνες των άρθρων 106 ΣΛΕΕ σε συνδυασμό με το άρθρο 101 ΣΛΕΕ και 102 ΣΛΕΕ αντίστοιχα.

Υπό την αυτή έννοια, το Σύνταγμα της Ελλάδος κατοχυρώνει την ανταγωνιστική ελευθερία (αρ. 5 Ι Σ και 106 ΙΙ) ως ατομικό δικαίωμα και ως κορυφαίο θεσμικό πυλώνα της ελεύθερης αγοράς, ο οποίος διασφαλίζει απέναντι στο κράτος αλλά και σε ιδιώτες (τριτενέργεια) το δικαίωμα κάθε φυσικού ή νομικού προσώπου ιδιωτικού δικαίου να συμμετέχει ελεύθερα σε μια σχετική αγορά και να σχεδιάζει και να αναπτύσσει την επιχειρηματική/ανταγωνιστική του στρατηγική κατά κανόνα αυτόνομα αποφεύγοντας μονομερείς ή συμπραξιακές πρακτικές που δύνανται να περιορίσουν ή να νοθεύσουν τον ανταγωνισμό. Ως εκ τούτου, σύμφωνα με το Σύνταγμα όπως και με το πρωτογενές ενωσιακό δίκαιο, οι κρατικές ενισχύσεις προς δημόσιες υπηρεσίες και ΥΓΟΣ στην ταχυδρομική αγορά εκλαμβάνονται καταρχάς ως επέμβαση στην ανωτέρω περιγραφείσα σφαίρα προστασίας της ανταγωνιστικής ελευθερίας, καθώς μέσω αυτών δύναται να παρασχεθεί στο δικαιούχο της ενίσχυσης ένα αθέμιτο συγκριτικό πλεονέκτημα έναντι των λοιπών ανταγωνιστών του.

Ωστόσο, τόσο ο ενωσιακός όσο και ο συντακτικός νομοθέτης επιφυλάσσουν στην Επιτροπή και στα κράτη-μέλη το θεσμικό ρόλο της εποπτείας και ρυθμιστικής

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

επέμβασης στην οικονομία, εν προκειμένω μέσω της πρακτικής των κρατικών ενισχύσεων, προκειμένου να άρουν ανισότητες που τυχόν προκύπτουν στην ελεύθερη αγορά και να διασφαλίσουν υπέρτερα δικαιώματα τρίτων ή το δημόσιο συμφέρον και την εθνική οικονομία. Ειδικότερα, οι λόγοι που καθιστούν νόμιμη μια παρέμβαση στην ταχυδρομική αγορά υπό τη μορφή της κρατικής ενίσχυσης συνίστανται α) στην ανάγκη προστασία της ελευθερίας ή της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, β) στην διαφύλαξη των χρηστών ηθών και γ) στην αποτροπή βλάβης της εθνικής οικονομίας.

Η εν λόγω νομιμοποίηση των κρατικών ενισχύσεων δε θα πρέπει όμως να εκλαμβάνεται σε καμία περίπτωση ως "λευκή επιταγή" προς το νομοθέτη και συνακόλουθα την εκτελεστική εξουσία προκειμένου να παρεμβαίνουν αυθαίρετα στη λειτουργία της ταχυδρομικής αγοράς. Αντιθέτως, οι κρατικές ενισχύσεις οφείλουν ως έκφανση της κρατικής εξουσίας να ασκούνται με γνώμονα πάντοτε τα απορρέοντα από την αρχή του κράτους δίκαιου απώτατα όρια, όπως αυτά συνάγονται από τη σύνθεση των αρχών α) της νομιμότητας της διοικητικής δράσης, β) της ισότητας και γ) της αναλογικότητας. Θα πρέπει δηλαδή να ερείδονται επί σαφούς νομοθετικής εξουσιοδότησης, να σέβονται την αρχή της ισότητας των διοικουμένων, να είναι αναγκαίες, κατάλληλες και αναλογικές για την επίτευξη ενός σκοπού υπέρτερου δημοσίου συμφέροντος και να μην προσβάλλουν υπέρμετρα επαχθώς τον πυρήνα της δι’ αυτών προσβαλλόμενης οικονομικής ανταγωνιστικής ελευθερίας.

γ) Βασικοί πυλώνες της νομοθετικής πρωτοβουλίας για την απελευθέρωση της ταχυδρομικής αγοράς στην Ελλάδα

Η ενσωμάτωση του ανωτέρου θεσμικού πλαισίου απελευθέρωσης της ταχυδρομικής αγοράς στην ελληνική έννομη τάξη επετεύχθη με τη ψήφιση του ν. 4052/2008 βάσει του οποίου α) πραγματοποιήθηκε η κατάργηση του αποκλειστικού τομέα και η εν τοις πράγμασι κατοχύρωση της ισοτιμίας όλων των φορέων Ειδικής Άδειας παροχής ταχυδρομικών υπηρεσιών και β) επελέγησαν τα ΕΛΤΑ ως ΦΠΚΥ καθώς τα κράτη μέλη υποχρεούνται να διασφαλίζουν καθολικά εντός της επικράτειάς τους το δικαίωμα ισότιμης πρόσβασης σε ταχυδρομικές υπηρεσίες συγκεκριμένης ποιότητας μονίμως σε όλα τα σημεία της επικράτειας, σε τιμές προσιτές για όλους τους χρήστες. Προκειμένου δε να εξασφαλιστεί η καθολική προσφορά ταχυδρομικών υπηρεσιών μειωμένου κόστους τα ΕΛΤΑ ως ΦΠΚΥ πριμοδοτήθηκαν και με την απαλλαγή από την υποχρέωση καταβολής ΦΠΑ.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

δ) Αξιολόγηση του υφιστάμενου νομικού πλαισίου του ανταγωνισμού στην ελληνική ταχυδρομική αγορά

Υπό το πρίσμα των ανωτέρω παρατεθεισών αρχών του ενωσιακού δικαίου περί κρατικών ενισχύσεων ΥΓΟΣ και του Συντάγματος, οι ρυθμίσεις του ν. 4052/2008 αποτιμώνται ως θετικές τόσο για την απελευθέρωση της σχετικής αγοράς όσο και για τη διευκόλυνση της παροχής καθολικής υπηρεσίας κατά τρόπο δε μάλιστα που να μην περιορίζει ή νοθεύει την ελευθερία του ανταγωνισμού στην επηρεαζόμενη αγορά. Συγκεκριμένα, ιδιαιτέρως θετική κρίνεται η καθιέρωση πλέον της ισότιμης μεταχείρισης των επιχειρήσεων που παρέχουν ταχυδρομικές υπηρεσίες υπό καθεστώς ειδικής άδειας ενώ ως συμβατές με την ανταγωνιστική νομοθεσία κρίνονται και οι ρυθμίσεις σχετικά με τη διακριτική μεταχείριση των ΕΛΤΑ μέσω της επιλογής τους ως μοναδικού ΦΠΚΥ έως το 2028 και της απαλλαγής τους από τον ΦΠΑ παρά τις αρχικές επιφυλάξεις που διατυπώθηκαν σχετικά με την πιθανή συμβολή τους στη θέση φραγμών εισόδου στην σχετική αγορά νέων παρόχων.

Ειδικότερα, υπό το πρίσμα των ειδικών χαρακτηριστικών της ταχυδρομικής αγοράς στην Ελλάδα, η επιλογή των ΕΛΤΑ ως του μοναδικού ΦΠΚΥ κρίνεται απόλυτα δικαιολογημένη και σύμφωνη με τη διάταξη του άρθρου 3 της οδηγίας 97/67/ΕΚ δεδομένου α) του μικρού μεγέθους της ελληνικής ταχυδρομικής αγοράς, β) της συγκέντρωσης του 85% της συνολικής ταχ. δραστηριότητας σε 3 μόλις γεωγραφικές περιφέρειες (Αττική, Μακεδονία και Πελοπόννησο) και γ) της διαφοράς κόστους ταχυδρομικής εξυπηρέτησης μεταξύ των αστικών, ημιαστικών και αγροτικών περιοχών.

Επίσης, η κρατική ενίσχυση των ΕΛΤΑ ως ΦΠΚΥ που συνίσταται στην απαλλαγή από την υποχρέωση καταβολής Φ.Π.Α. και ερείδεται επί της βάσης του άρθρου13α, παρ. 1, στοιχείο α της έκτης Οδηγίας 77/388/ΕΟΚ κρίθηκε ήδη από το ΔΕΕ (Υπόθεση ΔΕΚ C-357/2007) ως απόλυτα συμβατή με τη διάταξη του άρθρου 106 ΣΛΕΕ καθώς η εν λόγω απαλλαγή α) κρίθηκε από το δικαστήριο ως αναγκαία και κατάλληλη για να υπηρετήσει την προαγωγή μιας δραστηριότητας γενικού συμφέροντος (βλ. καθολική ταχ. Υπηρεσία - ήτοι την παροχή με μειωμένο κόστος ταχυδρομικών υπηρεσιών που να ανταποκρίνονται στις βασικές ανάγκες του πληθυσμού) και β) οι όροι παροχής των ανωτέρω καθολικών υπηρεσιών και των παρεπόμενων τους απαγορεύεται να εφαρμοστούν σε ειδικές υπηρεσίες που μπορούν

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

να διαχωριστούν από την καθολική υπηρεσία γενικού συμφέροντος και να επεκταθούν και σε υπηρεσίες των οποίων οι όροι έχουν αποτελέσει αντικείμενο μεμονωμένης διαπραγμάτευσης κάτι που θα αποτελούσε κατάχρηση της προκείμενης κρατικής ενίσχυσης.

ε) Προτεινόμενες πρόσθετες θεσμικές πρωτοβουλίες για την ρύθμιση της ταχυδρομικής αγοράς

Πέραν όμως των ανωτέρω νομοθετικών πρωτοβουλιών κομβικό σημείο για την περαιτέρω θεσμική ρύθμιση της ταχυδρομικής αγοράς στην Ελλάδα αποτελεί η κρατική ενίσχυση (αποζημίωση) του ΦΠΚΥ (ΕΛΤΑ) για την παροχή της καθολικής υπηρεσίας ανά την Επικράτεια. Η παροχή της καθολικής ταχυδρομικής υπηρεσίας αποτελεί υπηρεσία άμεσα συναρτημένη με την εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος καθώς α) εξασφαλίζει σε εύλογο κόστος την παροχή ταχυδρομικών υπηρεσιών σε όλους τους πολίτες ανά την ελληνική επικράτεια και β) αποτελεί προϋπόθεση εύρυθμης λειτουργίας και άλλων άμεσα επηρεαζόμενων από την ποιότητα και υποδομή της παροχής καθολικής υπηρεσίας σχετικών αγορών όπως η τραπεζική, η ασφαλιστική, η εκδοτική και το ηλεκτρονικό εμπόριο.

Δεδομένου του σημαντικού κόστους που επωμίζεται κάθε ΦΠΚΥ (εν προκειμένω τα ΕΛΤΑ) για την παροχή της καθολικής υπηρεσίας αναδεικνύεται σε προτεραιότητα για τη ρύθμιση της εύρυθμης λειτουργίας της ταχυδρομικής αγοράς στην Ελλάδα η εκκρεμής μέχρι σήμερα νομοθετική ρύθμιση σχετικά με την αποζημίωση των ΕΛΤΑ για την παροχή της καθολικής υπηρεσίας. Όπως αναλύθηκε στην παρούσα εργασία κατά την παράθεση του ενωσιακού κανονιστικού πλαισίου περί απελευθέρωσης της ταχυδρομικής αγοράς, η 3^{η} Οδηγία (άρθρο 1 Ι και 8 Οδηγία 2008/6/ΕΚ) προβλέπει ήδη για το σκοπό αυτό τη σύσταση και λειτουργία ενός χρηματοδοτικού μηχανισμού, συγκεκριμένα ενός Ταμείου Αποζημίωσης το οποίο κατόπιν συλλογής εισφορών των συμμετεχουσών στην ελληνική ταχυδρομική αγορά επιχειρήσεων θα αποζημιώνει το ΦΠΚΥ για το επιπρόσθετο κόστος με το οποίο επιβαρύνονται από την παροχή της καθολικής υπηρεσίας και η κάλυψη του οποίου σε συγκεκριμένες περιπτώσεις, όπως των ΕΛΤΑ, κρίνεται ως απαραίτητη προϋπόθεση για την οικονομική τους επιβίωση καθώς ανέρχεται για την τριετία 2013-2015 σε 150 εκ. ευρώ.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

Η προκείμενη αναγκαιότητα αποζημίωσης των ΕΛΤΑ ως ΦΠΚΥ στην ελληνική ταχυδρομική αγορά είχε ήδη διαπιστωθεί προ δύο ετών από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η οποία με την υπ' αριθμόν SA.35608 απόφασή της ενέκρινε την παροχή της εν λόγω αποζημίωσης στα ΕΛΤΑ για μια μεταβατική περίοδο (2013-2015). Ωστόσο, η υλοποίηση της προϋποθέτει την αντίστοιχη νομοθετική πρωτοβουλία για την ίδρυση ενός Ταμείου Αποζημίωσης του ΦΠΚΥ και μάλιστα κατά τρόπο τέτοιο, ώστε να διασφαλιστεί ότι η διαδικασία αποζημίωσης του ΦΠΚΥ θα είναι πρωτίστως συμβατή με τη νομοθεσία περί κρατικών ενισχύσεων και δε θα περιορίζει ή θα νοθεύει τον ανταγωνισμό στην επηρεαζόμενη αγορά παρέχοντας στο ΦΠΚΥ ένα αθέμιτο συγκριτικό πλεονέκτημα έναντι των υπαρχόντων αλλά και των δυνητικών ανταγωνιστών του. Υπό αυτή την έννοια, ο νομοθετικός καθορισμός του ύψους της εισφοράς των συμμετεχουσών στη συλλογή της αποζημίωσης επιχειρήσεων αναδεικνύεται σε νευραλγικής σημασίας προϋπόθεση για την εύλογη αποζημίωση των ΕΛΤΑ αλλά ταυτόχρονα και για την προστασία του ελευθέρου ανταγωνισμού. Ο τελευταίος θα πρέπει να προσδιοριστεί κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να διασφαλιστεί ότι δε θα παρεμποδίσει σε καμία περίπτωση την παραμονή υφιστάμενων επιχειρήσεων αλλά και την είσοδο νέων παικτών στην ελληνική ταχυδρομική αγορά.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Amato G.,/Ehlermann C.-D./Komninos A. (eds.), (2007), EC Competition Law – A Critical Asessment, Oxford.

Amato G., (1998), Citizenship and Public services – Some General Reflections, σε: Freedland/Sciarra, Public Services and citizenship in European Law, 1998, σελ. 154 επ.

Arhold CH., (2005), The Case Law of the European Court of Justice and the Court of First Instance on State Aids in 2004/2005, σε: EStAL 2005, σελ. 175 επ.

Bacon K., (1997), State Aids and general measures, σε: Oxford Yearbook of European Law 1997, σελ. 269 επ.

Battista J., (2005), Latest Developments in regional and horizontal State Aid, σε: EStAL 2005, σελ. 407 επ.

Bellamy Chr./Child G., (2001), European Community Law of Competition, Oxford University Press.

Biondi A., (2004), The law of state aid in the European Union, Oxford.

Bishop S./Walker M., (2010), The Economic of EC Competition Law: Concepts Application and Measurement, London.

Bork R. H., (1978), The Antitrust Paradox, 2nd edition, New York.

Campbell J., (2001), Evolution of terminal dues and remail provisions in European and international postal law, σε: Journal of Networк Industries 2011, σελ. 1 επ.

Chung C. M., (1994), Recent Development in the EC Postal Liberalisation, σε: E.C.L.R. 1994, σελ. 217 επ.

Chung C. M. (1999), The Relationship between State Regulation and EC Competition Law: Two Proposals for a Coherent Approach, σε: ECLR 1995, σελ. 87 επ.

Cini M., (2001) "The soft law approach: Commision rule- making in the EU's state aid regime", σε: JEPP 8:1/2001, σελ.192-207.

Comandini V./Lettieri C., (2011), Comparing postal and telecommunications networks: similarities and differences, σε: Journal of network industries 2011, σελ. 163 επ.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

Della Cananea G., (1993), "Administration by guidelines: the Policy Guidelines of the Commission in the Field of State Aids", σε: Harden I. (ed.). State Aid: Community Law and Policy, 1993, σελ. 73 επ.

Dickie J., (1999), Internet and Electronic Commerce aw in the European Union, Oxford Portland Oregon 1999.

Diederiks-Verschoor G., (2001), The Liability for Delay in air-transport, σε: Air & Space Law, σελ. 300 επ.

Ehlermann C. D., (1994-1995)), "State aid control in the European Union: Success or failure?", σε: Fordham International law Journal, σελ. 1212 επ.

Evans A., (1998), "Law, Policy and Equality in the European Union: The example of state aid control", σε: EURLR, 1998,23(5), σελ. 434-451.

Farantouris N. E., (2009), "Firms in difficulty and state aids: a compatibility analysis", σε: ECLR 5/2009, σελ. 494-504.

Foecking J., (2009), "Competition and the financial markets: The role of competition policy in the financial sector rescue and restucturing", σε: CPN 1/2009, σελ. 7-16.

Geradin D./Humpe C., (2002), The Liberalisation of Postal Services in the European Union: An Analysis of Directive 97/67, σε: The Liberalisation of Postal Services in the European Union (2002), σελ. 101 επ.

Gerard D., (2009), "EC Competition law enforcement at grips with the financial crisis: Flexibility on the means, consistency in the principles", σε: Concurrences No 1/2009, σελ.46-62.

Ghosal V., (2002), Competition in international Markets, Should the Universal Postal Union'w Antiremail provisions be repealed?, σε: World Competition 2002, σελ. 205 επ.

Commandini V.V., (1995), The Postal Service in the European Union: Public Monopoly Competitive Market? A Transaction Cost Approach, σε: Annals Pub. Cooperative Econ 1995, σελ. 7 επ.

Gromnicka E., (2005), Services of General Economic Interest in the State Aids Regime: Proceduralisation of Political Choices, σε: EPL 2005, σελ. 429 επ.

Hermes G., (2000), Foundations and structure of State responsibility for infrastructure, σε: Journal of Network Industries 2000, σελ. 223 επ.

Kokkoris I., (2008), Competition Cases for the EU, London.

Korah V./Lianos I., (2014), Competition Law, 4th edition, Oxford.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

Korah V., (2007), An introductory Property Rights an the EC Competition Rules, 7th edition, Oxford.

Kroes N., (2009), "Antitrust and state aid control- The lessons learned". Speech at the 36th Annual conference on international antitrust law and policy, Fordham University 2009.

Malaret G., (1998), Public services and Citizenship-New Domains New Regimes, σε: σε: Freedland/Sciarra, Public Services and citizenship in European Law, 1998, σελ. 58 επ.

Mann Th./Tettinger J. P., (2015), Einführung in die juristische Arbeitstechnik, 5. Auflage, München.

Merten D./Papier J.-H., (2011), Handbuch der Grundrechte, Heidelberg.

Nedergaard P., (2001), Liberalisation of public utilities and consumers problems in this context, σε: Αποκρατικοποίηση των Δημόσιων Επιχειρήσεων 1998, σελ. 61 επ.

Petretto A., (1998), The Liberalization and Privatization of Public Utilities and the protection of User's Rights: The Perspective of economic theory, σε: Freedland M./Sciarra S., Public Services and citizenship in European Law, 1998, σελ. 99 επ.

Ryder N., (2001), The Reinvention of the Post Office?, σε: Business Law Review 2001, σελ. 193 επ.

Sieraa Buendia J.L., (1999), Exclusive Rights and State Monopolies under EC Law, 1999.

Slot P. J./Johnston A., (2014), An Introduction to Competition Law, 2nd edition, Leiden.

Slot P./ Skudder A., (2001), Common features of community law regulation in the networkbound sectors, σε: CMLR 2011, σελ. 87 επ.

Stern K., (1994), Staatsrecht, Band III/1, München.

Ungener H., (1998), The Commission Notice on Postal Services, Liberalisation and Competition Law: Preparing for a New Era in Postal Services, σε: Annuario de la Competencia 1998, σελ. 597 επ.

Valle E./Casteele Van de K., (2004), Revision of Rescues and Reconstructing Guidelines: A Crackdown?, σε: EStAL 2004, σελ. 9 επ.

Van de Casteele K., (2010), "State aid: main developments between 1 September and 31 December 2009", σε; Competition Policy Newsletter 1/2010, σελ.65-73.

Whish R./Bailey D., (2012), Competition Law, 7th Edition, Oxford.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αυγερινός Γ., (2011), Εισαγωγή στο Δίκαιο Ανταγωνισμού, Αθήνα.

Αντωνίου Θ. (επιμ.), (2014), Γενικές Αρχές Δημοσίου Δικαίου, Αθήνα.

Βαρσάμης, Χ., (2012), Πρακτικά ομιλίας του ως Διευθύνων Σύμβουλος της ΕΛΤΑ με θέμα «Ρυθμιστικό πλαίσιο για την Απελευθέρωση της Αγοράς» σε: Πρακτικά Ημερίδας της ΕΕΤΤ με θέμα: «Η ταχυδρομική Αγορά στην τελική ευθεία για την Απελευθέρωση: νέα δεδομένα, νέες δράσεις, νέα προϊόντα», Αθήνα.

Γέροντας Απ., (2001), Δημόσιο Οικονομικό Δίκαιο, Αθήνα.

Γεωργόπουλος Κ., (2001), Επίτομο Συνταγματικό Δίκαιο, 12η έκδοση, Αθήνα.

Δαγτόγλου Π.Δ., (2012), Ατομικά Δικαιώματα, 4η έκδοση, Αθήνα.

Δαγτόγλου Π.Δ., (1996), Η ελευθερία του ανταγωνισμού στο ευρωπαϊκό κοινοτικό δίκαιο, Αθήνα.

Δημαράκη, Γ., (2008), Απελευθέρωση στον Τομέα των Ταχυδρομικών Υπηρεσιών, Οδηγία 2008/6/ΕΚ, σε: Ενημερωτικό Δελτίο ΕΕΤΤ, Τεύχος 16ο Απρίλιος 2008, σελ.

Δημητρόπουλος Ανδρ., (2005), Συνταγματικά Δικαιώματα, Ειδικό Μέρος, Παραδόσεις Συνταγματικού Δίκαιου, τομ. ΙΙΙ, ημ. Β, Αθήνα.

Δημητροπούλου Ελένη, (2006), Το απόρρητο των επιστολών, σε: Παμπούκης Κ./Τουντόπουλος Β. (επιμ.), Οι ταχυδρομικές υπηρεσίες –Απελευθέρωση-Ανταγωνισμός, Αθήνα 2006, σελ. 82 επ.

Δρυλλεράκης Ι., (2011), Το νέο Δίκαιο του Ελεύθερου Ανταγωνισμού, Αθήνα.

Εμίρη Θ., (2006), Η απελευθέρωση των ταχυδρομικών αγορών, σε: Παμπούκης Κ./Τουντόπουλος Β. (επιμ.), Οι ταχυδρομικές υπηρεσίες – Απελευθέρωση-Ανταγωνισμός, Αθήνα 2006, σελ. 193 επ.

Ζευγώλης Ν./Κόκκορης Ι., (2010), Πολιτική ανταγωνισμού μετά τη Συνθήκη της Λισαβόνας: Ο ανταγωνισμός ως μέσο για την επίτευξη της εσωτερικής αγοράς ή ως σκοπός της εσωτερικής αγοράς, σε: ΕΕΕυρΔ 2010, σελ. 29 επ.

Ηλιόπουλος Κ., (2006), Η εφαρμογή του ευρωπαϊκού κοινοτικού δικαίου του ελεύθερου ανταγωνισμού στην Ελλάδα, (1981-2005), Αθήνα.

Καλαβρός Γ.,/Γεωργόπουλος Θ., (2013), Το Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τ. ΙΙ, 2η έκδοση, Αθήνα.

Καλαβρός Γ., (2003), Ευρωπαϊκό κοινοτικό Δίκαιο του Ανταγωνισμού, Αθήνα.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

Καραγκουνίδης Απ., (2006), Η προστασία του αποδέκτη κοινής ωφελείας ως δικαιούχου Καθολικής Υπηρεσίας και ως καταναλωτή, σε: Παμπούκης Κ./Τουντόπουλος Β. (επιμ.), Οι ταχυδρομικές υπηρεσίες –Απελευθέρωση-Ανταγωνισμός, Αθήνα 2006, σελ. 105 επ.

Καρύδης Γ., (2012), Ευρωπαϊκό Δίκαιο Συναλλαγών, Αθήνα.

Κασωτάκης Μ., (2010), Το αντικείμενο του κοινοτικού δικαίου του ανταγωνισμού υπό το πρίσμα τα πολιτικής ανταγωνισμού της Επιτροπής και της νομολογίας των κοινοτικών δικαστηρίων, σε: ΕΕμπΔ 2010, σελ. 286 επ.

Κεκελέκης Μ., 2005, Κοινοτικός έλεγχος κρατικών ενισχύσεων; Νέος ορισμός για μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις – σχετικοί προβληματισμοί, σε: ΔηΣΚΕ 2005, σελ. 191.

Κιάντος Β., (2010), Το δίκαιο του ανταγωνισμού σαν ιδιωτικό και δημόσιο δίκαιο, σε: ΕπισκΕΔ 2010, σελ. 59 επ.

Κοτσίρης Λ., (2015), Δίκαιο Ανταγωνισμού, 7η έκδοση, Αθήνα.

Κτιστάκη Σ. (1995), Δίκαιο Ανταγωνισμού και δημόσια υπηρεσία στα πλαίσια της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, σε: ΕλλΔνη 1995, σελ. 1479.

Λιακόπουλος Αθ., (1981), Η οικονομική ελευθερία αντικείμενο προστασίας στο δίκαιο του ανταγωνισμού, Αθήνα.

Μάνεσης Α., (1982), Συνταγματικά Δικαιώματα, Ατομικές ελευθερίες, Αθήνα.

Μεταξάς Α. (2004), Θέματα ευρωπαϊκού δικαίου – Νομολογία Δικαστηρίου των ευρωπαϊκών κοινοτήτων. Κριτική προσέγγιση, Αθήνα.

Μπέσιλα – Βήκα Ε., (1998), Ο ελεύθερος ανταγωνισμός και οι περιορισμοί του. Η συμμετοχή στην οικονομική ζωή της χώρας, κατά το άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος, Αθήνα.

Μπόσκοβιτς Κ. (2009), Δημόσιες παρεμβάσεις στην εσωτερική αγορά ως παράμετροι δημοκρατίας, σε: Ευρ. Πολιτεία, 2/2009, σελ. 357 επ.

Μπόσκοβιτς Κ. (2001), Κοινοτικός δικαστής και οικονομικό σύνταγμα: η συμβολή του ΔΕΚ στη διαμόρφωση του συντακτικού οικονομικού προτύπου της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, σε: ΤοΣ 2/2001, σελ. 235 επ.

Μπούζιος Α. (2001), Ο κοινοτικός μηχανισμός ελέγχου των κρατικών ενισχύσεων – οι διαδικαστικοί κανόνες, σε: ΕΕΕυρΔ. 3/2001, σελ. 549 επ.

Ορφανουδάκης, Σ., (2003), Η αρχή της αναλογικότητας στην ελληνική έννομη τάξη. Από τη νομολογιακή εφαρμογή της στη συνταγματική της καθιέρωση, Μελέτες Συνταγματικού Δικαίου και Πολιτειολογίας 11, Αθήνα-Θεσσαλονίκη.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

Παπαδοπούλου Π-Ε. (2009), ΤΟ καθεστώς ελεύθερου ανταγωνισμού στην ΕΚ υπό το φώς της δημοκρατικής αρχής: Συγκλίσεις και αποκλίσεις, σε: Ευρ. Πολιτεία, 2/2009, σελ. 373 επ.

Παπανικολάου Α. Π., (1986), Κατάχρηση της συμβατικής ελευθερίας, Πανεπιστημιακές παραδόσεις, Αθήνα.

Παπαντωνιάδου Σ. (2004), Απαλλακτικοί Κανονισμοί – Ενισχύσεις de minimis, σε: ΔηΣΚΕ 2004 σελ. 167 επ.

Παπαρρηγόπουλος Ξ., (2008), Η Δεύτερη Οδός, Πολιτική και Νομική σκέψη του Roberto M. Unger, Αθήνα-Θεσσαλονίκη.

Παραράς Π., (1982), Σύνταγμα 1975 – Corpus I. Άρθρα I-50, Αθήνα.

Παραράς Π., (2001), Σύνταγμα και Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Αθήνα.

Παυλόπουλος Π., Τεχνολογική εξέλιξη και συνταγματικά δικαιώματα, Οι σύγχρονες περιπέτειες του απορρήτου των ανταποκρίσεων, σε: ΝοΒ 1987, σελ. 1511.

Περράκης Μ. (2009), Η δημοσιονομική σταθερότητα ως έννομο αγαθό στην κοινοτική έννομη τάξη, σε: Ευρ. Πολιτεία, σελ.115 επ.

Πλιάκος Α., (2011), Εισαγωγή στο Οικονομικό Δίκαιο, Αθήνα.

Ράϊκος Γ.Α., (2008), Συνταγματικό Δίκαιο- Θεμελιώδη Δικαιώματα, 2ος τόμος, 3η έκδοση, Αθήνα.

Σαρμάς Ι., (2003), Η συνταγματική και διοικητική νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας, Αθήνα.

Σκουρής Β. (επιμ.), (2004), Ερμηνεία Συνθηκών για την Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ευρωπαϊκή Κοινότητα, Αθήνα.

Σκουρής Β. (1995), Η έννοια των κρατικών ενισχύσεων κατά το κοινοτικό δίκαιο και οι συνθήκες των παραβιάσεων του άρθρου 93 παρ. 3 της Συνθήκης ΕΚ, σε: ΕΕΕυρΔ 1995, σελ. 825 επ.

Σταθόπουλος Α. (1993), Προβληματικές επιχειρήσεις και κρατικές ενισχύσεις, εις εθνική διοίκηση και κοινοτικό δίκαιο, Αθήνα.

Σχινάς Ι., (1996), Όρια αρμοδιοτήτων κοινοτικής και εθνικών αρχών ανταγωνισμού για τον έλεγχο συγκεντρώσεων επιχειρήσεων, σε: ΔΕΕ 1996, σελ. 904 επ.

Σχινάς Ι. (επιμ.). (1992), Προστασία του ελεύθερου ανταγωνισμού (η πρακτική της ΕΠΑ/ΕΑ), Αθήνα.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

Συνοδινός Χ., (2006), Δημόσιες συμβάσεις και Φορέας Καθολικής Υπηρεσίας ταχυδρομικών υπηρεσιών, σε: Παμπούκης Κ./Τουντόπουλος Β. (επιμ.), Οι ταχυδρομικές υπηρεσίες –Απελευθέρωση-Ανταγωνισμός, Αθήνα 2006, σελ. 823 επ.

Ταπραντζής Ανδρ., (2006), Ταχυδρομικές υπηρεσίες – Απελευθέρωση – Ανταγωνισμός, σε: σε: Παμπούκης Κ./Τουντόπουλος Β. (επιμ.), Οι ταχυδρομικές υπηρεσίες –Απελευθέρωση-Ανταγωνισμός, Αθήνα 2006, σελ. 9 επ.

Τάχος Α., (1967), Το απαραβίαστο του απορρήτου των επιστολών και της εν γένει ανταποκρίσεως, Αθήνα.

Τάχος Α., (2000), Διοικητικό Δίκαιο, Αθήνα.

Τζουγανάτος Δ., (2013), Δίκαιο του Ελεύθερου Ανταγωνισμού, Αθήνα.

Τουντόπουλος Β., (2006), Η ευθύνη του φορέα καθολικής ταχυδρομικής υπηρεσίας, σε: Παμπούκης Κ./Τουντόπουλος Β. (επιμ.), Οι ταχυδρομικές υπηρεσίες –Απελευθέρωση-Ανταγωνισμός, Αθήνα 2006, σελ. 147 επ.

Τριανταφυλλάκης Γ., (2012), Οικονομική ελευθερία ή αποτελεσματικότητα ως προστατευτέο έννομο αγαθό στο δίκαιο κατά των περιορισμών του ανταγωνισμού, σε: ΔΕΕ 2012, σελ. 628 επ.

Τριανταφυλλάκης Γ., (2008), Η ενσυνείδητη παράλληλη συμπεριφορά επιχειρήσεων ως εναρμονισμένη πρακτική, σε: ΔΕΕ 2008, σελ. 1068 επ.

Τριανταφυλλάκης Γ. (επιμ.), (2005), Ελεύθερος Ανταγωνισμός , Πρακτική – Νομολογία εθνική και ευρωπαϊκή, Αθήνα.

Τσάτσος Δ., (1988), Συνταγματικό Δίκαιο, Θεμελιώδη Δικαιώματα, Τόμος Γ΄, Αθήνα-Κομοτηνή.

Φαραντούρης Ν.Ε., (2006), Ο έλεγχος των κρατικών ενισχύσεων διάσωσης και αναδιάρθρωσης προβληματικών επιχειρήσεων, Αθήνα.

Χατζηγάγιος Θ. (2006), Οι κρατικές ενισχύσεις στις προβληματικές επιχειρήσεις, Θεσσαλονίκη.

Χιόνη Γ., (2009), Δίκαιο του ανταγωνισμού και Ν 703/1977: Οι πρόσφατες τροποποιήσεις, σε ΕΕΕυρΔ 2009, σελ. 453 επ.

Χιώλος Κ., (2012), Η συνταγματική αρχή της Αναλογικότητος, σε: ΕΔΔΔΔ 2012, σελ. 913 επ.

Χριστιανός Β. (2002), Εφαρμογές Κοινοτικού Δικαίου, Αθήνα.

Χριστιανός Β. (2009), Κρατικές ενισχύσεις υπό το φώς της οικονομικής κρίσης, σε: Ευρ. Πολιτεία 1/2009, σελ. 23-43.

Χρυσόγονος Κ., (2006), “Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα”, Αθήνα.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

Ευρετήριο Νομολογίας

Αποφάσεις Δικαστηρίου Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ)

Υπόθεση C-6/73 και 7/73, Instituto Chemioterapico Italiano and Commercial Solvents v. Commission, Συλλογή Νομολογίας 1974, σελ. I-223.

Υπόθεση 85/76, Hoffman –La Roche v. Commission, Συλλογή Νομολογίας 1979, σελ. I-461.

Υπόθεση C-22/78, Hugin v. Commission, Συλλογή Νομολογίας 1979, σελ. I-1869.

Υπόθεση 322/81, Michelin v. Commission, Συλλογή Νομολογίας 1983, σελ. I-3461.

Υπόθεση C-62/86, AZKO v. Commission, Συλλογή Νομολογίας 1991, σελ. I-3359

Υπόθεση C66/86, VZW Vereniging van Vlaamse Reisbureaus v. ASBL Sociale Dienst van de Plaatselijke Gewestelijke Overheidsdiensten, Συλλογή Νομολογίας 1987, σελ. I-3801.

Υπόθεση C-18/88, Regie des telegraphes et des telephones v. GB-Inno-BM SA, Συλλογή Νομολογίας 1989, σελ. I-5973.

Υπόθεση C-260/89, ERT v. DEP, Συλλογή Νομολογίας 1990, σελ. I-2925.

Υπόθεση C-179/90, Merci Convenzionali Porto die Genova SpA v. Siderirgica Gabrielli SpA, Συλλογή Νομολογίας 1991, σελ. I-5889.

Υπόθεση C-41/90, Klaus Hoefner and Fritz Elser v. Macrotron GmbH, Συλλογή Νομολογίας 1991, σελ. I-01979.

Υπόθεση C-320/91, Corbeau, Συλλογή Νομολογίας 1993, σελ. I-2563.

Υπόθεση C-39/93, Syndicat francais del' express international v. Commission, Συλλογή 1994, σελ. I-2681.

Υπόθεση C-249/95, GT-Link A/S v. De Danske Statsbaner, Συλλογή Νομολογίας 1998, σελ. I-4449.

Υπόθεση C-147/97 and C-148/97, Deutsch Post AG v. GZS and CKG, Συλλογή Νομολογίας 1999, σελ. I-825.

Υπόθεση C- 340/99, TNT Traco SpA v. Poste ITaliane SpA, Συλλογή Νομολογίας 2001, σελ. I-4109.

Υπόθεση C 363/05, JP Morgan Fleming Claverhouse Investment Trust και The Association of Investment Trust Companies, Συλλογή Νομολογίας 2007, σελ. I 5517.

Υπόθεση C-357/07, TNT Post vs. The Commissioners for Her Majesty's Revenue and Customs, Συλλογή Νομολογίας 2009, σελ. I-03025.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

Αποφάσεις Γενικού Δικαστηρίου Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΓενΔΕΕ)

Υπόθεση Τ-30/89, Hilti v. Commission, Συλλογή Νομολογίας 1991, σελ. ΙΙ-1439.

Υπόθεση Τ-110/95, International Express Carriers Conference v. Commission, Συλλογή Νομολογίας 1998, σελ. ΙΙ-3605.

Υπόθεση Τ-106/95, FFSA v. Commission, Συλλογή Νομολογίας 1997, σελ. ΙΙ-229.

Υπόθεση Τ-156/98, RJB Mining v. Commission, Συλλογή Νομολογίας 2001, σελ. ΙΙ-337.

Υπόθεση Τ-156/98, RJB Mining v. Commission, Συλλογή Νομολογίας 2001, σελ. ΙΙ-337.

Υπόθεση Τ 209/98, Commission v. Stichting Administratierkantoor Portielje and Gosselin Group NV. Συλλογή Νομολογίας 1999, σελ. Ι-1287.

Υπόθεση Τ-175/99, UPS SA v. Commission, Συλλογή Νομολογίας 2002, σελ. ΙΙ-1915.

Υπόθεση Τ-175/99, UPS Europe SA v. Commission, Συλλογή Νομολογίας 2002, σελ. ΙΙ-1915.

Νομολογία Συμβουλίου της Επικρατείας (ΣτΕ)

Υπόθεση 1426/1989, δημοσιευθείσα σε: Αρμενόπουλος 1989, σελ. 810 επ.

Υπόθεση 2153/1989, δημοσιευθείσα σε: Αρμενόπουλος 1990, σελ. 382 επ.

Υπόθεση 4702/98, δημοσιευθείσα σε: Διοικητική Δίκη 2000, σελ. 479 επ.

Υπόθεση 38/1992, δημοσιευθείσα σε: Διοικητική Δίκη 1993, σελ. 470 επ.

Υπόθεση 3582/1996, δημοσιευθείσα σε: Διοικητική Δίκη 1997, σελ. 140 επ.

Υπόθεση 472/1997, δημοσιευθείσα σε: Δικαιοσύνη 1998, σελ. 1088 επ.

Υπόθεση 4702/98, δημοσιευθείσα σε: Διοικητική Δϊκη 2000, σελ. 479 επ.

Υπόθεση 412/99, δημοσιευθείσα σε: Διοικητική Δίκη 2000, σελ. 1013 επ.

Υπόθεση 466/1999, δημοσιευθείσα σε ΔτΑ 7/2000, σελ. 74 επ.

Υπόθεση 2962/1999, δημοσιευθείσα σε: Διοικητική Δίκη 2001, σελ. 1449 επ.

Υπόθεση 2962/1999, δημοσιευθείσα σε: Διοικητική Δίκη 2001, σελ. 1449 επ.

Υπόθεση 1512/2002, αναρτηθείσα σε: NOMOS (lawdb.intrasoftnet.com).

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

Κατάλογος Νομοθεσίας

Ανακοίνωση 98/C39/02 της Επιτροπής “σχετικά με την εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού στον ταχυδρομικό τομέα και σχετικά με την εκτίμηση ορισμένων κρατικών μέτρων στον τομέα των ταχυδρομικών υπηρεσιών”.

Νόμος 2668/1998 "Οργάνωση του τομέα παροχής ταχυδρομικών υπηρεσιών και άλλες διατάξεις".

Νόμος 3185/2003 "Τροποποίηση του νόμου 2668/1998 (ΦΕΚ α 282), εναρμόνιση με την Οδηγία 2002/39/ΕΚ, ρυθμίσεις θεμάτων του Οργανισμού Ελληνικα Ταχυδρομεια (ΕΛ.ΤΑ.) και άλλες διατάξεις".

Νόμος 3738/2009 "Κύρωση των Πράξεων του XXIII Παγκόσμιου Ταχυδρομικού Συνεδρίου (Βουκουρέστι 2004), ΦΕΚ 14/Α/30-01-2009".

Νόμος 4053/2012 “Ρύθμιση λειτουργίας της ταχυδρομικής αγοράς, θεμάτων ηλεκτρονικών επικοινωνιών και άλλες διατάξεις”.

Οδηγία 77/388/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 17ης Μαΐου 1977, “περί εναρμονίσεως των νομοθεσιών των κρατών μελών των σχετικών με τους φόρους κύκλου εργασιών - κοινό σύστημα φόρου προστιθέμενης αξίας: ομοιόμορφη φορολογική βάση”.

Οδηγία 97/67/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του της 15ης Δεκεμβρίου 1997 “σχετικά με τους κανόνες για την ανάπτυξη της εσωτερικής αγοράς κοινοτικών ταχυδρομικών υπηρεσιών και τη βελτίωση της ποιότητας των παρεχομένων υπηρεσιών".

Οδηγία 2002/39/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του της 10ης Ιουνίου 2002 για την τροποποίηση της οδηγίας 97/67/ΕΚ “σχετικά με το περαιτέρω άνοιγμα των κοινοτικών ταχυδρομικών υπηρεσιών στον ανταγωνισμό".

Οδηγία 2008/6/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Φεβρουαρίου 2008, “για την τροποποίηση της οδηγίας 97/67/ΕΚ σχετικά με την πλήρη υλοποίηση της εσωτερικής αγοράς κοινοτικών ταχυδρομικών υπηρεσιών**”.**

Υπουργική απόφαση 9023/192/2012 Παράταση ισχύος της υπ’ αριθμ. 58134/2275/08-01-2010 (ΦΕΚ Β’ 42) Υπουργικής Απόφασης "Επανακαθορισμός των ποιοτικών προδιαγραφών και των όρων παροχής της Καθολικής Ταχυδρομικής Υπηρεσίας".

Υπουργική απόφαση 7728/190/2013 “Ορισμός περιεχομένου που εμπίπτει στην Καθολική Ταχυδρομική Υπηρεσία (Κ.Υ.)”.

Υπουργική Απόφαση 72142/1663/2014 “Καθορισμός της ποιότητας των παρεχόμενων καθολικών εθνικών και ενδοκοινοτικών ταχυδρομικών υπηρεσιών”.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΘΕΜΑΤΩΝ (οι αριθμοί παραπέμπουν στις σελίδες)

Α

Αναλογικότητα, 49 επ.

Ανθρώπινη αξιοπρέπεια, 42 επ.

Απαλλαγή, 58 επ., 71 επ.

Απαραβίαστο πυρήνα ατομ. δικαιωμάτων, 51 επ.

Απελευθέρωση ταχ. Αγοράς, 59 επ., 73 επ.

Γ

Γενική & ειδική άδεια παροχής ταχ. Υπηρεσιών, 65 επ.

Δ

Δημόσιες επιχειρήσεις, 7 επ.

Δημόσιο συμφέρον, 44 επ.

Δικαιώματα των άλλων, 39 επ.

Ε

Επιτροπή Ανταγωνισμού Ε.Ε., 55 επ.

Εθνική Οικονομία, 43 επ.

Ελευθερία ανταγωνισμού, 32 επ.

ΕΛΤΑ, 66 επ.

Θ

Θέση δεσπόζουσα 14 επ.

Κ

Καθολική ταχ. Υπηρεσία, 56 επ.

Κρατικές ενισχύσεις, 8 επ.

Κριτήρια εκτίμησης ΥΓΟΣ, 21 επ.

Ν

Νομολογία ΔΕΕ/ΓενΔΕΕ/ΣτΕ, 89 επ.

Νομιμότητα διοικ. δράσης, 46 επ.

Ο

Οικονομικό Σύνταγμα, 29 επ.

Π

Περιορισμοί ατομ. δικαιωμάτων, 38 επ.

Σ

Συμπράξεις,13 επ.

Σύνταγμα**,** 38 επ.

Τ

Ταχυδρομικές υπηρεσίες, 56 επ.

Υ

ΥΓΟΣ, 20 επ.

Υποκείμενα ελευθερίας ανταγωνισμού, 36 επ.

Φ

ΦΠΚΥ, 55 επ.

Φοροαπαλλαγή ΕΛΤΑ, 67 επ.

Χ

Χρηματοδότηση ΦΠΚΥ, 63 επ., 80 επ.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
18/05/2024 19:41:40 EEST - 18.223.206.170